

A HVG ZRT. KIADVÁNYA

MŰÉRTŐ

2017. MÁJUS

MŰVÉSZETI ÉS MŰKERESKEDELMI FOLYÓIRAT

ÁRA: 890 FORINT

Autószerelő volt, most galerista

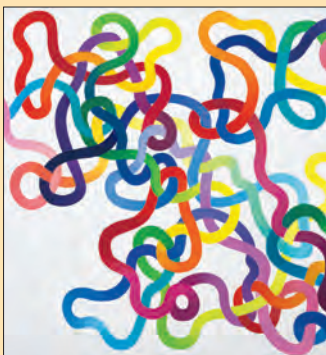
FERi – feminista projektgaleria Budapest
Agnes von Uray: Sanya box, 2013

4. oldal

Összefüggések szigetei

GÉM/GAMEkapocs II. a MODEM-ben
Ilona Keserű Ilona: Labirint 4.
(Mezei Árpád emlékére), 1998

7. oldal

Új korszellem, friss energiák

Kolumbia kortárs művészeti színtere

12–13. oldal

Fotóesszé és ökoesztétika

A TBA21 Bécsben
Allan Sekula: Middle Passage, chapter 3,
Fish Story, 1994

21. oldal

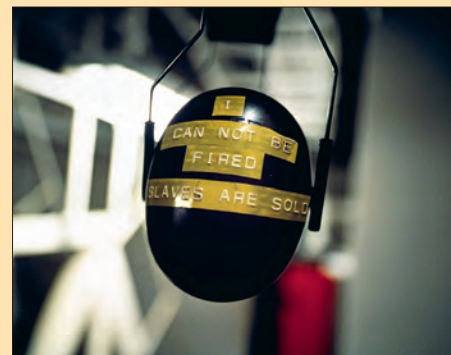

Foto: The Estate of Allan Sekula, 1994

Kettős portré

Geometriára transzponálva

A műgyűjtés szerencsés esetben nem egy generációra szóló vállalkozás. Most induló sorozatunkban olyan családok tagjait keressük fel, ahol több korosztály is kapcsolódik a képzőművészethez, de nem az alkotói, hanem a mecénási/gyűjtői/menedzseri oldalon. Elsőként Rechnitzer Jánost, a győri Széchenyi Egyetem professzorát kérdeztük, aki lányával, Rechnitzer Zsófiával együtt épp kiállítani készül kollekciója egy részét.

Rechnitzer János: – Az előtem lévő generációban nem volt kimondott gyűjtő. Apám orvos volt, anyám tanítónő, akik a polgári miliő megteremtése miatt természetesnek vették, hogy szép tárgyak, műalkotások vegyenek bennünket körül. Ehhez jött még, hogy jó barátságban voltak a Győr környékén élő földbirtokos-festő Szapudi-Laendler Istvánnal. Tőle sok képe volt a családnak, s emellett fontos élményt jelentett, hogy láttak egy festőt dolgozni. Apám rám képet nem hagyott, de az örökségül kapott pénz-ből festményt vásároltam: egy Czigány Dezsőt, meg egy korai Márfyit – kezdő darabjait egy gyűjteménynek. Az első feleségemmel Pécsen éltünk, ahol intenzív művészeti élet és műkereskedelem folyt, például a Pécsi Vásár, ahol 100, 500 forintért lehetett kisebb nagybányákat kapni. Sok művésszel is megismerkedtünk, közvetlenül tőlük is vettünk munkákat, a két nagyobb lányomat folyton vittem kiállításokra. Még a nyolcvanas évek elején sikerült megvennem egy Rippl-Rónait egy Pest és Pécs között ingázó műkereskedő barátomtól. Tehát összeállt egy klasszikusnak mondható anyag.

(folytatás a 11. oldalon)

Ludwig Múzeum, Budapest

Visszatérés a szemantikához

Sajátságos archívum keletkezik a Ludwig Múzeum kiállítóterében egy ugyancsak sajátosságos, a maga módján egyedülálló archívumból kiválva. Archívum az archívumban, mondhatnánk, hiszen Marinko Sudac gyűjteménye önmagukban egyedülálló történeteket hordoz, ezek pedig egy másfajta, nem kevésbé elgondolkodtató egészévé állnak össze az El nem kötelezett művészet című kiállításban. Ahogyan a sajtóközleményben is olvasható volt, a Marco Scotini kurátor által összeállított tárlatot először a milánói FM Centro per l'Arte Contemporanea mutatta be 2016 őszén. A Ludwig Múzeumban emellett most nyílt meg a számos hasonló anyagot – adott esetben szinte átfedéseket – tartalmazó Párhuzamos avantgárd. Pécsi Műhely 1968–1980 című kiállítás, amely remekül kiegészíti a Sudac-gyűjtemény narratíváját, újabb szállal erősítve a regionális olvashatóságot. És hogy mindez már az El nem kötelezett művészet faszövegeiben (főleg a Magyar szcéna részben) tematizálódik, külön nagyszerű.

A volt Jugoszláviában – katasztrofára felé száguldó szörnyállam, látjuk ma már – született Sudac zágrábi központú gyűjteménye a Baltikumtól a Fekete-tengerig számos ország alkotóját vonultatja föl, különös hangsúlyt fektetve Kelet- és Közép-Kelet Európára. A kiállítás kiemeli ezeket a részeket, bemutatva a kollektív magyarországi és lengyelországi darab-

© Marinko Sudac-gyűjtemény

Radomir Damjanovic Damjan: Az avantgárd tiszteletére, fotó, 295x397 mm, 1973

jait is. Bár a gyűjtemény a hivatalos leírás szerint 1909 és 1989 között született alkotásokból áll, a hangsúly – a budapesti válogatásban minden-

képpen – a II. világháborút követő időszakon van. A tárlat izgalmasan olvassa össze a régió bizonyos értelemben nagyon hasonló, ugyanakkor

óriási különbségeket is mutató politikai helyzetét a korabeli, főleg avantgárd irányzatok alkotói stratégiáival.

(folytatás az 5. oldalon)

Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

Barát vagy ellenség?

A kérdés jogos, mert Georg Baselitz megosztó figura. Olvasatomban azonban közel sem oly módon megosztó, ahogy azt a művész maga manipulatív módon kívánatosnak tartaná. Nem sé tálok bele ebbe a csapdába. Szándékosan nem az esztétikai elveit, művészeti gyakorlatát tekintem határsértőnek, hanem a karrierjére vonatkozó döntéseit, férfi életvitelét, a művész társadalmi szerepéhez köthető felfogását, ezekkel kapcsolatos elszólásait és művésznyilatkozatait, amelyeket Baselitz mint erkölcsi lény produkált pályafutása során, és amely ideológia nyilvánvaló módon a munkáiban is tetten érhető.

Annak ellenére van ez így, hogy azt szeretné elhitetni a nézővel: au-

tonóm képalakítás – mint olyan – létezett és létezik, és természetesen épp ő az egyik nagybetűs képviselője. Azt, hogy nagybetűs alkotó, nemcsak hogy elhiszi, de egyenesen saját zsenialitásának állítja be, elterelve figyelmünket arról a rendszeréről, amely kontraszelektív módon, igazságtalanságok által működik, és amelyet ő reflektálatlanul kiszolgál. Ezt az a tény sem árnyalja, hogy pár évet küszködött a hatvanas évek nyugatnémet kispolgári miliójében, továbbá kerek tizenöt évet kellett várnia a totális győzelemig – vagyis addig, amíg New York a keblére nem ölelte.

(folytatás a 3. oldalon)

KHATIA
BUNIATISHVILI

17/18 BÉRLETEK
ÁPRILIS 24-TŐL VÁLTHATÓK.

BEREZOVSKY / VÁRJON / PERÉNYI / DEBARGUE
VÁRDAI / ZIMMERMANN / SNÉTBERGER / ROST
HEWITT / KOROLJOV / VINNITSKAYA / KELLER

www.concertobudapest.hu

concerto
BUDAPEST
zene szponzorál

9 771419 056018 1 7005

Mémekre hangolva

Ma már csak a klasszikus iskolán nevelkedett profik rajzolnak ceruzával karikatúrát, a többiek – kicsik, nagyok, nevesek és névtelenek – a számítógép elé ülnek, hiszen más a tempó, azonnal kell reagálni. Akár egy fals hétköznapi helyzetre, akár az otromba politikai húzásokra.

Ha valamire ráharapnak a fantáziadús alkotók, az internetes felületeket percek alatt elárasztják a szellemes vizuális ríposztok mémek és gifek (vagy a kettő kombinációja) formájában, s pillanatok alatt körbeutazzák a virtuális világot, rögtön begyűjtve a számszerűsített tetszésnyilvánítást.

Szakemberek szerint jó tíz évvel ezelőtt tetőzött a mémek divatja, az utóbbi időben azonban újra reneszánszát éli, ami biztos jele annak, hogy sok minden nincs rendjén a világban. A mémgyártás mindenhol népszerű, itthon is széles körben hódít, s igen nagy a rajongótábora, hiszen szelepként működik. A mémeknek köszönhető például, hogy sikerült humorral átvészelni a vasárnapi boltbezárás időszakát, s bár a stadionépítési láz fölött érzett dühöt a legbátrabb grafika sem képes enyhíteni, egy-egy telitalálatos fricska talán megóv a gyomorfekélytől.

Az olimpiai népszavazás ötlete által keltett indulatok újabb hullámot indítottak el, bár a „művek” legtöbbje – a mából visszanezve – inkább csak bemelegítésnek, korai zsenigének tűnik. A poént legtöbbször egy önmagában semleges kép és egy önmagában semleges mondat szokatlan párosítása adta, ami csattant ugyan, de a módszer és az előadásmód kissé fapados volt.

Mint tudjuk, a hatás determinálja az ellenhatást, így magától értetődő, hogy a digitális karikatúra minősége a CEU elleni hajszá megindulásával nagyot lépett előre, s az egyetem ellen hozott törvénytervezet aláírása után tovább cizellálódott. Ettől kezdve egymást érték a gyilkos humorú, szöveg nélküli, frappáns képi montázsok.

Az alkotók egyre igényesebb alapanyaghoz nyúlak, született fotómontázs és karikatúra is, de a legemelkedettebb darab egyenesen a grand artból merített. Az anonim digitális népművész a XVI. századi németalföldi festészet egyik szerény, alig ismert darabját avatta mesterművé azáltal, hogy egy fiatal tudós alázatos, tanulni vágyó alakjának a fejét kicserélte, s így az eredeti képmásból szarkasztikus elnöki portrét kreált.

Az eredeti mű alkotója, Jan van Scorel amúgy nem jelentős mester, bár a Fiatal tudós portréja című festményén igazán megkapó a kezek kimunkált ábrázolása, s főleg a tollat tartó ujjak kecses játékosága.

CSÓK: ISTVÁN

KÖRÜLTÖTTÜNK
NEMZETI SZALON 2017
IPARMŰVÉSZET ÉS TERVEZŐMŰVÉSZET
ÁPRILIS 22. - AUGUSZTUS 13.
MŰCSARNOK

ALL AROUND US
APPLIED ARTS AND DESIGN
22 APRIL - 13 AUGUST
KUNSTHALLE BUDAPEST

MÉDIATÁMOGATÓK:
HetiVálasz **Observer**

MMK
MACSAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

MŰCSARNOK
KUNSTHALLE | BUDAPEST

MŰÉRTŐ

MŰVÉSZETI ÉS MŰKERESKEDELMI FOLYÓIRAT

Főszerkesztő: ANDRÁSI GÁBOR
Szerkesztő: NAGY MERCÉDESZ
Tervezőszerkesztő: CSÉVE GÁBOR
Olvasószervező: FENYVES KATALIN
Munkatársak: AKNAI KATALIN, GRÉCZI EMŐKE, EMŐD PÉTER, KOZMA ZSOLT, NAGY GERGELY, PRÉKOPA ÁGNES, SPENGLER KATALIN

Külföldi tudósítók:
BERECZ ÁGNES – New York
CALBUCURA LAURA – Bécs
DARÁNYI GYÖRGY – Bazel
HUNYADI SZILVIA – Eindhoven
HUSHEGYI GÁBOR – Pozsony
KERÉNYI ÉVA – Madrid
KRASZNAHORKAI KATA – Berlin
MOLNÁR DÓRA – Párizs
MOLNÁR EDIT – Oldenburg
TÓTH KÁROLY – Oslo

Szerkesztőség:
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2270, fax: 436-2275
E-mail: muerto@hvg.hu
KIADJA A HVG KIADÓ ZRT.

Felelős kiadó: Szauer Péter
ügyvezető igazgató
Kiadóhivatal:
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2000
Hirdetés: Tasnádi Rózsa
Telefon: 436-2027
E-mail: hirdet@hvg.hu
Előfizethető:
HVG Zrt. terjesztési osztály
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2045, fax: 436-2012
E-mail: terjeszt@hvg.hu
Előfizetési díj egész évre 15% kedvezménnyel: 8575 forint, HVG klubkártyás előfizetői ár egész évre: 8070 forint.
Nyomdai előkészítés: HVG Press Kft.
Tóth Péter vezető
Nyomtatás: mondAt Kft.
Felelős vezető: Nagy László ügyvezető igazgató
ISSN: 1419-0567

A Műértő folyóirat kiadója, a HVG Kiadó Zrt. a lap bármely részének másolásával, terjesztésével, a benne megjelent adatok elektronikus tárolásával és feldolgozásával kapcsolatos minden jogot fenntart. A Műértőben megjelent minden szerzői mű (cikkek, fotók, táblázatok, grafikai) csak a kiadó előzetes írásbeli vagy elektronikus dokumentumban foglalt engedélyével tehető hozzáférhetővé, illetve másolható a nyilvánosság számára a sajtóban. Ez a nyilatkozat a szerzői jogról szóló 1990. évi LXXVI. törvény 36. § (2) bekezdésében foglaltak szerint ültő nyilatkozatnak minősül.
A hirdetések tartalmáért a kiadó nem vállal felelősséget.

Pannon Magyar Ház, Pécs

János da Vityáz Kaliforniában

Hogy léteznek, és művészettel is megfoghatók a külső és belső világok, nem kérdés már senkinek. Egykedvűen emlegetjük: gombnyomásra feltáruló a tudás tere, specialisták tágítják határait a hitben, hogy az ember egyre hatalmasabb, bölcsebb, legyőzhetetlenebb. Miközben léteznek sérült tudással, kiszolgáltatottságban élők, akiknek aktivitása provokációk kiváltotta reflexválasz csupán. Ezúttal mégis öntörvényű sugárzásról, sajátos fénykibocsátásról kell beszélnünk, noha ez nem feltétlenül következik a közegből, melyben ezt a tulajdonságot magát felismertük.

Fodor Ildikó művészetterapeuta-rajztanár a Pécsi Életes Mátyás Gyógy- és Pedagógiai Iskolában 1981-ben művészeti szakkört hozott létre hátrányos helyzetű, sérült és fogyatékos fiatalokból, és évtizedekig ennek vezetője volt. A kis közösség a nyolcvanas évek elején kezdte el a János vitéz meséjének képi feldolgozását. A munkával telt évek alatt egymást váltó kis művészek sikeres bemutatkozásai után vetődött fel egy beás nyelven is megjelenő kötet kiadásának gon-

Kalányos Zoltán: Sárkány, 1980 körül
papír, filctoll, 310x450 mm

lom Tanszékén, ahol a János vitéz művészetterápiás programokban készült illusztrációinak is előkelő helyet biztosítanak. Az egyetem megtiszteltetésnek tekinti, hogy befogadhatja a gyűjteményt. A döntés azonban ösz-

zanak magukhoz bennünket, ahol a kompromittált nyelv, gesztusok, értés és mozgás ellenében az éppen kialakuló, talán formátlan mozzanatok válnak uralkodóvá. Személyes élet-krónikák az itt látható képek, tele jellemző és páratlan stilizálásokkal, a gyermekrajzokban is meglévő sztereotípiák ellenére. Előadásuk témérdek formai leleménnyel párosul, szépségekkel a koloritban és a rajztechnikában, arányaikban és a megmunkálás művészségében. Ezáltal e lapok a tartós és intenzív élményt kiváltó eredeti alkotások magasságába emelkednek, ahol a forma magával ragadó tartalma rendkívülivé válik. Talányosságban, rétegzettségben éppúgy, mint magától értetődő szépségében. Világok ezek, lebegő, elsüllyedt, titkokkal teli valóság, melynek eseményei csak felderítenek a papíron. Kavargás a mélyben, ahol legyűrhetetlen erők csavarják meg a teret, ahol ismeretlen az egyenes, a szabály és a lépték. És mégis. Ezekben a mese-kiterjedésekben is ott van minden, ami az ember világából ismert: eszközök jelennek meg, állatok, furcsa lények, betyárok, ördögök, óriások. Összecsapások, boszorkányfelvonulás és Tündérország boldog fejedelme. Történik mindez úgy, hogy a világ nyers valóságának a magyar mesével való folytonos egybefonódása felől halvány kétségünk sem támadhat.

Kaliforniában most majd a magyar-roma gyerekek 1980–1990 között született alkotásairól tekintenek le az angyalok és boszorkányok. A férfiak és nők, akik állandó átváltozásban lévő lényekként is kackiások, paradicsomkerti jelmezekben éppúgy hatnak romlottnak, mint egzotikusnak. A felkínált perspektíva a természetben élő emberé, aki felszabadultan mesél a falusi táj részleteiről, feszélyezetlenül vegyíti a felül- és oldalnézeteket egymással, miközben rajztechnikája korántsem könnyed. Inkább nyers és darabos.

Nagy energiájú, expresszív előadásmódjuk feltétlenül figyelemre méltóvá teszi ezeket a diópáccal, alkalmanként arannyal dekoratívvá tett sűrű szövetű rajzokat, melyeken a serdülőök gátlásai, képzettársításai, érzéki elszólásai és vallásos képzetei éppúgy láthatóvá válnak, mint az angyalá válás reménytelen pályái. *(Megtéríthető május 28-ig.)*

AKNAI TAMÁS

Kiss Ferenc: Nagy madarak, 1981
papír, tus, 420x645 mm

dolata. John Ridland (1931) amerikai költő és irodalomprofesszor, aki a kilencvenes években készítette a János vitéz angol változatát, jogdíj nélkül a Devi Art Alapítvány rendelkezésére bocsátotta a fordítását, így 2001-ben – Fodor Ildikó tanítványainak alkotásaival együtt – megjelenhetett a magyar–angol–beás nyelvű János vitéz (Janos Vitez by Sandor Petofi / János da Vityáz, Devi Art Foundation, Pécs). Ridland a magyarországi bemutatóra a World Trade Center tragédiája miatt nem merte megkockáztatni az utazást. 2002 áprilisában azonban a kiállítás képei előtt Orsós Anna beás nyelven, John Ridland angolul és Stohl András magyarul olvasta fel a könyvből Petofi művének néhány énekét.

Azóta országszerte és külföldön több kiállításon is látható volt a könyvet illusztráló önálló képanyag. Sokat, sokan értekeztek róla, jól felidézhető volt konferenciaplakátokon, pedagógiai programokra meghívó kártyákon. Ezúttal is ebből látható válogatás Pécsen. Ez azonban már búcsútáralt. Megrendezésének aporója, hogy Ridland professzor költő, kutató és műfordító tevékenységének állandó kiállítást szentelnek a Santa Barbara (CA) Egyetem Iroda-

szefügg a kérdéses munkák iránt tanúsított közömbösséggel, amelynek következtében akár meg is semmisülhettek volna. Oda kell kerülniük, ahol gondjukat viselik egy intézményben. Kukorica Jancsi rövidesen Kaliforniába költözik.

Bogdán Tibor: Boszorka, 1980 körül
papír, tinta, diópácc, 630x430 mm

Bogdán Tibor, Csonka Hajnalka, Kalányos Zoltán, Kiss Tibor és Sárközi Zsolt munkái annak a nagy, modern folyamatnak a sodrával von-

Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

Barát vagy ellenség?

(folytatás az 1. oldalról)
Közben azért csak részt vett az egy-
szeri és megismételhetetlen, azaz
valóban paradigmaváltó 1972-es
Documentán vagy néhány Velencei
Biennálén.

Az alábbiakban megválaszolandó,
hogy valójában milyen siker az, amire
ilyen sokat kellett várnia. Ezzel együtt
Budapestről – pontosabban Kelet-Eu-
ropából – nagy hiba lenne teljes egé-
szében reprodukálnom azt a vitát,
amely a „festőfejedelem” életműve
körül mostanában a német sajtóban

Georg Baselitz: Először is, kérem szépen, 2014
olaj, vászon, 300x212 cm, Albertina, Bécs

Georg Baselitz: Szőlőtő, 1969
diszperziós festék, vászon, 162x130 cm,
Sammlung Essl, Klosterneuburg

zajlik. Ha illedelmesen nem is fejt ki,
de korrekt módon utalást tesz a vitá-
ra Norman Rosenthal a budapesti ki-
állítás katalógusának egyik írásában.
Illúzióink ne legyenek: illedelmesen,
mert Baselitz életében nyomtatásba
sem kerülhetne egy erőteljesen pole-
mikus katalógustanulmány. A kiál-
lítás teremszövege el is árulja, hogy
a tárlat a művésszel szoros együttmű-
ködésben valósult meg. Arra, hogy mit
is jelenthetett mindez a gyakorlatban,
közel sem magától értetődő a válasz.
Segítségképp például nézzük meg,
hogy hányadik helyen áll a 79 éves
alkotó az artfacts.net listán, vagy ve-
gyük névértéken azt, amit a „jó szán-
dékú” múzeumi kiállítástervezésről
saját maga állít a tárlaton látható, mun-
kásságát ecsetelő egyik dokumentum-
filmben. Itt nem lehet demokrácia,
csak aláztos taktikázás a kurátor ol-
dalán. (No persze, szűkebb környe-
zetében egyvalaki azért megkritizál-
hatja a műveit, és ez nem más, mint
a feleség. Kérdés, hogy milyen áron,
minthogy Elke Baselitz eredetileg
maga is képzőművésznek indult. Ám

az is igaz, hogy különösebb kételyek
nélkül adta fel saját művészi ambícióit,
szült gyerekeket és vált milliomos mű-
vészfeleséggé.)

Kritikusként azért csapda bele-
menni bármiféle esztétikai vitába
Baselitz művészi gyakorlata körül,
mert amikor csak megtehetette, az au-
tonóm képalkotásról szólt, egykor
valóban radikális esztétikáját pénz-
re váltotta. Óriási pénzekre. Gátlás-
talanul. Ennyit az autonómiáról. Pár
illusztratív példát hoznék arra, hogy
milyen dimenziókban érdemes gon-
dolkodni. Jóval a nagy New York-i si-
kereik előtt, 37 évesen, 1975-ben vett
egy németországi középkori kastélyt,
melyet egyaránt használt családi ottho-
n és műterem céljára. Jelenkori éle-
tét a firenzei alkotói magány és a New
York-i galériás világ között ingázva
tengeti. A 2015-ös Velencei Biennálén
szerepelt munkái 8 millió euróért
keltek el. Az, hogy ez az ár publikus
lett, nem bevett gyakorlat, mert a Bi-
ennálén eladott alkotások árai általá-
ban nem nyilvánosak. A művésznek
közel 2800 műve van, és nem szoká-
sa egyiket sem kislelektálni a piaci
körforgalomból. Azaz Baselitz tekin-
télyes tőkefelhalmozó. Miközben au-
tonóm képalkotásról papol, a globális
műkereskedelem sztahanovista ki-
szolgálója lett. Ennek okán a kritika,
ha nem lényegre törő, csupán a glo-
bális műpiac malmára hajtja a vizet.

Fentiek alapján, remélem, világossá
vált, hogy ilyen dimenziókban a mű-
vészet csupán ürügy lehet – a vevő
oldalán mindenképp. Nyilvánvalóan
további probléma mindezzel például
az, hogy ki lehet itt egyáltalán vevő,
és honnan lehet neki ennyi pénze, és
etikus-e ilyen helyekről pénzeket elfo-
gadni? Ennek tudatában kacagtató ol-
vasmány számomra bármilyen stílus-
kritikai elemzés. Egyeseket persze föl
is háborít. Jóllehet Magyarországon
ez a fölháborodás sajnos nem feltét-
len érthető. Sok fiatal – vagy esetleg
nem annyira fiatal – képzőművész épp
erre az anyagi sikerre vágyik. Marad-
junk annyiban, hogy Baselitz karrier-
je a művész társadalmi szerepvállalása
tekintetében a műpíccal kapcsolatos
összefonódásai okán termékeny vita
tárgya lehet itthon is.

A másik két gyakori ok, amiért Né-
metországban hangos támadásnak
van kitéve, az a felbukkanó „teuton
túlادagolás” jelensége, továbbá a per-
manensen jelen levő és reflektálatla-
nul maszkulin szubjektivitás. Nem
igazán tudok ezekkel vitakozni, kü-
lönösképp az utóbbival nem. A teu-
ton dologgal sem az a baj, hogy oly-

Georg Baselitz: Fekete-fehér negatív, 2004
olaj, vászon, 250x200 cm, magántulajdon

Georg Baselitz: Sing Sang Zero, 2011
festett bronz, 330,5x197x132 cm,
magángyűjtemény

kor szvasztikát és címersast fest, mert
mindezt – épp a mindenféle narratí-
vák lebontása jegyében – ráadásul si-
keresen teszi. Hanem az, hogy világa
monokulturális és rendkívül fárasztó-
an egocentrikus, még akkor is, ha
képes a nők II. világháborús fájdal-
mával valamit kezdeni. 2017-ben fér-
fiként ez az álláspont már nem sza-
lonképes – vagyis Németországban
már sok mindenkinek nem az.

Az én szempontomból per pillanat
a lényeg mégsem ez. Barát vagy el-

Georg Baselitz: A festő feje mint
virágcsokor I., 1987
olaj, vászon, 146x114 cm,
Sammlung Essl, Klosterneuburg

lenség-e Georg Baselitz, vagyis az ál-
tala képviselt művészeti felfogás? Egy
olyan figura, aki az adószedők mellett
a festőnőkre is becsmérő kifejezéseket
tesz, nyilvánvalóan nem szövetséges,
hanem ellenség. Van azonban bennem
egy másik identitás is, mely titokban –
vessetek rám követ, drága siskerek –
Baselitzcel valamelyest szimpatizál,
és amelynek kapcsán valószínűleg egy
ilyen maszkulin hólyag sem nyitna új
frontokat. Ez pedig a közös vonzalom,
illetve iszonyat: a modern szeretete, és
a mindenféle antimodernista ostoba-
ságtól, netán erőszaktól való viszoly-
gás. Fontos kiemelni, hogy Magyar-
országon és Kelet-Európában mások
a tétek. Több minden forog kockán.
A Magyar Nemzeti Galériában Ge-
org Baselitz-kiállítást látni, ráadásul
Ország Lili-tárlattal közel egy időben,
nem jelenti azt, hogy itt a vég, azaz
nem jelenti egy liberális művészetpo-
litikai korszak végét. A kiállítást látva,
a katalógust olvasva semmi kétség, itt
még szakmai munka folyik. (Megte-
kinthető július 2-ig.)

SÜVE CZ EMESE

A Műértő májusi kiállításajánlója

Budapest Galéria / Váradi Brigitta: Jelölés, június 4-ig
Inda Galéria / Útfélen, június 2-ig
Kisterem / Kis Varsó: Printing Conversation, május 19-ig
Liget Galéria / Soós Tamás: Mitológia 2.0, május 18-ig
Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum / Párhuzamos
avantgárd – Pécsi Műhely 1968–1980, június 25-ig
Magyar Nemzeti Galéria / Baselitz. Újrajátszott múlt, július 2-ig
MűvészetMalom, Szentendre / Levitáció: feLugossy László, Bukta
Imre, Szirtes János, június 11-ig
Óbudai Társaskör Galéria / Gyökérszóna: MKE Sass Valéria – Szabó
Ádám osztály, május 14-ig
Paksi Képtár / Bernát András: A táj konfigurációja, június 25-ig
Várkert Bazár–Testőrpalota / Kondor Béla gyűjteményes kiállítása,
július 2-ig

A munkatársak javaslatainak összesítése, ábécésorrendben.

New Yorkban is bemutatkozik a magyar neoavantgárd

Mások szemével: a hatvanas és hetvenes évek magyar művészei címmel ön-
álló kiállítást szentel a magyar neoavantgárdnak a New York-i Elizabeth Dee
Gallery. A galéria a Bookmarks, Moholy-Nagy László amerikai kiállítássorozata
és Maurer Dóra MoMA-ban bemutatott munkái sikerét látva döntött a tárlat
megrendezése mellett. Az augusztus 12-ig látogatható, 30 művész 100 munkáját
bemutató kiállítás létrehozásában három budapesti galéria, az acb, a Kisterem
és a Vintage, valamint Katherine Kostyal vesz részt a londoni White Cube-ból.
A kurátor a New Yorkban élő ismert magyar művészeti újságíró és tanácsadó,
Szántó András. A lapzártánk után megnyílt kiállítás bővebb ismertetésére a ké-
sőbbiekben visszatérünk.

Múzeumlátogatók 2016-ban

A magyarországi múzeumok, kiállítóhelyek időszaki tárlatainak látogatottsá-
gáról közölt összeállítást az Artportal. A kiállítások rangsora csak az időszaki
tárlatokat veszi figyelembe, és ezek közül is csak azokat, melyeknek megnyi-
tója és zárása is 2016-ban volt. A múzeumok közül kiemelkedett a Magyar
Nemzeti Galéria (570 ezer), amelynek Picasso-kiállításán többen voltak (209
ezer), mint a második leglátogatottabb múzeumban összesen. Az MNG-n kí-
vül a Magyar Nemzeti Múzeumnak (kb. 200 ezer) és két szentendrei intéz-
ménynek, a Szabadtéri Néprajzi Múzeumnak (186 ezer), illetve a Ferenczy
Múzeumi Centrumnak (több mint 100 ezer) sikerült átlépnie a 100 ezres
küszöböt. Alig maradt el ettől a Ludwig Múzeum (99 858) és a leglátogatot-
tabb, állandó gyűjtemény nélküli kiállítóhely, a Műcsarnok (95 963). Az egyes
időszaki tárlatok esetében a dobogó mindhárom fokára az MNG egy-egy, kül-
földi mestereket bemutató kiállítása került (Picasso, Modigliani, A művészet
forradalma. Orosz avantgárd az 1910–1920-as években).

FUNDAMENTA – AMADEUS ösztöndíjasok

A FUNDAMENTA – AMADEUS Ösztöndíjpályázat jóvoltából a következő
tanév során Kovács Tibor harmadéves szobrászhallgató, valamint Székely
Ian negyedéves festőhallgató részesül a havi 75 ezer forint tanulmányi ösz-
töndíjban. A beadott pályamunkák közül 10 alkotást választott ki a szakmai
zsűri, amelyek szintén bekerülnek a Fundamenta vállalati gyűjteménybe, és
amelyek alkotói egyszeri, 125 ezer forintos ösztöndíjat kapnak. A „Kisalkotói
Ösztöndíj”-ban részesülő hallgatók: Devák Melinda, Fukui Ryu, Frenyó Júlia,
Hajgató Terézia, Horváth Villó, Károlyi-Kiss Benedek, Koncz Gábor, Németh
Richárd, Ranga Eszter, Üveges Mónika.

Műtárgyak Éjszakája

Szakmai programokon, tárlatvezetéseken, sétákon keresztül ismerhetik
meg a résztvevők a műtárgyak világát június 10-én délután háromtól este
tízig. A műtárgy.com műtárgykereső-hirdető és hírportál szervezésében
sorra kerülő eseményre bárki elhozhatja értékebecslésre örökölt vagy régóta
dédelgetett kincseit, hogy szakértőktől kapjon választ kérdéseire. A gazdag
programkínálatban szerepel még többek közt a hamisítási technikák ismer-
tetése, jótékonyági árverés, designbemutató és kortárs kiállítás is. (www.mutargyakejszakaja.hu)

FERi – feminista projektgaléria, Budapest

Autószerelő volt, most galerista

Agnes von Uray: Reggeli fény, 2010
olaj, vászon, 30x40cm

Feri egy metafora, egy játék: egy képzeletbeli személy, akihez könnyen társítunk tevékenységeket, gondolatokat, vágyakat. Jelen esetben azt, hogy feminista projektgalériát nyitott Budapesten, a VIII. kerületi Német utca 6. szám alatt. Ezen a helyen egykor autószerelő-műhely volt, majd a helyiség évekig üresen állt, míg Olta Kata művészettörténész, kurátor kibérelte és létrehozta benne saját galériáját, a FERi-t. Olta célja egy hiánypótló projekthelyszín

létrehozása volt a budapesti galériás színtéren, miután úgy érezte, kevés olyan hely működik a fővárosban, ahová kiállítási ötletekkel, művészeti koncepciókkal pályázhatnak alkotók és kurátorok. A FERi nonprofit galériaként szabadon fogadhat be progresszív ötleteket, alternatívát nyújtva a kereskedelmi galériák által támasztott elvárásokkal szemben.

Feri feminista. A feminizmus Magyarországon igencsak megosztó jelenség. Jelentését sokszor félrema-

gyarazzák, és ez fokozza perifériára szorulását. A feminista nézőpont a kanonizált művészeti irányzatokban nem kap helyet; megkérdőjelezi e kánon érvényességét. Ez az attitűd, a normatív berendezkedés megkérdőjelezése, az érdekvényesítő szempontok előtérbe helyezése jelenik meg a FERi galériában. Olta álláspontja szerint elengedhetetlen, hogy a kulturális szférában teret kapjon a „kulturális másik”, mely számos szempont között a női beszédmódot is magába foglalja. Ennek jegyében olyan alkotóknak ad teret, akik feminista művészként definiálják magukat, vagy munkáik beilleszthetők a feminizmus által kínált értelmezési keretbe. A galéria célkitűzése, hogy a hazainál gyakoribb színesebb és sokrétűbb nemzetközi tendenciákat ugyancsak bemutassa, így külföldi alkotók munkáit is kiállítja.

Feri nemcsak tárlatokat szervez, hanem eseményeknek, projekteknek is helyet ad. FERi szereti címmel sorozatot indított a galéria: pop up-szerűen, tíz napig olyan képzőművészeti alkotásokat mutat be, melyek a közelmúltban készültek, feminista szempontok alapján. Így első alkalommal Chilf Mária Saját mintás II. című munkája került a középpontba. Emellett a FERi dvd-ézik (sic!) című esteken a feminista eszmékhez kapcsolódó játék-, rövid- és dokumentumfilmeket vetítenek a galériában.

A FERi kiállítótere

Feri mindezt 16 négyzetméteren, a VIII. kerületben, a Rákóczi tér mellett teszi. Talán merészség ezen a helyen galériát nyitni, ám a tulajdonos, Olta meglátása szerint egy haladó szellemű projektgalériának ezen a környéken van helye. Nyugati nagyvárosok alternatív kulturális struktúráját vizsgálva kirajzolódik az a rendszer, melyben a progresszív helyek gyakorta a külvárosban működnek. Bár a VIII. kerület Budapest belvárosában található, kulturális szempontból mégis periférikus területnek mondható. Ez a helyszín sok pluszt rejt ma-

gában: olyan közönséget is megszólít, amely valószínűleg nem jutna el a konvencionális galériás negyedekben működő intézmények programjaira. A járókelők megállnak az autós-matricákkal teleragasztott bejárati ajtó előtt, nem nehéz beinvitálni őket, és az aktuális kiállításról is hamar kialakulnak beszélgetések.

Május 11-én nyílik a galéria Festők, múzsák, szerelmek című kiállítása Nagy Kriszta x-T és Agnes von Uray képeiből, melyek szeretőiket, férjeiket örököltik meg.

MOLNÁR ZSUZSANNA

KONDOR BELA
 GYŰJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSA
**VÁRKERT BAZÁR
 TESTŐRPALOTA**
 2017.03.31. – 07.02.

KOGART
 KIÁLLÍTÁSOK

CSERNUS AKTJAI
 KOGART TIHANY 2017.04.07. – 06.27.

ÉG ÉS FÖLD
 Borsos Miklós és a Biblia
 ESTERHÁZY-PALOTA / GYŐR 2017.04.23. – 06.11.

KOGART KIÁLLÍTÁSOK

KOGART.HU

KOGART KIÁLLÍTÁSOK TIHANY 8237 Tihany, Kossuth Lajos u. 10.

VÁRKERT BAZÁR – TESTŐRPALOTA 1013 Budapest, Ybl Miklós tér 2.

RÖMER FLÓRIS MŰVÉSZETI ÉS TÖRTÉNETI MÚZEUM / ESTERHÁZY-PALOTA | 9021 Győr, Király u. 17.

LUDWIG MÚZEUM
 Kortárs Művészeti Múzeum
 Museum of Contemporary Art
 www.ludwigmuseum.hu

**PÁRHUZAMOS
 AVANTGÁRD**
 Pécsi Műhely 1968–1980
 2017. 04. 14 – 06. 25.

Homokbánya. Alapelemek lépcsőzetes módosulásai. Pécsvárad, 1970 (Kismányoky Károly, Sziujártó Kálmán)

A kiállítás a Budapesti Tavasz Fesztivállal közös program.

Ludwig Múzeum, Budapest

Visszatérés a szemantikához

(folytatás az 1. oldalról)

A tárlat vezetőjében is olvasható az a hitvallásnak is beillő gondolat, miszerint a korszak művészei számára gyakran a dokumentum és a dokumentáció is művészeti tevékenységnek, műalkotásnak számított, a jelentésalkotás olyan módozatának, amely a hozzáadott szemantikai rétegekkel együtt rajzolja fel a különféle létező szocializmusok alatt kialakuló, vagy éppen tovább élő elméleti és gyakorlati irányzatokat. A dokumentum mint műalkotás persze nem kizárólag ennek a korszaknak, és nem ennek a régiónak az invenciója, mégis érdekes azt látni, hogy mennyire meghatározta az országok egyes művészeteit, akkor is, ha kulturális értelemben időnként hatalmas eltérések érzékelhetők a konkrét problémafelvetésben és megvalósításban. Az alábbiakban e kettősség mentén szeretnék néhány példát elemezni.

Szimbolikus Vojin Bakic híres, a fasiszmissal küzdő partizáncsapatok tiszteletére tervezett Petrova Gora-i emlékművéről készült – a kiállítás legelején elhelyezett – képe és makettje, amelyről Joseph Kosuth háromféle széke ugyanúgy beúszhat a befogadó intellektuális horizontjába, mint például Jorge Luis Borges térképe, amely végül épp akkora lett, mint maga a Birodalom (A tudomány pontosságáról című novellában). Utóbbi a tárlat egyik iránymetaforája lehet, hiszen a Birodalomnak – esetünkben a Szovjetunióknak – részben azért lett vége, mert a térkép – esetünkben a hideghábo-

Stano Filko: Szabadság (Sloboda), 1965–1968
festék, fotó, 129x180 mm

len, hogy a kiállítás külön részt szentel nekik. A nevében is a kísérletezést hangsúlyozó (Eksperimentálni atelje), 1951-ben alapított csoport a Bauhaus és a konstruktivizmus szellemében gondolta újra az „alkalmazott” és a „tisza” művészet viszonyát – kiáltványukban egyenlőséget hirdettek közöttük – a korszak meghatározó irányzata, a szocialista realizmus kontextusában, részben pedig annak ellenében. Az is érdekes, hogyan válnak a manifesztumok – az Exat 51 mellett az OHO csoport vagy a vajdasági Bosch + Bosch kiáltványai – kifejezetten fontossá, hogy aztán az egykori po-

taforától (cimbalom) a funkciótlan, elnémított írógépig, amellyel néhány évvel később talán szamizdatokat gépeltek. Bár nem a magyar, hanem a csehszlovák szcénához tartozott, és a kiállításban is egészen máshol helyezkedik el, mégis ehhez látszik kapcsolódni Jiri Valoch Írók, míg fényképeznek című sorozata, amely a fénykép és a szöveg médiu-mát egymás ellen kijátszva hozza létre a maga jelentését, és mutatja meg az elbeszélés lehetetlenségét. A képeken először csak egy gépelő ember látszik. Ahogyan haladunk előre, úgy kerülünk közelebb az írógéphez és a szöveghez, míg végül csak a szöveg marad – a címben olvasható mondat német nyelvű variációi, amelyek a szörend felcserélésével már egészen mást jelentenek. Friedrich Kittler Aufschreibesysteme 1800/1900 című, a lejegyzőrendszerek technológiájáról frt monográfiájában amellet érvel, hogy egy adott korszak mediális feltételrendszere nemcsak előírja, hanem meg is teremti a korszak kulturális (intézmény)rendszereit. Ha ez így van, az írógép, az írott és fényképezett szöveg, valamint a tárgyakkal létrehozható jelentések egyaránt meghatározók ebben a kelet-európai nonkonformista közegeben.

Olyan is volt persze, aki bár részt vett ebben a mozgalomban, később éppen az innen való elmenekülés miatt lett ismert. Jó példa erre a múltkoriban a New York-i Pace galériában Jay-Z-vel előadó, nemzetközi sztárrá vált Marina Abramovic, aki itt szintén fényképen jelenik meg, méghozzá Era Milivojevic Ragasztószalaggal rögzített művész (Marina Abramovic) a belgrádi Ifjúsági Kulturális Központban című fotóin. Az 1971-ben, egy performansz dokumentációjaként készült két felvételen szó szerint azt látjuk, amit a cím ígér: Abramovic egy matracon fekszik a földön, miközben széles, átlátszó ragasztószalaggal rögzítik oda. Nemcsak a jugoszláviai, hanem az egész szocialista blokk múltjára – és tegyük hozzá szomorúan: jelenére – ráolvasható ez a metaforikusságában is anyagszerű és igencsak konkrét belátásokat hordozó gesztus. Akkor is odaragaszt, ha nem akarunk elköteleződni, akkor is, ha éppenséggel önként feküdtünk a földre. (Megtekinthető június 25-ig.)

HERMANN VERONIKA

Tárlatvezető

Három, egymástól határozottan különböző kiállítást választottam a nagyon gazdag tavaszi budapesti képzőművészeti programkínálatból, amelyet számtalan jó zenei és irodalmi esemény is kísér.

A hiányra mutat rá és kérdez

A kArton Galériában látható Tóttös Kata Szépség című kiállítása, amely válogatás az utóbbi három év festményeiből. A hiperrealista festészeti stílus, egy fényképezőgép totálra közelítései, egy (képzeletben kiegészíthető) egész részletei, erős színek, ironizálás a szépségkánonnal olyan összehatást kelt, mintha Umberto Eco Szépség- és Rútság-könyvét egymással párhuzamosan lapozgatnánk. Mert Tóttös Kata a nőiség, a női arc mai (nagyreszt művileg kitalált) szépségésményének kérdéses, törekeny, felszínes, sérülékeny és efemer módját teszi meg festményei tárgyául, mindezt szinte kegyetlenül maró iróniával. A kiállításon sorozatok különülnek el, például a Hús I., II., III., ahol az állati belsőségek és a szép női arc kerül egymás mellé erős, vörös színek dominanciájával; tetoválasokra fókuszálók, amelyeknek legélesebben ironikus darabja a Honor, love (2015). A kitalált nőideált szimbólumokkal – játékkal, cukorπισztollyal, westerncsizmában vagy a kékharisnya sztereotípiával – ábrázoló megjelenítés is e világ tarthatatlan, illuzórikus és pozitív érzelmeket elnyomó, külsőségekre épülő voltát hangsúlyozza. Mindennek talán a legmélyebb pontja, ahol az irónia eltűnik, és a tehetetlen részvét veszi át a helyét, a sebzett női arc-sorozat, a Happy Valentine (2016). A téma szelídebb megközelítése a Nő és hal című 2017-es sorozat.

Mindezzel együtt Tóttös Kata kiállítása leginkább hiányra mutat rá és kérdez: mindebből a fetiszizálásra és dekorativitásra épített és bizonyos világsszeletekben elvárt női szerepből hol marad az ember(-i mivolt)? (Megtekinthető május 12-ig.)

Mérnöki kiszámíthatóság

A Kis Varsó a Kisterem két szobájában Printing Conversation címmel állít ki különféle, első pillantásra egymástól teljesen különböző tárgyakat, képeket, amelyek mintha valamire – nagyobb műre? – készülődést mutatnának. Tehát aki most is valami erősebb, nagyobb alkotásra számít (mint a Tornasor vagy a Nefertiti teste), nem azt kapja, hanem több kisebbet szellős, egyszerű elrendezésben. Tudatos lépésnek tűnik a minimalizálás és a kivonás-kivonatolás elve, amely a kiállítás egészét meghatározza: kevés műtárgy, jelzésszerű megjelenítés, fragmentumjelleg, színek redukciója, tárgyak struktúrára bontása – mindez olyan, mintha egy laboratórium és egy műhely keverékében lennénk. A kiállított tárgyakat és az összehatás pontos, mérnöki kiszámíthatóság, építészeti utalások, üres teret teremtő gondolkodásmód jellemzi.

Ebben a kontextusban fontossá válnak a műalkotások címei, amelyek orientációs pontokként teszik érzékelhetővé az objektíven tervezett, mérnöki-matematikai, strukturalista és pop art megoldásokban a szubjektív megközelítést, a személy, az alkotó jelenlétét. Az egyszerű, kis fehér kokakából, téglatestekből összerakott – akár a kígyó-gyermekjátékra emlékeztető –, hullámokat imitáló plasztika az Emotional sequence (2017) címet kapta, de az érzelmek hullámzásának geometriába rejtettsége a kiállított tárgyak háttérben megbúvó összetartó erejét is adja.

Az egy(ik) oldalára állított, nem csiszolt felületű, de színesre festett polcszerűség (Tuileries Garden) rései és elválasztó falai a barokk kert labirintusjelle-gére utalnak, és persze arra is, hogy ez számunkra ma már egy (f/el)fordított világ. Ezek az elfordulások, megfordulások, hullámlázások nyithatnak utat egy részleteket szabadon összeállító befogadás felé ezen a kiállításon. (Megtekinthető május 19-ig.)

Mit, hogyan, mennyit bír el az ember?

Az Inda Galéria saját művészeinek és egy meghívott alkotónak Útfélen hívószóra készített munkáiból rendezett kiállítást. A 12 művész mindegyike más szempontból, eltérő módon, különböző megközelítésekből indulva és különféle műfajokban készítette el művét, mégis egységes anyag jött létre, amely a személyes meglátásokat, szubjektív érzéseket ötvözi a jelenlegi feszültségekkel teli világ-helyzetre utalással, ítékezés nélküli, de árnyalt világképet mutatva. A tárlat címe is jelzi azt a hiányt (úton-útfélen lenne teljes a kifejezés), ambivalenciát, amelyre a műalkotások is utalnak. Nemcsak annyiban, amennyiben univerzális adottságként „az ember hiánylány”, hanem konkrét, a létezés egzisztenciálisan alapvető feltételében, az otthon/létben hiányt szenvedő létmódra is utalást téve.

Az emberi megtörtség (Csáky Marianne, Szabó Ádám), a világhoz való viszonyulás paramétereinek elvesztése (Kicsiny Balázs), az idegen hely otthon-talansága (El-Hassan Róza, Ravasz András), a lélek és a test megpróbáltatásai (Lovas Ilona, Kim Corbisier, El Hassan Róza), a helyföltés tragikomikus volta (Szemző Zsófia), a múltba menekülés anakronisztikussága (Szász Lilla), a megoldhatatlanságok végtelensége (Philip Pocock) és a vándorlás felülnézetből (EIKE) mind benne van a bemutatott műalkotásokban.

Egy-egy szimbolikussá tett jellel, jelzéssel minden művész sajátosan kifejezi azokat a realitásokat, amelyek megkerülhetetlenek, ugyanakkor olyan eszközzel, utalással teszi ezt, hogy a művészeti formaadást mindennek nem rendeli alá: érzékenyen rávilágít a személyesre, ráközelít egy-egy részletre, de a többit a befogadóra bízta, vajon hogyan érti, értelmezi az útfélen-létet.

Kérdéseket hordozó felmutatások sorozata a kiállítás: mit tehetünk egy perifériára szorult, szorított helyzettel, az útfélen-létet? És mit tehetünk azokért, akik útféli helyzetben vannak bárhol, mindenhol a világon? Mi a személyes lehetőségünk, meddig terjed? Mit, hogyan, mennyit bír el az ember, és főként – ahogy Lovas Ilona videójának címe jelzi – Anima Nostra. (Megtekinthető június 2-ig.)

Csernik Attila (BOSCH+BOSCH), Badtext-sorozat, 1972
fotó, 477x978 mm

rú és a körülötte kialakuló társadalmi, politikai és technológiai átrendeződés – végül maga alá temette. A Sudacgyűjtemény, illetve a dokumentumokat műalkotásként olvasó kiállítás esetében fontos kiemelni azt az ironikus csavart, hogy a hidegháború, ha úgy tetszik, az információért folyó verseny volt, amelynek vesztese azért (is) lett a keleti oldal, mert az információhoz való viszony itt sohasem volt olyan magától értetődő, mint például az Egyesült Államokban. Nem problémátlan, de magától értetődő – míg erre az információ tiltott volt, a jelentések összekuszálódtak, és mindennek létezett egy másik olvasata is. Nem csoda, ha a kelet-európai avantgárd visszatért, időnként szinte visszame-nekült a szemantikához. Vojin Bakic említett emlékműmakettje azért is szimbolikus, mert az ország, amelynek politikai jelképe lett, voltaképpen sosem létezett. Erre az abszurdításra reflektálhatott az építészektől és képzőművészekből álló Exat 51 csoport, amelynek Bakicon kívül még számos, a korszak és a szcena szempontjából meghatározó tagja volt; nem vélet-

litikai tett mára belesimuljon a művészettörténeti kánonba.

Tavaly az acb Galériában a Bosch + Bosch csoportról rendezett tárlat kapcsán ugyanitt (Műértő, 2016. április) azt írtam, hogy a határon való alkotás és létezés először létrehozta a határ metaforáját, majd végül a határt mint az önelbeszélés egyetlen elgondolható narratíváját. A téma ez esetben is fontos, hiszen nemcsak geopolitikailag vagy időben elválasztó határok lennek meg ebben a kiállításban, de a kizorítotttságon belül is különféle szintek jönnek létre a jelrendszerek és kultúrtechnikák ütköztetésében. Jó példa erre, illetve a módszertani kettősségre is Szentjóbý (itt: St. Aubý) Tamás Magyar vers című 1972-es fekete-fehér fotója, amelyen a művész, fején egy bankjeggyel, cimbalomverő- rökkel üt egy írógépet. Leírva is, látva is bizarr a jelentés és a jelentésnélküliség ádáz küzdelme, amelyben végül a kettős olvasat nyer. Látszólag értelmetlen, valójában nagyon is szimbolikus tárgyak és folyamatok sűrűsödnek ebben a képben, a népi-nemzeti identitásra vonatkozó vizuális me-

esztéta

1926. május

Tárlatvezető – a múltba

A művészeti élet terén világjelenség a tájékoztatlanság és a bizonytalanság. Magyarországon a háború vége óta még fokozottabb a tespedésbe fúló zavarosság, ami sokkal inkább helyi sajátosságokkal magyarázható. Művészeink nem csoportosulnak belső orientációjuk szerint, a közönség szervezetlen és tájékozatlan, műkereskedelmünk súlytalan, kiállítási üzemünk ötletszerűen vagy presztízsalapon működik, a kritika pedig határozott szempontok nélküli. A megélhetési küzdelem túllontúl igénybe veszi művészeink energiáit, így szervezkedésük főleg anyagi eredetű. Egy-egy új kiállítás szűk köröket felületesen megérint, de nem hat a lelkek mélyéig. A nép közügye a futball, de nincsenek ezreink, akiknek vasárnapja a kiállítás volna, és hőse a festő. Csak a giccskereskedelem hatékony és céltudatos. Bár a lapok tudósítanak a magyar piktúra nemzetközi sikereiről, valójában legtöbbször a szalonfestőknek csapnak eltúlzott hírverést, ezzel akadályozzák a tisztánlátást. E szerencsétlen kölcsönhatások útját állják az egészséges fejlődésnek.

Provinciális magyar részvétel

A háború óta megrendezett első nagyobb szabású nemzetközi kiállításon húsz ország alkotói között szerepelnek művészeink, a válogatásba került művek azonban az érdektelenségben vetekednek egymással. Egy szép Rippl-Rónai, egy költői Egry és egy jól választott Vaszary derít némi fényt a fajsúlytalan, csinoskodó szalonpiktúrára. Nem először szolgál ilyen kínos meglepetéssel a magyar művészek külföldi szereplése a háború óta. Mintha a művészetpolitika azt a látszatot akarná kelteni, hogy festőink megrekedtek az impresszionizmus árnyékában. A képek válogatója Koszta, Csók és Fényes leggyengébb periódusából emelt ki műveket, alig lehet rájuk ismerni. Az összhatás szálan-masan provinciális benyomást kelt. Az utóbbi évtizedek bátor és tehetséges lépései nem sokat nyomtak a latban. Egry annyira kiütközött, hogy az osztrák terembe került. Ha valóban a haladó magyar művészetet akarták volna bemutatni, akkor ott kellett volna kezdeni a tárlatot, ahol végződött: Egrynél, az egyetlen festőnél, aki modern értelemben reprezentánsnak tekinthető. Moholy-Nagy a dessau Bauhaus körében állít ki; a különböző európai nemzettek termeiben Picasso, Matisse, Kandinszkij, Klee és Munch művei is láthatók. *(Drezdai Nemzetközi Kiállítás, megtekinthető volt májustól októberig.)*

Angol–magyar tárlat

A világháború szétszakította a köteléket, mely Magyarországot a nagy nyugati népekhez kapcsolta. Anglia bölcs politikája igyekszik áthidalni azt az űrt, melyet a békeszerződések nyitottak győzők és legyőzöttek között. Az angol gondolkodás józanságának bizonyítékaként jelennek meg az angol műalkotások az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat vendégeként. Nagy-Britannia elsőként látogatja meg a művészet hazai otthonát, elhozva a háború utáni első nemzetközi kiállítást. A tény optimizmusra ad okot, a művészeknek azonban semmi közük nincs ahhoz, amit festészetben és szobrászatban modernnek szoktunk nevezni. Szolid és alapos festők, kellemes színhatású, de nem eléggé bátor képekkel. Az ernyedt és fantáziátlan munkák nem nyújtanak hiteles benyomást Anglia művészetéről. A tárlat a Műcsarnok kiállításainak általános színvójához illeszkedik.

Egy másik terem a magyar köz- és magángyűjteményekben található régi angol mesterek műveit mutatja be, közöttük nagyszerű darabokkal. Constable tájképei közül kiemelkedik egy vitorlást partra vontató halászsokat ábrázoló alkotás báró Hatvany Ferenc gyűjteményéből.

Reynolds remekei mellett John R. Opie női arcképe a tárlat legszebb darabja. Gróf Andrássy Gyula gyűjteménye Turner velencei naplementéjét őrzi. A Majovszky-rajzgyűjteményből kiváló Hogarth-, Gainsborough-, Rossetti és Burne-Jones-grafikákat láthatunk. A háborút megelőző esztendőkből tekinthetünk angol anyag halmozódott fel gyűjtőinknél, melyek értékelése az újabb megismerések világában egyre jobban emelkedik.

A kiállítás magyar része hiányos, nagy művészeink távol maradtak. A 450 műtárgy jobbára piacra szánt alkotás, kiemelkedő értéket keveset, inkább izgalom- és kockázatmentes alkotásokat találunk, gyönyörűen fejlődő szobrászatunkból alig néhány munka szerepel. Kiemelkednek Katona Nándor tájképei és Márk Lajos portrészorozata. *(Angol–Magyar Kiállítás, Műcsarnok, megtekinthető volt május 15-től.)*

Magyarok a díszteremben

Londoni és bradfordi sikerek után a Szinyei Merse Pál Társaság brüsszeli kiállítása az angliai sztrájkok okozta szállítási nehézségek miatt csak május végén nyílt meg. A 86 festményt, 40 rézkarcot és 14 szoborművet a Királyi Múzeum dísztermében mutatták be, a bejáratot pálmákkal, a szoborállványokat babérok-kal ékesítették. A belga sajtó elismeréssel számolt be a tárlatról, kiemelve, hogy egy népet nem szabad kizárólag politikai irányzata alapján megítélni. Elismeréssel írtak Rudnay és Fényes művészetéről, Csók kapcsán Velázquez befolyását, Szőnyinél a posztimpresszionizmus hatását emelték ki. Többen hiányolták a fiatalabb évjáratot és az avantgarde embereit.

Huysmans miniszterkollégájához intézett meleg hangú levelében Klebelsberg Kunó a belga művészeket budapesti bemutatkozásra hívta meg. Jövőre a Műcsarnok ad helyet, hogy a belgiumi művészetet Van Eyck-től napjainkig bemutassák. *(A Szinyei Merse Pál Társaság kiállítása, Brüsszel, Királyi Szépművészeti Múzeum, megtekinthető volt május 29-től.)*

CSIZMADIA ALEXA

Mai Manó Ház, Budapest

Fejcsere

Kardos Sándor negyven éve gyarapodó gyűjteménye, az amatőr, családi és privát fotókból, negatívokból, üveg-lemezekből és sztereóképekből álló Hórusz Archívum másfél, egyes források szerint viszont kétféle millió darab-ból áll; ebből az irdatlan nagy és több mint 120 kategória szerint rendszerezhető anyagból válogatott Csizék Gabriella, a Mona Lisa vakuval című kiállítás kurátora.

A tárlatban minden ott van, ami a Hórusz Archívumot egyedivé teszi. Kardost ugyanis kizárólag olyan képek érdeklik, amelyek a készítő szándéka ellenére valami más, humoros, abszurd, meghökkentő tartalmat/konstellációt hordoznak. Ezek a véletlenek furcsa összjátéka nyomán létrejövő munkák éppen a rejtett, vagy nagyon is látható „hibák” miatt kezdenek működni – ezeket a képi baklövéseket egyébként Kardos később operatőri munkáiban is felhasználta (A kis Valentino, Eldorádó).

A kiállítás címének megfelelő fotókból többet is láthatunk – az egyiken mintha vakuval kacsintana a híres modell –, szerepel sok-sok véletlen generálta duplum a maga szellemképeivel. Külön csoportot alkotnak a szobor és ember kettősére épülő felvételek, és felfedezhető az a kép is, amelyen Hec-ker Péter egyik festménye alapul (Éva gorillával). Van külön kis sztereókép-néző eszköz, benne Kardos egyik kedvencével, egy 1920 körüli fényképpel, amin éppen egy férfi lép le a járdáról, akinek azóta is „ott van a levegőben a lába”, valamint egy képpár-szekció. Számos úgynevezett tévés kép buk-

kan fel, a tévében vetített Jézus Krisztus Szupersztárból kifényképezett pillanatokról kezdve az olyan fotókig, ahol az ötvenes–hatvanas években luxuscikknek számító televíziókészü-

Ismeretlen fényképész munkája
fotó, 12×17 cm, Hórusz Archívum

lék előtt pózol az egész elégedett család. Van egy kisebb, „vallásos” részleg, ahol szinte szó szerint „beleért Isten ujjá” a kompozícióba: az elsőbbség-adás kötelező közlekedési tábla mögül kikukucsáló útmenti feszület vagy a termelési értekezlet tagjai fölött angyalként lebegő Lenin-, Sztálin- és Rákosi-portré. De hivatásos fotóművészt is érhet zseniális baleset; ilyen Lugo László Tamás Gáspár Miklós-ról készült portréja, melyen a filozófus mellett egy nagyra nőtt rovar látható (az állatka bennragadt a kamerában).

Míg ezeknél a pusztítás/rombolás a rendezőelv, Kardos Gyula (a gyűjtő édesapja, maga is fényképész) fotói egyfajta virtuális családgyesítésre törekedtek. A 22 fényképen olyan személyek kerülnek egymás mellé, akik rokonok voltak ugyan, de térben és időben távol éltek egymástól. A családi portrékon váltakozva cserélődnek a fejek és arckok; végül mind egymás mellé kerül a virtuális öröklétben. Na és persze a fotográfia valóságában. *(Megtekinthető május 14-ig.)*

DÉKEI KRISZTA

Újlipótvárosi Klubgaléria, Budapest

Decens Dada

A Barakk a múlté, de a neodada még a jelen idő. A Barakk művészcsoport, később alternatív helyszín, galéria és közösségi tér volt 2009–2011 között a XI. kerületben. A csoport fénykorában, 2010-ben 13 művészt tudott tagjai között. Eltérő mentalitású, indulású és indíttatású alkotók: egyesek az amatőrök világából, mások egyetem végzett képzőművészek, de gondolkodásukban a meg nem alku-vió játékosság, a kihívások vállalása és egyfajta szellemi kaland vonzása adta a kohéziót.

Közös, tematikus tárlataikat zöm-mel a Barakk Galériában, majd a

Boulevard & Brezsnyev Galériában rendezték meg. Ezeket mozgalmas, vicces és provokatív témák jellemezték, amelyeket a résztvevők különböző technikákkal készült plasztikák, síkplasztikák, montázsok, nyomatok és performanszok formájában dolgoztak fel. A csoport feloszlását követően néhány alkotó máig tartja egymással a munkakapcsolatot.

Az Újlipótvárosi Klubgalériában a három egykori alapító, László-Kiss Dezső, Vasvári László Sándor és Ladányi László/Lafú szerepel. A válogatás részint a Barakk korábbi anyagaiból, részint friss munkáikból áll.

A Poszt-barakk című kiállítás részlete
Újlipótvárosi Klubgaléria

László-Kiss a képtárgy világát emeli „múttárggyá”, a klasszikus plasztikai alkotások, az ál-design és a házi giccs elemeit egymásra építve. Alkotói szemlélete groteszk dadaizmus, ironiája mindig határozott irányú: a mainstream művészet elleni lázadás és a szabad képzőművész szellem elkötelezett képviselője. Vasvári hagyományosabb grafikus, művészkönyvei és képmontázsai jól illeszkednek László-Kiss műalkotás-kritikájához. Barokkosan dús, egyszerre szöveg- és képcentrikus, filozofikus kép-könyvtárai kiterjeszkednek a térbe, tárgya-sulnak, mit sem veszítve montázsjellegük grafikus vonásaiból. Lafú a három művész közül az, aki a pop-artra leginkább visszautaló alkotásokkal jelentkezett. Amennyiben a pop-art elődjének tekinti a dadát is, úgy Lafú is visszanyúl az ősforráshoz. Kollázsai-val, firkáival, máshol plakátszerű, ronsolt felületeket idéző grafikáival, fotólapjaival a Rosenquist-féle plakát-pop és a Jim Dine-i firkák retróját mutatja fel a szabadság friss lehetőségét árasztva.

Érdekes látványt nyújt a három neodada alkotó elegánsan installált tárlata, mert munkáik eredetileg más, sokkal kevésbé „szoanyirt” kö-zeghez sztoktak. S ez akkor is igaz, ha a kiállításon új munkák láthatók, és a címe – Poszt-barakk – is arra utal, hogy túl vannak a Barakk „öncen-zúrázatlanságán”. Ismeretlen ismerősként tudnak bemutatkozni, s így hárman – a magyar képzőművészet történeti és kortárs szegmensének részeként – újra felfedeztetni magukat a szakma és a tárlatlátogatók előtt. *(Megtekinthető május 12-ig.)*

SINKÓ ISTVÁN

MODEM, Debrecen

Összefüggések szigetei

Az elmúlt tíz évben a MODEM földszinti kiálltótére rendre újabb részét mutatta be a több mint négy és félezer munkát számláló Antal–Lusztig-gyűjteménynek, a tárlatok alatt azonban a korábbi válogatásokból is vissza-visszakerültek ide művek. Nem alakult ez másképp a friss, egymást váltó kettős kiállítás (GÉM/GAMEkapocs) esetében sem, ám a játékos címből kikövetkeztethető koncepció ezúttal lehetőséget adott arra, hogy a munkák kollekción kívüli kontextusai is szerephez jussanak, sőt kifejezetten az anyag darabjai által inspirált alkotások is gazdagították a tárlatot. A felkért alkotóknak a gyűjtemény műtárgyai közül egy vagy több munka hatására kellett létrehozniuk saját képzőművészeti, irodalmi vagy zenei adaptációjukat, más esetekben a kurátor, Nagy T. Katalin fedezett fel összefüggéseket és kapcsolt egymáshoz a rendezéssel műveket. Bár a kollekció kiterjedtsége lehetővé tette volna a nemzetközi kontextusok szélesebb körű megvilágítását, mindkét kiállítás elenyésző

felugossy László: Spirituális hátizsák, 1998
vegyes technika, papír, 70x55 cm

számban mozgósított csak külföldi alkotókat, és a költők számára is inkább a hazai művészek munkássága szolgált kiindulópontul.

Az első tárlaton domináns volt a szöveges interpretációk, illetve ekphrasziszok jelenléte, ami alighanem kihívást jelentett a befogadási folyamatban a kortárs irodalom iránt kevésbé fogékony látogatók számára – ugyanakkor a képpel történő „együttolvasás” rá is irányíthatta a figyelmet meghatározó motívumokra. Az aktuális második kiállításra jelentősen változtak az arányok, így még egyértelműbbé vált a vizuális művészet túlsúlya, elsődlegessége. A térrendezés és az irodalmi szövegek installálásának módja változatlan maradt: az írások ismét a magasból hengereként alázuhanó papíron tűnnek fel, viszonylag kis betűmérettel szedve. Mindkét tárlaton találtunk auditív észlelésre építő műveket, még ha ezek jelenléte valamivel esetlegesebbnek tűnt is.

A költők és a képzőművészek közt egyaránt szép számmal vannak olyanok, akik szerepeltek az előző kiállításokon, ilyen például Lakner Antal, akitől ezúttal egy régebben ugyanitt már bemutatott munkát állítottak ki. Az Izlandi hadsereg (1999–2002) című projektet reprezentáló konténer a nem létező hadtest arculatának

Csurka Eszter: Cím nélkül, 2016
olaj, vászon, 100x100 cm

áldokumentarista lelete, amely most visszakerült a Baltázár térre. A mű leírását viszont már a kiállításon belül, a bejárattól balra találjuk meg, Szilágyi Rudolf UEUM-3957 (2017) című installációja mellett, amely a vitrin mögé helyezett eszközökkel, többek közt a National Geographic és a Magyar Hírlap hamisított címlapjával gondolja tovább a projektet, tovább szöve a történetet a magyar „hangvadászok” esetéig, akik a cikk szerint kutatómunkájukhoz az izlandi hadseregtől kaptak segítséget.

A bejárattól jobbra macskák foglalják el a teret, Medgyessy Ferenc és Tóth Menyhért tanulmányrajzai, Kő Pál, Yengibarian Mamikon és Rabóczky Judit Rita fémszobrai, Uitz Béla, Román György és Rutkai Bori festményei. Román munkájához, az Órjas kandúr zsákmánnyal (1977) formanyelvéhez kapcsolódik ajánlásával és játékos gondolatfutammal Parti Nagy Lajos Halcsók, macskacsókja, melynek zárlatában váratlan erővel hat a szikár, ellentétre épülő sorpár: „Mindenki öl, / mindenki zsákmány.”

A tárlat középterében találjuk Szabó Károly Általános emlékművét (2014), mégpedig Böröcz András áttört falrészbe helyezett Vagonjához (2004) kapcsolódva, ezért úgy tűnik, mintha a gránitlap köré szervezett 12 pár keményített zokni egyértelműen a holokausztra utalna, pedig – ahogy azt az installáció címe nyomatékossítja – sok más jelentést is társíthatunk hozzá; például az utolsó vacsora története felől is értelmezhető.

A GÉM/GAMEkapocs II. egyik legizgalmasabb része az a sarok, amely – egy videó formájában – a mozgásművészetet is játékba hozza. Az Ivona Medic által koreografált Triochrome (2017) táncadaptációt Hencze Tamás festményei ihlették, akitől szintén találunk itt egy munkát, akárcsak Ilona Keserű Ilonától, s az ő szerpentinjeiből inspirációt merítő Kígyós Borbálától. Utóbbi egy tükörrre tett ékszerinstallációval térbe helyezi át a tekergő vonalak színkavalkádját. Dobai Lili rövid, központosítás nélküli versének kettős címe (Kitalálható-e? – Enigma és labirintus) kissé mesterkéltnak hat, de az írás érzékletesen kapcsolódik Keserű vizuális világához, és átfogóbban az előbb ismertetett térrészhez, melytől néhány méterre került. Leginkább ritmusos felütése erős, amely megvilágítja, hogy ezen a képeken milyen nehéz felfejteni, „mi mihez fordul / hajlik merre gubancolódik / színesen szívárványosan”.

Jász Attila az előző tárlaton három verssel is szerepelt, most Az emléke-

zés útvesztője című írásával van jelen, mely izgalmasan hozza játékba Gaál József azonos elnevezésű, sötét tónusú olajképét: „Hány fejben tartsam emlékeimet? És melyikben? / És melyiket szeressem leginkább?”, ám némiképp közhelyesnek ható kérdésekbe fut át: „Miért kell folyton bolyonganom a jövő emlék- / ösvényein? És miért kell folyton elvesznem a múltban?” Sajnos a legutolsó szókapcsolatban maradt egy grammatikai hiba: „Lehet, hogy már rég eltévedtem / valahol, valamikor, csak el kell felejtettem.” A „felejt” – hagyományos jelentésén túl – itt esetleg a „leejt” ellentétét is jelölhetné, a kép figurájának különös térvizonylataira utalva, ám ettől a versnyelvtől igencsak idegennek hat ez a szójáték, így aligha tudhatjuk be ennek a hibát.

Vajda Lajos az első kiállításon egyike volt a gyűjtemény legtöbb kortárs művészt inspiráló alkotójának, ám szöveggel akkor senki sem reagált munkáira. Most Weiner Sennyei Tibor A Vajda Lajos híd című verse kapcsolódik a szigorú vonalvezetésű, a képet mégis szabadon alakító finom ceruzarajzokhoz a szentendrei tér megidézésével, ám a fél- és ragrímek, a szóhasználat anakronizmusai egyenetlenné teszik a szöveget. Viszont a szomszédos fal királykék dominanciájú képsora – amelyhez hasonlólt világoskékben az első tárlaton is láthattunk – figyelemre méltó része a kiállításnak, Süli-Zakar Szabolcs fotója, Molnár Vera, Hartwig Kompa és Láng Eszter festményei felerősítik egymás hatását.

Az előző GÉM/GAMEkapocs válogatásból kimaradt Kondor Béla, most viszont az ő Táncosnőjéhez (1966) kapcsolódik Ludman Éva Nő mozgásban (2017) című videoinstallációja, valamint egy printje, amelyen a gimnasztikus mozdulatok fázisai körvonalakként egymásra íródva idézik meg a mai napig mértékadó grafi-

Böröcz András: Vagon, 2004
fa, fém, 65x104x26 cm

kai világot. Nobuyoshi Araki megkötözött nőket megörökítő apró fotói egy fal mögé rejtve tűnnek fel, melynek túloldalán Turcsány Villő a performanszművészet kifejezésnyelvét is mozgósító, kötelek közé rögzített torzóját látjuk. Ország Lili egyik falképéhez Grela Alexandra készített absztrakt kompozíciót, míg Lakner László emblematisz szájfestményéhez Vincze Ottó kétcsatornás videoinstallációja társul. Az ajkak megfigyelnek, és az egyik felvétel kinyújtott nyelvén betűtészta szavak tűnnek elő, majd záródik a száj, s kezdődik előlről, más betűkombinációkkal. Szavakkal, amikről ezúttal nem eshet több szó, de annyit fontos még elmondani, hogy a szigetszerűen szerveződő GÉM/GAMEkapocs II. az említetteken túl is számos kapcsolódást, meglepetést tartogat. *(Megtekinthető május 28-ig.)*

ÁFRA JÁNOS

Tessedik Sámuel Múzeum, Szarvas

Darabokra tört élet

Erdélyi Attila szarvasi származású képzőművész. 1934-ben született, és mindössze 37 évet élt. Igen fiatalon távozott az élők sorából, de nem ez az elsődleges oka annak, hogy nevére csak kevesen emlékeznek. Másodéves főiskolásként, 1956-ban, több társával együtt Párizsba emigrált. Itt rajzai kvalitásának köszönhetően ugyan bejutott az École des Beaux-Arts-ba, tanulmányait azonban nem kezdte meg, mert végül úgy alakult, hogy feleségével Stuttgartba költöztek. 1959-ben elváltan, egyedül tért vissza Párizsba. Szenvedélyesen rajzolt és festett, miközben André Block francia szobrász és építész mellett dolgozott, 1965–1967-ben Spanyolországban. Block halála miatt visszatért a francia fővárosba, ahol megélhetés céljából bizsukészítéssel foglalkozott. 1971-ben diagnosztizálták daganatos betegségét, és pár hónapon belül, május 6-án meghalt. Sajnos nem tudott hazajönni, pedig ez lett volna leghőbb vágya. Párizsban nyugszik. Édesanyjának köszönhetően sok száz festménye és rajza azonban itthon van. A hagyatékot a szarvasi

Tessedik Sámuel Múzeum őrzi, ahol kiállítás nyílt rajzaiból.

Erdélyi Attila korának egyik legnagyobb tehetségeként indult. Habár szobrásznak készült – a középiskolában Somogyi József, a főiskolán Pátzay Pál tanítványa volt –, valójában a festészet érdekelt. Gimnáziumi barátjával és lelki társával, Pató Róza szobrásszal rendszeresen járt az Orvostudományi Egyetemre, ahol boncolt emberi testek és preparátumok másolásával mélyítették anatómiai ismereteiket, valamint rajztudásukat. Ezek azok az évek, amikor Barcsay Jenő megalkotta Művészeti anatómia (1953) című könyvét. Főiskolai tanulmányait 1955-ben szobrászhallgatóként kezdte, igaz, egy évvel korábban még festéssel próbálkozott.

Erdélyi Attila szoros barátságban volt Kondor Bélával, aki később versekben fogalmazta meg barátja elvesztésének súlyos terhet. A szakmán túl magánéletüket Kaufman

Erdélyi Attila: Cím nélkül, 1961
tus, papír, 500x300 mm

Ágota kapcsolta össze. Az impulzív szobrászhallgatónő különönc magatartásával és páratlan intellektusával korbácsolta a korabeli tehetségek kedélyeit. Attila – mint sokan mások – szerelmes volt belé; végül pár évre Kondor Béla felesége lett, hogy a viharos válást követően emigrációs útjai messzire sodorják. Ebben a társaságba tartozott a szintén fiatalon és tisztázatlan körülmények között elhunyt Sarkadi Imre író. Még ha teljességében lehetetlen is feltárni ezeknek a kapcsolatoknak a mélységét és láncolatát, egy biztos: ennek az időszaknak a szenvedélyes és hektikus élményanyaga befolyásolta a tragikus sorsú művész életművét.

Ezek ismeretében nem tekinthető véletlennek, hogy Erdélyi Attilát legfőképp az elmúlás, az emberi sors és végzet, az egyetemes és személyes dráma érdekelt. Figurális kompozíciói biblikus vagy mitológikus képekre emlékeztetnek, ám felismerhető jeleneteket, személyeket vagy attribútumokat nem ábrázolt. Segítségükkel elmondhatta, amit fontosnak tartott a robbanó erőktől feszülő élet elviseléséről. Stílusa az expresszionizmushoz állt a legközelebb, alakjai lelki vívódások megtestesítői, míg csoportkompozíciói az emberi és társadalmi sorsok fölötti meditációk. Festményei monumentális, a kép előterébe állított figurákkal a manierizmus hagyományait idézik.

Ez az előadásmód rajzaira is jellemző. Kiemelkednek közülük azok az önálló művészi alkotások tekintett lapok, amelyeket 1961-ben készített, és amelyek a jelenlegi kiállítás anyagát képezik. Óriási, a felületen épphogy elférő alakok láthatók rajtuk. A kontúrok lendületesek, hol

hirtelenek, odacsapottak és rövidek, hol sebesen és hosszan követik a test vonalát. Elhelyezésük precizitásának köszönhetően frappánsan érzékelte a tömeget. A rajzok csak helyenként árnyékoltak; bizonyos részletek kidolgozottak, máshol szinte vázaltszerűek maradnak. A lapra préselt testek torzultak: a hosszú, húsos nyakak és törzsek mintha nem tudnának véget érni. Makacsság és gerinceség. A lábak stabilak, rövidek, de nem visznek sehová. Viszont mozognak, szinte táncolnak a kezek, az ujjak – a valódi kibontakozás eszközei az ecsetet vagy tollat tartó, mindig hangsúlyosan megrajzott kezek. A fejet szinte keresni kell, lapos, alig van. Néha csak azért, hogy legyen hol előbukkanni a szemnek, amely nélkül nincs látás, látni viszont akart, mégpedig élesen. A torzítások ellenére az alakok emberiek maradnak, ám egyéniségüktől megfosztottan, humánumuktól elhatárolva olykor robotszerűvé válnak. Két esetben hullószerű figurákká degradálódnak. Ezek – a többi rajzzal ellentétben – minden esetben táji környezetben jelennek meg, oldalt állnak vagy hátat fordítanak a szemlélőnek, elvagyódásra vagy távozásra utalnak. Rejtély, hogy ezek a figurák az otthonból az idegenbe, vagy az idegenből hazafelé indulnak. *(Megtekinthető május 21-ig.)*

szentandrás-i Sós Zsuzsanna

Erdélyi Attila: Cím nélkül, 1961
tus, papír, 300x500 mm

Tapasztalat és esztétika

Készenlétben

Több évtizedes gyakorlata Bacsó Béla művészetfilozófusnak, hogy néhány évente kötetbe rendezi az elmúlt évek folyóiratokban publikált tanulmányait, előadásait, mintegy összefogva, irányát jelezve annak, ami az adott időszakban foglalkoztatta, ami gondolatai megosztására, írásra készítette. Nyilván szép- és szakirodalmi olvasmány- és egyéb, például képzőművészeti természetű műelményei, az ezek nyomán születő vagy ezekről független originális gondolatfelvetései állnak a szövegek hátterében. Fogódzókkal vagy ezek nélkül: problémaérzékenysége, lényeglátása kitűnő, a problematikus jelenségek végiggondolására tett kísérletei nemkülönben.

Új könyve mértani középpontjában a címadó írás áll: Tapasztalat és esztétika; a tapasztalás nyomán a tudatban előálló konstelláció s az arról való gondolkodás az esztétika szempontrendszere szerint. Középpontisága nyilván nem esetleges, hiszen e két fogalom kapcsolatának, viszonyának vizsgálata járja át a kötet egészét. E tanulmány, ennek konklúziói az ágazati esztétikák fölé emelkedő szempontokat vetítenek a többi írásműre – függetlenül attól, hogy versről, képről, a mimészis paradox mivoltáról vagy az eidosz természetéről szól a szerző, netán könyvkritikát ír, a filozófia vagy a művészetelmélet körében fürkészi e viszony jellegét. Herder nyomán jelzi, hogy a műtörténet egyre dominánsabb szempontja „a művészeti és testi diskurzusa”. Talán csak újfent, újra. Mivel a világ érzékelése nem csupán a fogalmakon keresztül, a világ interpretációja révén

(tapasztalat) történhet meg, de sokkal nyilvánvalóbban a közvetlenül adódó érzéki közegében (percepció): „A művészet olyan organonként áll elő, amely megelőzi a fogalmi, és eredendőbb megértést kínál.”

Bacsó témérdek függő helyzetben hagyott, mert végtére is megoldhatatlannak tetsző kérdést vet fel, olykor fikarcnyi témákat. Mégis: ezek összegyűjtése kulcsmozzanata filozófiai, művészetfilozófiai, esztétikai vizsgálódásainak, kerülve a néhány évtizede egyre divatosabb, ám gyakran fókuszvesztő kultúratudomány kifejezést. Bacsó nem tévelyeg kijelölt tárgyában: fókusztartó. Akkor is, amikor például Giovanni Segantini két, a szokványos képolvasat szerint csaknem azonos, mert egymáshoz igen hasonló, ám a tüzetes tekintet számára lényeges eltéréseket mutató tájképét vizsgálja, amelyek egyike Győrben, a másik St. Moritzban látható. A képleírást követően megtörténik az, amit valójában várunk, s a szerzőtől elvárunk: Közel és távol viszonylatában az emberi léthelyzetet jelző égbolt kerekedik Segantini tájképe fölé. Hasonlóképpen a kötet egyik legizgalmasabb írásában, amely Francis Bacon rendhagyó, a korábbi időszakok hagyományával szakító portréfestésétét, a portré destruálásának lehetséges okait taglalja.

Az olykor nyelvi búvészkedésként ható frazeológia, a jellemzően nagy ívű, hosszú mondatokban történő gondolatközvetítés azonban megfelel a felvetett elképzelések, elgondolások bonyolultsági fokának, melyek gyakran jelentős kihívás elé állítják az olvasót. Ezen bizony, ha árnyalatnyit is, segítene a központosítás még pontosabb, értelmező képviselője. Mert az egyébként szigorú, olykor radikális gondolkodó tulajdonképpen együtt nézésre, együtt olvasásra invitálja beszélgetőtársaként fogadott olvasóját. Hogy lépjen közelebb a magát rejtegető s csak nagy ritkán önmagát feltárássra felkínáló műalkotáshoz.

Bacsó Béla írásait rendre motóval fejlecezi: egy probléma perspektíváit, út helyett ösvényeket világít be, s ehhez igen széles körből – olykor talán túlzó bőséggel is – válogatja, gyűjti össze az argumentációként szolgáló elődök és kortársak megjegyzéseit, hogy végül maga jusson valamire, személyes zárlatban összegezzén. A mottók kijelölik azt az érzékelési-gondolkodási teret, amelyben a szerző közlései nyomán a műalkotás mint fenomén, esemény vagy folyamat megtörténhet. Mindig tekintettel arra, hogy a műalkotásról való gondolkodás továbbra is a heideggeri értelemben vett léttörténeti fordulat nem csupán kínálkozó, de egyre kevésbé halogatható esélye.

Ám többnyire csak a készenlét folytonos; az értelemnyerés időleges, viszonylagos, az emberi léthelyzethez illő. Hiába minden célba érkezést ígér okfejtés, értelmezés: ezek, mint a sebészvarrat, folyton felszívódnak. Bacsó egyik mottójában Edmund Husserl Krízis című művéből idéz: „...minden elért »alap« újabb alapokra utal, minden megnyílt horizont új horizontokat ébreszt, a végtelen egész az áramló mozgás végtelenségében mégis az értelem egységére irányul...” A műalkotás természete szerint és rendre – a korábbiak ellenében vagy legalábbis ideiglenes felfüggesztésük mellett – új és új perspektívák, elgondolások életre hívását kezdeményezi. Persze a lehetségesnek tűnő ennek ellenére lehetetlen: a dolgok végére járni. Ám az elbizonytalanodás, hogy meddig érhetünk el, egyben arról tudósító bizonyosság is, hogy valameddig már elértünk. Noha Heideggert idézve nem tudunk görögül gondolkodni, csak korlátozottan vagyunk képesek az alkotók és műveik „bőrébe” bújni, a humanitás őrzésében előrébb juthatunk. (Bacsó Béla: *Tapasztalat és esztétika*, Kijárat Kiadó, 2016, 2500 forint.)

BALÁZS SÁNDOR

Giovanni Segantini: Visszatérés az erdőből, 1890

Rómer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeum, Győr

Egy elmaradt beszélgetés margójára

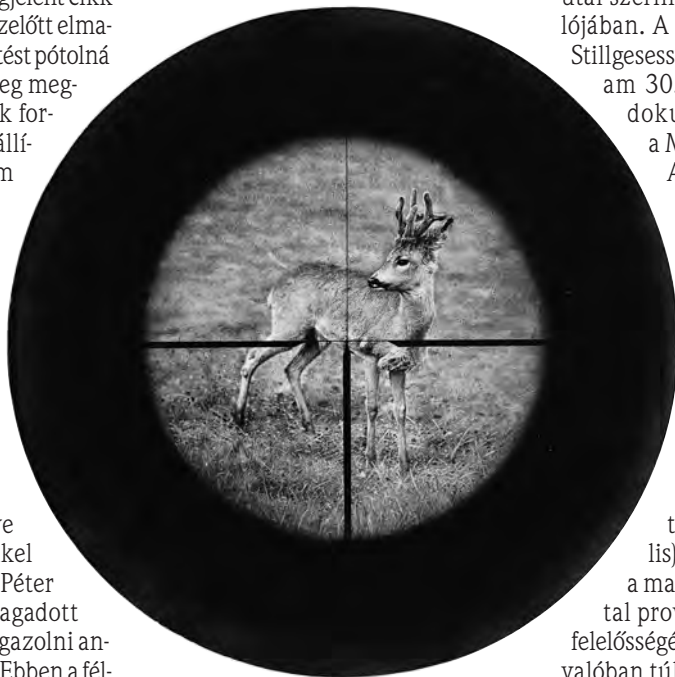
Fehler Feher?

Jelentős megtiszteltetésnek érzem, hogy a Műértő 2017. áprilisi számában Gyárfás Péter kiemelt terjedelmű recenziót szentelt Lakner László és Méhes László művészetéről tavaly megjelent kismonográfiáimnak. Külön örömet jelentett, hogy épp Gyárfás írta meg véleményét a szövegeimről, hiszen az életművek kiváló ismerőjéről van szó, fontos Lakner-művek gyűjtőjéről (és értékesítőjéről), forrásértékű interjúk szerzőjéről. Az öröm meglepetéssel is társult, hiszen 2009-ben, amikor a Lakner művészetére vonatkozó alap kutatásaimat megkezdtem, Gyárfás épp azzal érvelve utasította el közlekedésem, hogy már „nem foglalkozik művészettel”. Telefonüzenetemre akkor egy „Fehler Feher” nevű, „nemfoglalkozommuveszettel” felhasználói névvel regisztrált feladó válaszolt a következő üzenettel: „T. Fehler Úr, telefon-üzenetét megkaptam, de azt hiszem, a mail címem mindent elmond Önnek, amit el tudok és akarok mondani. Sok sikert kívánok a művészettörténeti pályáján. Tisztelettel: Gyárfás Péter”. A most megjelent cikk mintha ezt a nyolc évvel ezelőtti elmaradt találkozót és beszélgetést pótolná be, mintegy visszamenőleg megerősítve az akkor szójáték formájában megelőlegezett állítást, miszerint kutatásom alapvetően elhibázott.

A jelenlegi recenzió a hibát elsősorban a tények nem hiteles bemutatásában látja, ami a recensens véleménye szerint olykor egyenesen a „történetiség átírásába” torkollik, ugyanakkor helyenként épp a kritika szerzője állít valótlanosságokat, illetve nem támasztja alá érvekkel megállapításait. Gyárfás Péter a Lakner-kötet egyik kiragadott félmondatával igyekszik igazolni annak hiteltelen karakterét. Ebben a félmondatban arra utaltam, hogy Lakner egyik korai alkotásán, amely egy ötvenes évekbeli újságárust ábrázol, a háttérben sorakozó újságok egyikének címlapján olvasható „SZABAD” szövegtöredék akár a Szabad Nép nevű lapra is utalhat; mindezt az írsomat átolvasó művész sem cáfolta. Azt, hogy ez a feltételezés miért nem lehetséges, Gyárfás sehol sem bontja ki, ahogy azt sem, hogy miért tekintí problematikusnak azt, hogy írásomban a Kádár-kori színtér diktatúráként „fénylik fel”, ám megállapítja, hogy számomra „a valóság posztmodern módon, az »én teremtem a tényeket« metódusa útján jelenik meg”. Ez a szabad történelemkezelés azonban megítélesem szerint sokkal inkább áll Gyárfás recenziójára, mint az általam írt szövegre.

Ennek a jelenségnek egyik szimpotmatikus példája a recenzió azon megállapítása, miszerint „Méhes zseniális grafikája, a Célpont (őz a vadász csövében) az 1971-es budapesti Vadászati Világkiállításához kapcsolódó múcsarnoki tárlat darabja volt: vad fintort mutatott a magukat ünneplőknek. E nem lényegtelen összetevő, érthetetlen módon, kimaradt, ahogy a kiállítás is a válogatásból – mintha nem is lettek volna. Voltak, nagyon is.” Gyárfás a történelem eltorzításaként, fontos tények elhallgatásaként

utal a hiányra. A tárlat kimaradását azonban nemcsak az esemény csekély súlya teszi indokolttá, hanem az a nem elhanyagolható körülmény is, hogy Méhes Célpont című festménye – ugyanis Gyárfás állításával szemben nem grafikáról, hanem festményről van szó! – egyáltalán nem szerepelt az említett tárlaton. Mindezt nemcsak a részletes, 16 oldalas műtárgyjegyzékkel ellátott, Frank János által szerkesztett katalógus igazolja, hanem a kiállítás korabeli dokumentációja is, amely megtalálható a Múcsarnok archívumában. A mű valóban az említett kiállításra készült, ám azt kizsúrízték. Ennyiben Gyárfás „voltak, nagyon is” megállapítása és korábbi vádja, miszerint „a valóság posztmodern módon, az »én teremtem a tényeket« metódusa útján jelenik meg”, sajátosan átértelmeződik, hiszen a recensens egy minden bizonnyal soha meg nem történt esemény elhallgatását kéri számon a történelemhamisítással vádolt szerzőn.

Méhes László: Célpont, 1971
olaj, farost, 60 cm, © Hungart

Hasonló a helyzet a helyenként valóban Lajos (Mazsola) címen reprodukált tézstaszoborral, amelyre a kismonográfiában, Méhes László határozott kérdésének eleget téve, Lajosként hivatkoztam. Valóban utalhattam volna lábjegyzetben a változás okára, amely a következő: a Mazsola cím nem a művésztől, hanem a művész monográfusától, Sinkovits Pétertől származik, és egy tévedésen alapszik, amely a művész határozott tiltakozása ellenére jelent meg nyomtatásban. Sajnálatos, hogy később többen is átvették a téves címet. A művész a tézstaszobor készülésének idején ugyanis nem ismerte a Mazsola nevű bábfigurát, művének pedig valójában nincs köze a korabeli mesefilmhez, ennek tükrében Sinkovits erre vonatkozó gondolatmenete tévedésen alapszik. A nem a művésztől származó, ráadásul téves címváltozat megtartását tehát semmi sem indokolja: a címet a művész kérésére módosítottam, és meggyőződésem, hogy ebben a formában tükrözi a legjobban az eredeti művészi intenciót. (A nekem felrótt „hibát” ráadásul korábban maga Gyárfás is elkövette, ugyanis Méhes

Lászlóval készült 1987-es beszélgetésében nemcsak a művész, hanem ő is következetesen Lajosként utal az említett műre.)

Gyárfás legsúlyosabb vádját azonban mégsem a Méhes-művekről, hanem Lakner László egyik fő művéről, a Varrólányok Hitler beszédét hallgatják című 1960-as festményről leírtak kapcsán fogalmazza meg, miszerint „hősöm” szerepének „kidomborítása érdekében” a „történetiség átírásától” sem riadok vissza, hiszen a holokauszt kifejezést visszamenőleg használok az alkotás kapcsán, jöllehet a hatvanas évek elején ezt nem használták. Kérdés azonban, Gyárfás elfogadná-e, ha a korabeli szóhasználatot figyelembe véve kicserélném a holokauszt kifejezést vészkorszakra. Ugyanis a hangsúly az elemzésben nem a holokauszt szón van, hanem azon a jelenségen, amire a kifejezés utal: hatmillió zsidó meggyilkolására és az elkövetők felelősségére. Gyárfás nem foglalt állást a tekintetben, hogy mire is utal szerinte Lakner festménye valójában. A kép alapja egy 1937-es – Stillgesessen bei einer „Führerrede” am 30. Januar 1937 feliratú – dokumentumfotó, amelyet a Magnum magazin közölt.

A festménynek több címváltozata is van (Hitler beszél, A jövő Ilse Koch-jai Hitler beszédét hallgatják hangszórón), ám mindegyik utal a fotografikus előképen megjelenő történeti helyzetre. Akárhogy is nevezzük a megidézett korszakot, ez a lényegesen mit sem változtat: Lakner a (potenciális) elkövetőket festette meg, a manipulált tömeget, és ezáltal provokatív módon az egyén felelősségére is rákérdezett. Mindez valóban túlmutat a holokauszt vagy vészkorszak problematikáján, általánosabb morális dilemmákat érint. Az a körülmény azonban, hogy a művész a festmény összes létező címváltozatában nyomatékostotta, hogy a hipnotizált tömeg épp Hitler beszédét hallgatja, elégséges érv lehet amellett, hogy a mű arra a jelenségre utal, amit napjainkban holokauszt-nak vagy soának neveznek. Gyárfás érvrendszere ráadásul a pusztaszavak szintjén sem állja meg a helyét, hiszen a holokauszt kifejezést az 1950-es évektől használták történészek a mai értelmében; sőt már korábban is így szerepelt az 1948-as Izraeli Függetlenségi Nyilatkozat hivatalos angol fordításában. Azt persze magam sem állítom, hogy Lakner ismer(het)te a holokauszt kifejezést 1960-ban; az érzékeny problémát azonban, amire a fogalom vonatkozik, nagyon is ismerte, sőt a mű címében utalt is rá.

Gyárfás Péter a „valódi valódi” kimondását kéri számon rajtam, ám „ingatag alapon” álló, indulatos állításainak számos esetben ellentmondani látszanak a dokumentumokkal igazolható történeti tények. Ezek hiányában azonban a recensens elemelkedik a valóság talajáról, és írásában épp azokat a hibákat produkálja, amelyeknek elkövetésével engem vádol.

FEHÉR DÁVID

LADIK KATALIN

documenta 14

ATHÉN | 2017. ÁPRILIS 8. – JÚLIUS 16.

KASSEL | 2017. JÚNIUS 10. – SZEPTEMBER 17.

SCREAMING HOLE

**POETRY, SOUND AND ACTION
AS INTERMEDIA PRACTICE IN
THE WORK OF KATALIN LADIK**

címmel az acb ResearchLab gondozásában
megjelent Kürti Emese monográfiája a művésről.

MűvészetMalom, Szentendre

Elemelkedettek

feLugossy László: Elszálló pálya, 2017
ready made objekt

Új, jelentős részben erre az alkalomra elkészített művek töltik meg az egykori malmot. Közös munkák egyénileg jegyzettekkel, kisebb és nagyobb terek olykor helyspecifikus installációként vagy műsorozatok befogadóiaként váltakoznak. A rokon elvek mentén heterogén médiumokban létrehozott munkák a heterogén jellegű, elegánsan kitöltött terekben mint ha könnyű sétat ígérnének. Mindez azonban kíméletlen szemantikai vákuum, amelyből a művészek más embereket engednek ki az udvarra, mint akik bejöttek onnan.

A Levitáció címadás nagyon „erdélymikiósos”, otthonos, puha kis nyelvi ketrec: alkalmas ön maga értelmének fölszámolására azáltal,

hogy viszonyítási pontként kiemeltetett, hogy megmutassa, magán túl mi egyébre mutat, ami visszamutat rá. Önismereti asszociációs csapda, értelmezési hévvel közeledni hozzá nem indokolt; egyben csalogató, gördülőkenyén marketingelhető, pozitív üzenetű választás. Mindeközben a séta során többször érezni olyan hatást, hogy egy gondolati világban lebegünk a többi holmival, azok között. A művészek – Szirtes János, Bukta Imre, feLugossy László – végig jelen vannak, sok a konzerv élőművészet: számos videoperformansz sok szálon futó manipulált térideje hívogat egy önálló szféraként értelmeződő, összekapcsolódó másba. A nyitó közös mű címe: Fel-feldobott – itt hárman egy

asztalnál ülnek, előttük egy-egy tűzkupac, ami mögül alaposan megformázzák és föl-földobják a levegőbe a semmit.

Valójában nincs didaktikus koreográfia a sétában. Bár a már többször bemutatott Bukta-mű, A kiállítást megnyitom – a művészt fölkérték megnyitni, de inkább lefilmezte faluja lakóit, amint tevékenységeiket megszakítva elmondják e mondatot, és ezt küldte el ahelyett, hogy maga beszéljen – a séta elejére került, ám drámai fokozások, egymásra építő hatások a rendezésben nincsenek. A séta végig tömény csapda nyitott műből, hogy a látogatót kiszolgáltatassa saját elméje strukturáltságának. Olyan helyzetek is adódnak, ahol a művészek mégis állítanak valamit – vagyis bedobják némi narratíva vagy zárt metafora kapaszkodóját. Ezek a társadalmi-gazdasági valóságra tett reflexiók nagyon kellemetlen világot ábrázolnak, hazai eredetű ready-made environmentekként. Ha magunkat szörnyen komolyan véve mégis egymásra építő hatásokat akarunk az egyöntetű lebegésbe látni, úgy a döntés, hogy feLugossy elbizonytalanító tömbjeit Bukta napi és helyi valóságot a kiállítási kontextusba át-emelő blokkjai követik, talán egyfajta valóságfoszlatás, majd valóságbe-mutatás céljával jöhetett létre. Tehát – ha nem tudunk lemondani az értelmezési hévről – nem kizárható, hogy a Levitáció olyan mű lett, ami egy szabadesésben lévő világot ábrázol, ahol a zuhanás súlytalanságában minden létező elengedte helyzetét, s ezért lebegünk velük.

A látogató, régóta tudjuk, nem fehér lap, amire a kiállítás ráírja magát, hanem napi gondoktól terhelten, akár erkölcsi fönnyaradása érdekében vívott harcától idegileg kikészített állapotban érkezik meg egy tárlatra is – azaz hülyeségekkel teli a feje. Ezekkel a központokból és általunk is generált hülyeségekkel az a baj, hogy bevitt információk, egymásra rakódók és egymást magyarázók, és nem lehet tőlük úgy megszabadulni, hogy a kiállításban valami okosat megölcsét még reájuk lapátolunk, mert már mindenki torkig van, több nem fér. Ezt a helyzetet, aminek már betegségneve is van: information overload syndrome (információ-túlada-golt-ság-szindróma) érzékeli néhány művész, de tenni ellene nem egyszerű. Az információtól megszabadulni hogyan is lehetne, amikor az azt jelenti (eredetileg), hogy belénk nyomnak egy szobrászati mintázatot, egy lapos relíefet, hogy maradjon úgy az érzékszerveinkben, mert azok dolga a külső hatásokhoz való hozzáalakulás. Valahogyan tehát belülről kellene visszakalapálni magunkat, mint a karambolos kocsit, vagy kívülről vákuummal visszaszippantani egy vélt eredeti formát. A műtét kimenetele kétes.

Szirtes és feLugossy (lásd antikép) a fogalom-összeomlasztási technikák mesterei. Szirtes az INDIGO csoportból közvetlenül fölfegyverzett lett az Erdély-féle montázselv erejével; a kiállítás végén tűzijátékként vetített videoperformanszaiban színtisztán kitehetjük magunkat ennek. Az ateologikus, antihermeneutikus, a szemantikát visszajára fordító elem-összeállítások szükségességének kora lett a miénk, a permanens dadáé: arc előtt a konyhában ülve lóbált friss sárgarépacsokor mozgóképe, vízszintes törzsű karácsonyfába beleállított függőleges törzsű. A tárlat java katapult a szemantika előtti állapotokba, egy-

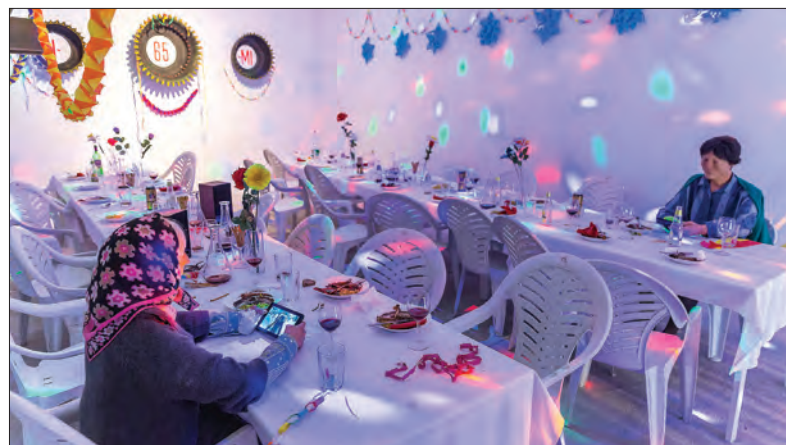

Szirtes János-Bukta Imre-feLugossy László: Fel-feldobott, 2017
videoperformansz, 4', operátor: Philipp Helga, Deim Balázs

fajta szemantikai vákuum – de mint mondtam, a műtét kimenetele kétes.

A dadaista tagadás vagy a dekonstrukció szellemessége azonban történelmivé vált. feLugossy művészetéről néhány éve azt írtam e hasábkon, hogy az „rációmaró káoszmagia” – ez mára érvényét veszítette. Újra kell fogalmazni: inkább információoldó, mert az információ már nem racionális többé, mert káoszmagia útján készítk. Már nem lehet rá káoszmagiával felelni, mert az nem felelet lesz, hanem befertőzöttség. A mainstream

be minden fényt”, és akár „A kis kufárok belevesznek önmaguk eladásába” jellegű szövegeknél még kevésbé az elvontság az első, ami ezekről a látogató eszébe juthat. Ezért nagy öröm feLugossytól a Robotszinkron I–III, amiről nem tudom, hogy mesterséges, földönkívüli vagy intelligens intelligencia alkalmazásával jött-e létre, de ez már a megfertőzött, szenesre abuzált nyelven túli új nyelvvel való találkozást nyújtja. Ez azonban nem érthető, csak vonzó, a Levitáció rövid kegyelmi posztthumán eleme.

Bukta Imre: Nyugdíjas klub, 2017
térinstalláció, szobrászati kivitelezés: Kovács Gergő

politika lenyúlta, komoly szakértői teammunka árán gagyiba fordította feLugossy módszerét. Ebben a megváltozott, tényeken túli közegben az értelmezői kontextusaiktól elengedett, szuverén módon lebegő szöveg-művek összefüggéseket oldanak: „Emberek, ez a mogyorófa deszka tökéletesen beszélni latin” vagy „A

Az absztrakcióban, új világok vetítésében gyakorlott művészek jelentős számú műben kénytelenek az állam helyett civilként felvetni a politikai térből hiányzó, marginalizált témákat. Nehéz nem kapcsolni az országban dúló nyomorra Szirtes használtruhaszlólengetéséből, a szabadság eltiprására, a megfigyeltség állandó jelenlé-

Szirtes János: Lebeg I., 2017
tér- és fényinstalláció, operátor: Molnár Ágnes Éva

sors itt járt a környéken”, illetve „Van egy kis projektem, de jobbára teljesen eszement”. Sajnos nem minden szöveg képes teljesen antinarratív lenni, mert ha a politika fölfalta a nyelvet, már e példák is politikai állásfoglalásokként kezdenek működni. De az „Amikor vérző doktorok operálnak, kicsit csatakos lesz a szike fogása”, a „Marha sötét van itt, dobjatok

tére Bukta börtöncella-installációjáról vagy rabfolyosójáról. A klasszikus értékvesztésre a régi gyümölcsös termő fának kivágott fateteimeiről, a tények meghamisítására Bukta fotósorozatáról, melyen a kidőlőfélben lévő fákhoz – mint „új függőlegesekhez” – igazított, elferdített táj és horizont jelenik meg. (Megtekinthető június 11-ig.)

PAKSI ENDRE LEHEL

A tranzit.hu 2017 májusától új helyszínen:

Művelődési Szint (MŰSZI) 7-es stúdió
1085 Budapest, Blaha Lujza tér 1.

_kutatás
_kiállítás
_kritika
_könyvtár

<http://hu.tranzit.org/>
<http://tranzitblog.hu/>
<http://mezosfera.org>
<http://tranzit.org/curatorialdictionary>
<http://tranzit.org/exhibitionarchive/>
<http://tranzit.org/freeschool/>

ERSTE Stiftung

tranzit.hu

Beszélgetés Rechnitzer János gyűjtővel és Rechnitzer Zsófia kurátorral

Geometriára transzponálva

(folytatás az 1. oldalról)

– Ekkor jött a válasz.

R. J.: – Igen, és akkor választhatam, hogy a képeket akarom, vagy azt, hogy a feleségem fizessen ki. Én naiv módon a pénzt választottam. Csak a Rippl-Rónai maradt meg nekem, a többi nála maradt. De a második feleségemmel, akivel visszatértem Győrbe, megint elkezdtek a gyűjtögetést. Ismét a klasszikus vonallal és helyiekkel – többek közt Cziráki Lajossal – indítottam, de a feleségem idejaként új témaként bejött a női művészek gyűjtése. Barta Mária-val kezdtünk, majd jöttek a „női nyolcak”. És 1988-ban Zsófi.

– Mivel közgazdász végzettségű, szoba jön a műgyűjtés befektetési oldala is.

R. J.: – Regionális tudományokkal foglalkozom, de inkább kutatóként, tanárként. Nem volt soha annyi pénzem, hogy direkt befektetesként nagy neveket vásároljak. A nyolcvanas évek klasszikus értelmiségi gyűjtői közé tartoztunk.

– Találkoztam olyan beszámolókkal a kollektiót illetően, melyek értetlenül álltak a nagy Máttis Teutsch-anyaggal szemben, mivel az a kevésbé értékes, késői korszakból való.

R. J.: – Igen, ezt sokan kritizálták, de nekem lett igazam. Ugyanis mindegyik alatt ott van egy 1926–1927-ben festett munka! Mind a tizenkettőt átröntgeneztettük. Mindenki lenézte ezt a szocreálnak nevezett korszakot – bár nekem tetszett az is –, de most meg ott az értékes anyag is a gyűjteményünkben! Igaz, ezt előre nem tudtam, amikor megvettem, már csak ezek a darabok maradtak a hagyatékban – bár voltak róla pletykák, hogy sok képet elégetett vagy átfestett. De azért nagy dilemma, hogy leszede-sük-e. Majd a jövő generáció eldönti.

– A gyűjteményépítés mellett több cikket, sőt könyvet is írt a műgyűjtésről. Az egyik írásában kategorizálja a gyűjtőket: határozott, játékos, befektető, szellemi kalandor... Magát hová sorolja?

R. J.: – Kalandornak tartom magam, csapongok, ez az igazság. Ez látszik is a kollekción. Most már persze bánom, sokkal szisztematikusabban kellett volna építkezni.

– De időközben meghatározó lett a geometriai irányultság.

R. J.: – Igen, ez a kilencvenes években kezdődött. S egyrészt a szakmával is összefügg: a színek, formák, struktúrák vizuális megjelenése ismerős és könnyebben érthető volt számomra, illetve a MADI-anyag volt az, ami ráállított erre az útra. Moholy-Nagy születésének 100. évfordulója kapcsán, 1995 júniusában Dárdai Zsuzsák MADI-fesztivált rendeztek Győrben, ahol az irányzat alapítója, Carmelo Arden Quin is megjelent, több külföldi és hazai követővel. Ezen vettem meg az első MADI-műveket, mivel árverést is rendeztek.

Rechnitzer Zsófia: – A MADI-alapítvány kiadott egy mappát a magyar művészekről, ami megbabonázta apát – engem is, de inkább csak az elmúlt években. Csodás neonszínei, formái máig láthatók a balatoni nyaralóinkban. Dárdaiékkal ezután többször utaztunk együtt Párizsba a Salon des Réalités Nouvelles-re, ahol Saxon-Szász János gyakran kiállt. Itt

Zsuzsák bemutatott minket sok mindenkinek, rengeteg műterembe mentünk el együtt. A győri akadémiai intézetben lévő MADI Galéria is ekkortájt alakult, aminek Zsuzsa volt a kurátora, és apa minden kiállításon vásárolt az ott bemutatott művészek-től. Nagyon pezsgő időszak volt ez, persze amennyire kamaszként ezt látni tudtam. A szeriális darabokkal együtt úgy 100 körüli MADI-munkánk van.

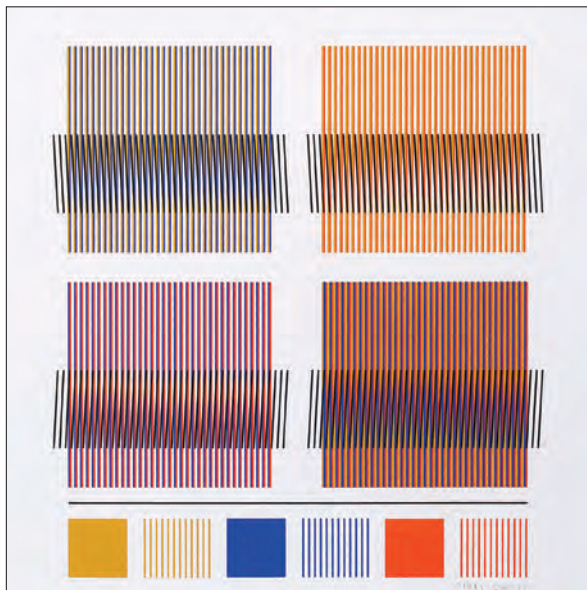
– Mekkora most a gyűjtemény?

R. J.: – 640 darab, ebből 140 táblakép, 220 objekt, formalizált mű, a többi grafika és szobor.

– Eddig kétszer jelentek meg az anyag darabjai önálló kiállításon, 2008-ban a VAM Designban, és 2012-ben a győri Városi Művészeti Múzeumban. Most, júniusban a pozsonyi Zenit galériában terveztek egy tárlatot a magyar napokon. Miben különböztek ezek a megjelenések, és hová kerül most a hangsúly?

R. J.: – A VAM Design-beli megjelenés csak kis felvillanás volt, a győri viszont szisztematikus, szépen megkomponált tárlat 100-110 képpel. Külön Máttis Teutsch- és külön MADI-szoba volt, illetve az összes geometrikus anyag. A mostani már csak geometria lesz. Egy Kassák–Vasarely-albummal indítunk. A gyűjteményben egy nagy Kassák is van – ez a legértékesebb darabunk, egy 1959-ben festett, majd 1960-ban és 1963-ban újrifestett Kompozíció.

– ...és Zsófi, te leszel a kurátor.

Carlos Cruz-Díez: Rácsok, 1982
szita, papír, 60x60 cm

R. J.: – Zsófinak jó a szeme, együtt válogatunk. A feleségem szeme is nagyon jó, minden vásárlásnál megkérdezem, és mindig igaza van.

– Volt szülői befolyásolás abban, hogy Zsófi szakmailag ebbe az irányba induljon el?

R. J.: – Nem. Ebben a miliőben nőtt fel, talán annyi.

R. Zs.: – Apa azt szerette volna, hogy közgazdász legyek. Én eredetileg fotózni szerettem volna, a MOME-n fotóra, a Képzőn intermédiára jelentkeztem. Ezek nem sikerültek, és egy rövid pázmányos esztétika szak után kerültem be végül a kurátorképzőre a Képzőművészeti.

R. J.: – A fotózáshoz tegyük hozzá, hogy a dédapám, Rechnitzer Iván néven elismert fotográfus volt, és az ő fiai is ebből éltek. Van egy 1905-ben készült, fantasztikusan sugárzó kép

Rechnitzer János és Rechnitzer Zsófia

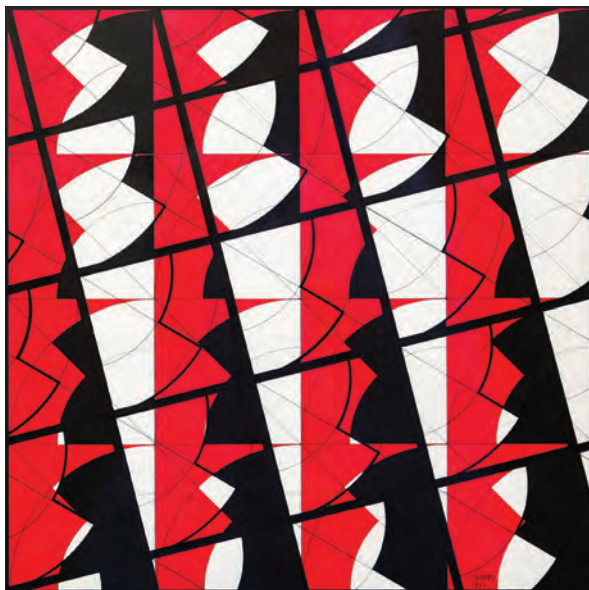
tőle, sokszor beszélünk róla otthon. Lehet, hogy innen jött a művészeti vonal a családba.

– Zsófi, téged 2010-ben vettek fel a kurátorképzőnek is nevezett képzőművészet-elmélet szakra, és ebben az évben alapították meg a Roham Galériát is. Ekkor kerültél fel a szakmai térképre. Te hogy láttad ezt akkor, 22 évesen?

R. Zs.: – Bánki Ákossal, Szöllősi Gézával és a többiekkel még előtte, a VAM Designban ismerkedtem meg, ahol rövid ideig dolgoztam, de a Boulevard & Breznayev galériában meg a Mediawave fesztiválon is tevékenykedtünk együtt. Ezután jött az ötlet, hogy a Roham bár mel-

– Zsófi, már a kurátorképzőn kirajzolódott, hogy mi érdekel?

R. Zs.: – Az intézményrendszer. Meg az, hogy a piac és a nonprofit szféra milyen viszonyban áll egymással. A Képzőn kicsit démonizálva volt a piac. Most már értem, hogy miért, mert ez nálunk elég sajtóságos piac. Én viszont el akartam menni olyan helyre, ahol valóban van piac, és azt vizsgálni is lehet. Így kerültem a University of Warwick és az IESA közös MA képzésével Párizsba, majd Londonba. Párizsban arról tanultunk, hogy hogyan alakult ki a kortárs műtárgypiac az impresszionistákkal; majd mire a tananyagban az 1950-es évekhez jutottunk, átmentünk Lon-

Lantos Ferenc: Formációk (fekete-piros), 1979
tus, papír, 48x48 cm

lett lesz egy galéria is, és nem szeretnénk-e csinálni. Nagyon jó hangulata volt az egésznek. És igen, a kurátor szakon aztán komoly képzést kaptam, a szakma nagy neveivel találkoztam, ez tényleg egybeesett.

– A mecénatúra pedig úgy jelent meg, hogy a vászolyi telkeken néhány évig művésztelepet tartottatok fenn a fiataloknak. Most is látszanak a környéken a művek.

R. Zs.: – Ez eleve is egy baráti társaság volt, 2007–2010-ig gyűltünk ott össze, jó lenne most folytatni. Erős csapat volt: Deli Anett, Hugyecsek Balázs, Rizmajer Péter, és akik akkoriban végeztek a Képzőn. De béreltünk is műtermeket nekik alkotásokért cserébe, például Szöllősi Gézának.

R. J.: – Jó lenne folytatni ezeket a támogatásokat. Én most már a geometriával foglalkozó fiatalokra fókuszálnék.

donba, ahol megismertük a kortársak piacait. Túl sok ösztöndíjra nem volt lehetőség ezen a kurzuson, így a családi gyűjteményezési alap bánta a taníttatásomat.

– Utána kint is ragadtál Londonban.

R. Zs.: – Az Austin/Desmond Fine Artban dolgoztam gyakornokként, itt végeztem kutatást a hazai és a kelet-európai képzőművészet hatvanas–hetvenes éveiről. Budapestre és Pozsonyba szerveztem tanulmányutakat, elvittem a londoniakat a Bookmarks (Magyar konceptművészet a '70-es évektől napjainkig) kölni bemutatójára. Majd 2015 őszén szerveztünk a galériában egy átfogó tárlatot, ami Londonban elsőként foglalkozott a hetvenes–nyolcvanas évek magyar neoavantgárd művészeivel. Izgalmas volt, hogy az ő érdeklődésükkel egy

időben éledt fel a téma több forrásból is. Jó érzés, hogy kicsit én is benne vagyok ezekben a mostani londoni kiállításokban – Jovánovics, Maurer, Kovács Attila, Bak...

– Erre alapoztad a Bazin Projektet is, amely egy műkereskedelmi tanácsadó cég.

R. Zs.: – Igen, ez most alakult, de szépen futnak be érdeklődések. Most a győri egyetememen egy PhD-kutatásban képezem le a nemzetközi piac reakcióját erre a hatvanas–hetvenes évek iránti érdeklődésre, illetve a régió helyzetét vizsgálom a feltörekvő piacok között.

– Miben látod a fokozott érdeklődés okát?

R. Zs.: – Elérhető árú, ugyanakkor kvalitásos munkákról van szó. A korszak pedig már alaposan feldolgozott a nyugati oldalon, kanonizálódott, így kényelmes belépő a feltörekvő piacokra. Latin-Amerika hatvanas–hetvenes éveit ugyanígy jönnek fel. Izgalmas, ahogy ott reflektálnak a helyi politikai viszonyokra, és az 50 évnnyi rálátásnak köszönhetően ez a művészet érthető, könnyen kontextusba tehető – és könnyebben értékesíthető.

– Mi volt a szikra szerinted? Szentjób, a 2012-es Documentán?

R. Zs.: – Igen, és Maurer az Isztambuli Biennálén. Engem is ezért vettek fel az Austin/Desmondhoz.

– Ebből a korszakból vannak munkák a gyűjteményben?

R. J.: – Hogyne! Fajó, Lantos, Nádler...

R. Zs.: – A konceptuális munkákból most kezdünk vásárolni. A legújabbak közt van egy vintage kópia Attalai Gábor Negatív csillagjáról, Maurer Dórától egy korai frottázs abból a sorozatból, ami a White Cuban is látható volt, és egy Pinczehelyit is vettünk. De apa a fiatalokra is odafigyel, akik a klasszikusokra reflektálnak. Nem olyan régen Halmi-Horváth Istvántól, Szalay Pétertől, Felsmann Istvántól is vásárolt.

R. J.: – Elsősorban a geometrikus művészet ívét szeretnénk felvázolni az 1930-as évektől máig, és ez kezd összeállni. Például van nyolc Molnár Vera-táblaképünk, és több apróbb rajz is tőle, ez még a nőművészetből maradt meg. Nagyon szeretem a munkáit.

– Zsófi, te hamarosan New Yorkban kutatsz a New York-i Egyetemen (NYU). Ott szintén téma lett a magyar neoavantgárd: a Balassi Intézet szervezésében több mint 100 munkát mutatnak be májustól az Elizabeth Dee Galleryben, Szántó András kurátori közreműködésével. A te ottani tevékenységed mire terjed majd ki?

R. Zs.: – Az ösztöndíjam a PhD-m része csakúgy, mint egy szeptemberre esedékes konferencia, amit az NYU-n tervezünk a kelet-európai művészet amerikai reprezentációjáról. Jelenleg ezt a konferenciát készítem elő a kérdéskör piaci részét kutatva. Ehhez apropó a május 1-jén nyíló tárlat és a Frieze New York is, ahol szintén több művész munkája megjelenik majd a régióból.

– Hogyan hangoljátok össze az elképzeléseiteket a gyűjtemény bővítéséről vagy bemutatásokról?

R. Zs.: – Engem az anyag narratívája érdekel, apát meg az egyes munkák, kiegészítjük egymást. Persze mindig akad valami feszültség, én másképp látom a kiállítási és gyűjtési modellt, de ebből sülnék ki a jó dolgok.

R. J.: – Én meg általában engedek, mert ő viszi tovább a gyűjteményt, legyen rajta a keze nyoma.

NAGY MERCÉDESZ

Kolumbia kortárs művészeti színtere

Új korszellem, friss energiák

Az elmúlt évtizedben a latin-amerikai kortárs művészet – a térség politikai, gazdasági és az Art Basel Miami Beach 2002-től érvényesülő befolyásának köszönhetően – felkerült a nemzetközi művészet és műkereskedelem térképére. A régióból az 1951-ben alapított, igen népszerű Sao Pauló-i Biennálét már régóta jelentős külföldi érdeklődés kíséri. Bár a térség kortárs kereskedelmi galériái jelen vannak a miami és más amerikai, valamint európai művészeti vásárokon (elsősorban a madridi ARCO-n), a helyi színterekről, műpiacokról csak keveset hallani. Ugyanakkor a régióból származó magángyűjtők vállalkozásai – művészeti projektek támogatása, magánmúzeumok alapítása, különösen az észak-amerikai féltekén – jóval ismertebbek. Annak ellenére, hogy Latin-Amerika gazdasága még törékeny és kiszámíthatatlan, és váratlan fordulatok is történnek, a közös gyökerekből táplálkozó, de sokszínű, sokfelé ágazó kultúrák közt mostanában Brazília és Mexikó mellett már Kolumbiát is érdeklődés övezi. Az ország speciális pozíciót foglal el: nemcsak a déli kontinensen, de a nemzetközi összehasonlításban is az egyik leggyorsabban fejlődő, legizgalmasabb lokális színtér.

Posztkoloniális örökség

Kolumbia, hivatalos nevén a Kolumbiai Köztársaság (República de Colombia) nevét Kolumbusz Kristófról kapta. A hajdani Eldorádó földjét két világtenger, az Atlanti- és a Csendes-óceán veszi közre. Az ország népességében az egynegyednyi fehér

Museo Nacional, Bogotá

több mint háromnegyede városlakó, a hivatalos nyelv a spanyol, melynek több nyelvjárását is beszélik.

Az ország az 1960-as évektől folyamatosan súlyos traumákat szenvedett el, s ez a helyzet a kilencvenes években vált különösen kritikussá. Zavaros események – többek között kábítószer-kereskedelem, elhatalmasodó korrupció, politikai és más gyilkosságok, emberrablások – borítottak árnyat ezekre az évtizedekre, míg a katonai kormány hadserege és a rebellis felfegyverzett gerillacsoportok ki nem egyeztek egymással. Majd 2002-ben, Álvaro Uribe elnöksége alatt megtörtént a fegyverletétel, és megkötötték a béke, mely hamarosan új dimenziókat nyitott. Stabilizálódott a közbiztonság, minek következtében beindult a gazdasági növekedés; fellendült az exportra termelés, a külföldi befektetési tevékenység és a turizmus is. Az elmúlt fél évtizedben Kolumbia a világ egyik

zó ember- és állatfigurái már régen meghódították a külföldi közönség szívét és a műkereskedelmi piacot. Az érdeklődés a nyolcvanas évek környékén kezdett éledni, amikor külföldi műkereskedők, gyűjtők, brókerek jelentek meg a kolumbiai színtéren. Ennek következtében a műtárgyak mesterségesen felértékelődtek, majd áruk hirtelen zuhanni kezdett, a kontrollálatlan jelenség a helyi piacra is kedvezőtlen hatást gyakorolt. A kilencvenes évek válságterhes időszakában a műkereskedelmi piac mecénásszerépét a Salón Nacional de Artistas (Művészeti Nemzeti Szalonja) vette át. Az állam által finanszírozott művészeti program 1940-ben még azzal a szándékkal jött létre, hogy a művészeket közelebb hozza a közönséghez. A korszak pozitívuma, hogy infrastruktúra hiányában az alkotók a helyi műkereskedelmi nyomás és más intézményes elvárások nélkül, „szabadon” dolgozhattak, s eközben a nemzetközi folyamatokhoz illeszkedő, magas színvonalú művek alakították a helyi színteret és tették érdekeltté a nemzetközi közönséget.

A stabilizáció után

A békekötést követően, az évezred kezdetétől Kolumbiában új korszak van kialakulóban, és a kortárs művészet is új színezetet kapott, miközben a világ ugyancsak Kolumbia felé fordult. Jelentős amerikai és európai kurátorok, galériások, aukciósházak, kiállítási intézmények és gyűjtők törekednek a helyi színtér felderítésére. Amíg az idősebb művészgeneráció munkáin főleg a háború okozta sebek, a trauma hatása nyilvánul meg, addig a fiatalok alkotásai már korunk jelenségeit, problémáit taglaló, más jellegű üzeneteket közvetítenek. A kortárs művészeti színtér az állami mellett a magántőke támogatásával virágzik, különösen a külföldről hazatérő helyi művészek és kurátorok lelkes, nemritkán küldetésként értelmezett kezdeményezései nyomán. Például Celia Sredni de Birbragher szerkesztő és kiadó 1976-ban megalapította az évente négyszer megjelenő Artnextust, Latin-Amerika egyik vezető művészeti magazinját, s közben a bogotái színteret monitorozó dokumentációs központot is nyitott.

A nemzetközi vonulatokkal párhuzamosan főként művészek által működtetett új alternatív kiállítóterek nyíltak. Újragondolták a művészeti fórumok rendszerét, és a hazaiak

mellett fokozatosan külföldi művészek is bekapcsolódtak a vérkeringésbe. A fejletlen nonprofit intézményi rendszer szerepét – színvonalas gyűjtemények módszeres építését, tematikus kurátori kiállításokat, edukációs programokat – a kereskedelmi galériák és a magángyűjtők igyekeztek betölteni. Az elmúlt évtizedben történt politikai-gazdasági változások segítették, ösztönözték a művészeti színtér és a műkereskedelem előmenetelét. Mostanra a pénz és a béke találkozási nyomán a korábban a közbiztonságot is nélkülöző Bogotában közel félszáz galéria, műkereskedelmi vállalkozás alakult. Ma már a kolumbiai művészek inkább otthon maradnak, semhogy külföldre vándoroljanak, mert a helyi műkereskedelmi piac adta lehetőségek még a fiatal generáció részére is kellő megélhetést biztosítanak. Az elmúlt évtizedben – többek között – a művészeti alapítványok, az ösztöndíj-lehetőségek és a rezidenciaprogramok száma is megszorozódott. Fontos művészeti események szerveződtek országszerte. Például kolumbiai és nemzetközi művészek részére szerveznek találkozót, a helyi közegre reflek-

szek közül a nagy népszerűségnek örvendő Doris Salcedo installációja a Tate Turbine Hall projektben is szerepelt (2007), tavaly pedig Kolumbia volt a madridi ARCO vendégországa.

A kortárs műkereskedelemben a kolumbiai művészek iránt külföldön és otthon egyaránt folyamatosan erősödik az érdeklődés. Bizonyíték erre, hogy közel 40-50 jelentős magángyűjtemény jött létre. A gyűjtői kedv és a műtárgybeszerzések – a világ más művészeti központjaitól eltérően – erőfelel lazábban, kevesebb feszültséggel és kisebb nyomás kíséretében működnek. Talán mert a szenvedély, a művészet szeretete inspirálta gyűjtőkedv felülkerekedik a befektetési szándékú műtárgyvásárláson, és a mérsékelt árak miatt a pénzügyi kockázat is kisebb. A műpiac mozgását alacsonyabb árfekvés jellemzi: gyakori a 3–10 ezer amerikai dollár közötti érték, és még 20 ezer alatt is jelentős a kereslet, de 50 ezer fölött már kevesebb műtárgy talál gazdára. Annak ellenére, hogy a kolumbiai Latin-Amerika egyik legvibrálóbb kortárs színtere, külföldön a művészek még viszonylag ismeretlenek. Korábban a gyűjtők csak

MAMM – El Museo de Arte Moderno de Medellín

A La Cometa galéria, Bogotá

lakosság mellett magas a különböző kevert népek aránya, a közel 60 százalékat kitevő mesztic, a mulatt és fekete (15 százalék), valamint a zambo (afrikaiak és indiánok leszármazottai) élvez többséget, míg az őshonos indiánok aránya igen kicsi (1 százalék). A feketét a gyarmati időszakban rabszolgaként telepítették be az országba, ők főleg a karibi tengerparton, valamint a Csendes-óceán mentén élnek. A fehér népesség jelentős részben a hűvösebb éghajlatú magasabb felföldeken telepedett meg, ám a lakosság közel háromnegyede a Kordillerák kellemes éghajlatú völgyeiben és medencéiben él. Az 50 milliót számláló kolumbiaiak

leggyorsabban fejlődő gazdaságának számít. A milliomosok száma 2007 óta 40 százalékkal gyarapodott, a rohamosan terjeszkedő városokra – amerikai mintára – a modernizáció, a hatalmas bevásárlóközpontok, szórakozónegyedek, felhőkarcolók, irodaházak, luxus lakóövezetek építése nyomja rá a bélyegét.

A politikai stabilizációt megelőző időszakban, a polgárháború idején a kolumbiai kortárs művészetről alig lehetett hallani, az országból csak kevés hír jutott ki külföldre – művészek és generációk jöttek és mentek el nemzetközi ismertség nélkül. Az egyetlen kivétel Fernando Botero, akinek robusztus, életörömt sugár-

táló közös alkotási, együttműködési lehetőségeket. A világ felé történő nyitás fokozatosan egyszerre több oldalról is megnyilvánult. Külföldi művészek szintén lehetőséget kaptak a Salón Nacional de Artistas tárlatain való részvételre, és a rendezvény más nemzetközi, szakmai elemekkel is gazdagodott: nem jelentkezés, hanem kurátori koncepció és meghívás alapján állítják össze a kiállítók névsorát. Az idén a 44. Salón nem Bogotában, hanem a kávétermesztéséről ismert Pereira város több helyszínén várta a helyi és a nemzetközi közönséget. A kortárs művészeti színtér kolumbiai és nemzetközi fejlődését a Kulturális Minisztérium aktívan támogatja, számtalan rendezvény mellett a bogotái nemzetközi kortárs művészeti vásár, az ArtBO is az újabb kezdeményezések közé tartozik (Műértő, 2017. február). A politika felismerte a kultúra imázsépítő, gazdaságserkentő és a külföldi tőkét is bevonzó szerepét.

Természetesen a helyi törekvések a nemzetközi színtéren sem maradtak visszhang nélkül. Például a párizsi Pompidou Központ megalapította a latin-amerikai régió műtárgybeszerzési bizottságát, de a New York-i MoMA és a londoni Tate is kifejezte érdeklődését a térség iránt. A művé-

Botero drága munkái iránt érdeklődtek, de ez mára jelentősen megváltozott.

A múltbeli problémákból, a kábítószer-kereskelemből eredő pénzmosás gyanúja következtében több kollekció titokban, a közönségtől elzárva épült, és közülük nem egy csak mostanában került nyilvánosságra. Például az ArtBO VIP-programjában is több gyűjtemény tárta föl kincseit a válogatott térségbeli és nemzetközi közönség előtt. A helyiek mellett az Amerikában élő gyűjtők nyilvánítanak jelentős érdeklődést a térség iránt, de ennek ellenére a nagy aukciósházak (Sotheby's, Christie's) még nem eresztettek gyökeret erőfele. Jellemző, hogy az országon kívül amerikai, főképpen New York-i galériák is foglalkoznak latin-amerikai, köztük kolumbiai művészekkel. Például a Henrique Faria, a Nohra Haime, a Leon Tovar vagy a Johannes Vogt galéria programjában szerepelnek a régió alkotói.

Időközben a térség – ma már nemzetközi kontextusban is elhelyezett – 1960–1970-es évekbeli absztrakt és konceptuális művészete a helyi és a külföldi gyűjtők és a vezető múzeumok körében egyaránt népszerűvé vált. A hosszú elzártság következtében a korszak művei – az észak-ame-

A FLORA ars + natura épülete, Bogotá
műtermek, galériák, kávézó

rikai vagy a nyugat-európai művészek áraival összehasonlítva – még viszonylag jó áron megszerezhetők.

A bogotái szcéná

Kolumbia kortárs művészeti élete és műkereskedelme elsősorban Bogotában, valamint Medellín, Cartagena és Cali városában koncentrálódik. Köztük, nemcsak az országban, de a térségben is Bogotát (vagy másképpen Santa Fé de Bogotát) az egyik legizgalmasabb. Az 1538-ban alapított, több mint 7 millió lakosú főváros az ország politikai, adminisztrációs és pénzügyi központja. A spanyol hódítók előtt indián népcsoportok éltek itt, s ezek jelentős értékeket hagytak az utókorra: az aranyműves csibcsák és kimbaják ékszerei, tárgyai messzi földön híresek voltak. Ezt bizonyítja a Museo del Oro (Aranyműzeum), amely a Kolumbusz előtti kultúrák mesterségbeli tudását dicséri, és a világon az aranytárgyak egyik leggazdagabb gyűjteményét (36 ezer műtárgy) alkotja. A főváros ma már 80 kereskedelmi galériával és megannyi múzeummal is dicsekedhet, melyek a Kolumbusz előtti időktől egészen napjainkig ölelik fel az országot és a város történetét, valamint a művészet-történeti korszakokat. A színházak és a könyvtárak száma ugyancsak igen jelentős a fővárosban.

Mivel a kolumbiai kortárs művészet iránt jelentősen megnőtt az érdeklődés, így más városok mellett Bogotában is bővültek a kiállítóterek, és a kiállítási programok is átalakultak. A múzeumok általában ingyenesek, vagy nagyon alacsony a belépőjegyek ára. A fővárosban két vezető kortárs művészeti intézet is működik. A Museo de Arte del Banco de la República (a Banco de la República művészeti múzeuma) a La Candelaria történelmi városrész központjában, egy koloniális épületben és annak új építészeti szárnyában kapott helyet. Ennek szerves részét képezi a Museo Botero (Botero Múzeum), melynek alapját a művész által a banknak adományozott 208 mű alkotja. Az adomány külföldi részét (85 mű) Latin-Amerika legjelentősebb nemzetközi kollekciójaként tartják számon, és olyan mesterek munkái szerepelnek benne, mint Chagall, Degas, Matisse, Monet, Picasso, Renoir és mások. A másik rész (123 mű) a művész saját alkotásaiból áll. A belépés ingyenes, ezért igen népszerű és látogatott, évente közel félmillió érdeklődő keresi fel. A Museo de

Arte del Banco de la República épületének új szárnyában kapott helyet a kolumbiai művészettörténet korszakait a XVII. századtól felvezető klasszikus, a modern és a kortárs gyűjtemény. Az épület második emeletén

Fernando Botero: Tanulmány, 1990
olaj, vászon, 257x160 cm

120 ismert latin-amerikai és európai művész munkái szerepelnek. Az állandó gyűjtemény folyamatosan gyarapodik, rendszeres és intenzív műtárgybeszerzés zajlik. Az épületben numizmatikai kiállítás, valamint étterem, kávézó és múzeumshop is helyet kapott. Az átellenben épült Biblioteca Luis Ángel Arango (Luis Ángel Arango Könyvtár) szintén a bank vezetése alatt áll. Ez nemcsak Latin-Amerika legfontosabb ilyen intézménye, de korszerű termeiben időszakos tárlatokat is szerveznek.

A másik jelentős kiállítótér az argentin műkritikus, Marta Traba által 1953-ban alapított Museo de Arte Moderno de Bogotá (MAMBO – Bogotái Modern Művészeti Múzeum), mely korábban több helyszínen működött, majd 1985-ben foglalta el jelenlegi, végleges helyét. A négy emeleten 5000 négyzetméternyi alapterületű MAMBO modern és kortárs művészeti, kolumbiai és nemzetközi gyűjteménye az egyik leggazdagabb az országban, csakúgy mint a fotó-, grafika- és designkollekciója. Az állandó bemutató mellett magas színvonalú, tematikus, hazai és nemzetközi művészeket felvonultató időszaki kiállításokat rendeznek. A múzeum dinamikus, progresszív szellemű multikulturális tér. Érde-

kesség, hogy egészen tavalyig, 47 éven keresztül egyetlen igazgató, Gloria Zea vezetésével működött.

Népszerű turisztikai célpont a bogotái Museo Nacional de Colombia (Kolumbiai Nemzeti Múzeum), melyet Latin-Amerika egyik legrégebbi múzeumaként tartanak számon (1824). Valamikor erődnék épült, és börtönként is szolgált. A görögkeleszt alaprajzú épületben 1975 óta működik négy részlege: a történelmi, a régészeti, a néprajzi és a művészeti. Az utóbbi több teremben mutatja be a kolumbiai művészettörténetet. Jelentős a kolumbiai szobrászat 1948–1965 közötti kiállítása, melynek 324 műtárgya Eduardo Santos volt elnök ajándéka. A múzeum időszakos kortárs művészeti tárlatokat is rendez.

Műiaci szereplők

Az ország műkereskedelmi forgalma Bogotában összpontosul; az itt élő műgyűjtők mellett jelentős a kortárs kereskedelmi galériák száma. Utóbbiak főleg a történelmi városnegyed-től északra, a 110-es utcáig húzódnak. A frekvenciált kerületekben – hotelek, bevásárlóközpontok, éttermek, elit lakónegyedek szomszédságában – romantikus hangulatú régi vagy tágas, olykor többszintes, új építésű, korszerű galériatereket találunk. Köztük több nemcsak a méretei, de programjai és a menedzsment tekintetében is felveszi a versenyt a múzeumokkal. A másodlagos piacon túl ma már több galéria a professzionális művészkarrier-építésre, a külföldi megjelenésre is hangsúlyt fektet. A Casas Riegner, Kolumbia egyik nemzetközileg legismertebb galériája például az Art Basel, az Art Basel Miami Beach és a Frieze London mellett New York-i vásárokon is szerepel. A kiállítóhely Miami-ban alapozta meg sikereit az évezred elején, majd 2005-ben Bogotába költözött, ahol tágas helyiséget nyitott, és ma már közel 20 helyi feltörekvő és beérkezett művész képvisel. Magas színvonalú kurátori koncepciók megvalósítására ismert nemzetközi kurátorokat, művészeket hív meg. A SKETCH galéria 2013 óta működik, és programjában jelentős részben fiatal és feltörekvő művészek szerepelnek. Háromszintes kiállítóterében jelentős hangsúlyt kapnak a papíralapú művek. A Beatriz Esguerra Art a kezdetektől (2000) a kolumbiai közép- és idősebb generációs művészeket menedzseli a latin-amerikai és a nemzetközi piacon, de művészeti konzu-

Doris Salcedo: Cim nélkül, 2005
rozsdamentes acél, 107x122x70 cm

lensként is közreműködik magán- és céges gyűjtemények építésénél. Szintén nagy térrel rendelkezik a kísérletező szellemű Nueveochenta galéria, melyet a volt elnök, César Gaviria és a kurátor Carlos Hurtado alapított 2007-ben. Ez elsősorban a latin-ame-

rikai művészek nemzetközi képviselését tűzte ki céljául. A tágas kiállítótér mellett még két project roomot is működtet, ugyanakkor a kortárs művészethez kapcsolódó üzletet és dokumentációs központot is fenntart. A 2009-ben alakult Doce Cero Cero galéria a művészképző iskolákból frissen érkezett, nagyon fiatal művészeket karol fel és állít ki háromszintes kiállítóterében. A belmagasság lehetővé teszi nagy méretű művek, installációk bemutatását. Az újabb galériák közé tartozik a La Esguina, mely kolumbiai és venezuelai művészeket képvisel. A Carrera Quinta ismertebb művészek munkáit mutatja be, míg az 1989 óta működő Valenzuela-Klenner galéria négy kiállítóterében főleg latin-amerikai művészekkel foglalkozik, különös figyelemmel a kolumbiai kontextusra fókuszáló témákra, illetve a politikai és társadalmi problémákat tematizáló fiatalokra. Az NC-arte trendi konceptuális művek, installációk kiállítására sza-

jó példa az októbertől a karácsonyi ünnepekig tartó rendezvénysorozat, amely a Kereskedelmi Kamara és a város együttműködésének eredménye. Ennek egyik eleme – az ArtBO vásárt megelőző hétvégén – a Noche de Galerías (Galériák Éjszakája). Bogotában közel 100 kiállítótér időzít erre a néhány napra új tárlatokat és programokat. A novemberi La Noche en Blanco (Fehér éjszaka) eseményeit a bohém hangulata miatt népszerű Teusaquillo/La Soledad környékén tartják, ahol közel 40 utcában zárják le a forgalmat, hogy több mint száz művész installációi, performanszai és zenei rendezvények szórakoztathassák a helyi közönséget.

Medellín, Cartagena, Cali

Bogotá mellett a másik jelentős művészeti központ Medellín városa, mely korábban is fontos helyet foglalt el Kolumbia művészeti életében. Itt 1968 és 1978 között több emlé-

Juan Fernando Herrán: Hősök emlékművei, 2015
installáció, AÚN 44 Salón Nacional de Artistas 2016, Pereira

kosodott, és már több jeles nemzetközi művész ismertetett meg a helyi közönséggel egy valamikori templom-épület három emeletén. Ez az egyik legfontosabb kiállítótér Bogotában, amely kulturális és edukációs szerepet is vállal. A kétszintes, tágas, reprezentatív, természetes fénnel is rendelkező La Cometa galéria az egyik legrégebbi a fővárosban, immár három évtizedes múltra tekinthet vissza. Tizenöt munkatársa a kiállítások mellett különböző művészeti projekteken is közreműködik. Profilja a latin-amerikai fiatal és pályájukat már megalapozott művészek térségbeli és nemzetközi képviselete.

Egyes galériák a kiállításokon kívül komoly programokat is visznek. Például a FLORA a művészeti oktatást tartja szem előtt. Három szintjén a kiállítótér mellett műtermekkel és nemzetközi rezidenciaprogrammal is rendelkezik. Egyik alapítója José Roca, a londoni Tate Gallery latin-amerikai részlegének hajdani kurátora. A sok élő növényt is befogadó intézmény koncepciója szokatlan: a művészetet és a természetet igyekszik összhangba hozni, köztük harmóniát, szimbiózist kialakítani. A közeli, hasonló korú, szintén népszerű kiállítótér az Instituto de Visión, melynek alapítói képzőművészek, építészek és fotóriporterek. Ez a kutatás és a kísérletezés színhelye, ahol a fiatalabb és az idősebb, a helyi és a nemzetközi művészgenerációk között törekszenek hidat építeni. Városszerte olyan off-helyszíneken is rendeznek kiállításokat, melyek nem számítanak a művészeti közeg részének.

Kolumbiában a kortárs művészet pártolására, kiemelt támogatására

kezetes művészeti megnyilvánulásra került sor. Az egyik a latin-amerikai szintéren is mérföldkövet jelentő Bienales de Arte Coltejer, mely a Primer Coloquio de Arte No Objetual (A nonfiguratív művészet első kollokviuma) és a Museo de Arte Moderno de Medellín (MAMM – Modern Művészetek Múzeuma, Medellín) alapításában és dinamikus programjában öltött testet. Nemcsak Kolumbiában, de külföldön is ismertek Medellín kísérletező szellemű, alternatív kiállítóterei, művészeti rezidenciái, alapítványai, kereskedelmi galériái: a Taller 7, a Galería de la Oficina, a Casa Tres Patios, a Campos de Gutiérrez és a Plathedro.

A tengerparton fekvő, történelmi Cartagena városában szintén élénk kortárs művészeti élet zajlik. A bogotái ArtBO alapítója, Andrea Walker itt is kezdeményezett egy művészeti vásárt, ahol 15 galéria (köztük 10 külföldi) szerepelt. Magánszponzori támogatással itt szervezték a Bienal Internacional de Arte Contemporáneo Cartagenát, ahová 45 országból 120 művész érkezett. A helyspecifikus installációk, kiállítások, performanszok szerte a város közterein voltak láthatók. Cali városában működik a Museo La Tertulia, és több művészrezidencia-program is fut.

A kolumbiai kortárs művészeti közeg nemcsak a helyi, hanem a nemzetközi elfogadottságért is küzd. A szenvedélyből, elhivatottságból fakadó energikus törekvések messze repíthetők, ám még igen sokáig tart, míg az ország teljesen levetkőzi konzervatív posztkoloniális kulturális hagyományait.

BAGYÓ ANNA

Írhatnánk nagyon lelkesülten tavaszi designzsongásról, ha nem tudnánk, hogy amit most kaptunk, az a féléves adagunk, ezt fogjuk beosztani. Mostantól őszi nem történik semmi. Érdekes, ahogy a magyar design leköveti a társadalmi változásokat – ha tárgyaiban még nem is, struktúrájában már finoman rezonál a feudalizmusra: egy parcella őszi, egy parcella tavaszi, a többi ugar.

Egyébként sokkal többet kaptunk idén, mint amire számítottunk. Tavaly úgy tűnt, biennálévá alakul a meed és a madeinhungary a szervezés terhei és a lassan termelődő primőr miatt, ám a szervezők érezték a hosszú szünet kockázatát. Maradt tehát az előremenekülés és a siker, és itt föltétlenül érdemes megjegyezni, hogy e rendezvény nélkül – idén április 1. és május 7. között látogatható az Új Budapest Galériában – nagyon keskeny lenne az a tavaszi magyar designparcella. Az idei határtalanság a hagyományos visegrádi államokon túl a balti és a skandináv országok területére is kiterjedt. Talán ez is szerepet játszik abban, hogy a meed öt éves fennállása óta a legszínvonalasabb és legizgalmasabb összeállítást láthatjuk, nem szabad tehát kihagyni.

Az erőteljes nyitókép a litván Raimonds Cirulis monumentális szabadtéri bazaltgyapot bütorsorozata. A fekete tárgyak többek közt Magdalena Abakanowicz művészetét juttatják eszünkbe, s ezzel meg

madeinhungary + meed, Construma – Otthon Design

Őszi, tavaszi, ugar

Magyar Design

is adják a kiállítás alaphangját. A design egyik ága egyre határozottabban fordul a képzőművészet felé. Nem új jelenség ez, de változik a szemlélet, ezért változik a minőség is. Egyre nagyobb szerepet kap a designtárgyban az asszociáció, és egyre kifinomultabban. Így van ez abban az esetben is, amikor a bútor mint kép jelenik meg a falon. Aszlovák Jana Potiron és a magyar Horváth Attila bútora más-más eredménnyel, de ugyanazzal a gesztussal emeli át a bútort a funkcionális tárgy világából a kép világába. A kül-

földi tárgyak között nincsenek már korábban látott darabok, csak ismerős nevek és visszatérő kiállítók. A cseh Helena Darbujánová idén is megmutatja, hogy nagyon is van női bútor – olyan, amit nő tervez nőnek. Retrő és elegancia keveredik stílusföldről bájjal és intelligenciával ezekben a darabokban. Mások más asszociációkkal dolgoznak. Michal Riabic hintaszéke ízig-vérig tonett, amelynek klasszikus és szokott arányrendjét talán skandináv hatás borította föl, Jonas Lindvall PAPA foteljét véljük megidéződni

Raimonds Cirulis (Litvánia): „Maffam Freeform” kollekció, bazaltgyapot

szakaszban megbosszulja magát. Itt nehéz megszólalni a szakma nyelvén, ami egyértelműen a szakképzés hatáskörébe utalja a problémát – jelezve, hogy komoly gondjaink vannak a szakmai utánpótlás terén. Erre is jó egy nemzetközi kitekintés, hiszen a meed erős kárpitos kínálatot nyújt, míg hazai tervezők között hosszú évek viszonylatában egyedül a Hannabi képes terméket felmutatni. A Magyar

Michal Riabic (Csehország): „Wave” hintaszék

ségek tartják egyben az egymás mellett elhelyezett tárgyakat. Párokat látunk, melyek egymástól függetlenül jönnek létre, de reagálnak egymásra. Ebben az intellektuális játékban elsődleges szerep jut a textilnek, amire a szervező, Szigeti Szilvia szakmai elkötelezettsége ad magyarázatot.

E nagy formátumú tárlat mellett marginálisnak tűnhet a Construma területén mindössze négy napig, április 2–5-ig állt Magyar Design kiállítás – de nem az. Többek között azért, mert ez az egyetlen, amelyik piaci környezetben mutatja be a hazai design, ami akkor is tett, ha piacot nem tud neki ígérni. A Magyar Design hat éve következetesen vonultatja föl a hazai formatervezés friss produktumait, állandó minőséget és korrekt sajtótámogatást nyújt a résztvevőknek. A Stilblogon megjelenő cikkek igényes interjúk, amelyekből valóban megtudunk valamit ezekről a többnyire fiatal kiállítókról.

A Magyar Design jól tartja magát, eddig minden évben tudta érvényesíteni eredeti koncepcióját, melynek lényege, hogy friss, keveset publikált magyar tárgyakat mutat be, és az egymás utáni években nem ismétlődnek a kiállítók. Az egyetlen állandó szereplő a Hannabi, aminek oka talán az, hogy kárpitos bútorban nincs más hazai innováció az utóbbi időben. A kárpitozás drága technológia, és határozottan az a terület, ahol a klasszikus szakmai tudás hiánya már a kísérleti

Design mellett három éve bukkant föl a MOME, a Construma, az Otthon Design és a Bütorszövetség közös akciója, a Download Design. Az esemény a kezdeti átütő siker után nem mutat erőteljes fejlődést, de az eredeti színvonalat tartja. A tavalyi szlogen a „Töltsd le a babaszobát” volt, az idén „Töltsd le a gyerekszobát” lett a jelszó, amit ígéretnek is tekinthetünk: talán valóban együtt követhetjük majd ennek a nyitott forráskód és a közösségi tervezés és felhasználás fogalmát bevezető programnak a fölcseperedését. A Download Design tárgyain is remekül tetten érhető, hogy nemhiába telt el sok idő az iparművészet hajdani tárgyszobrászkodásának kezdete óta. Jól artikulált, tisztán megszólaló szakmai és formai nyelven beszélnek hozzánk az egyetemi projektfeladat tervezőinek tárgyai. Itt meg kell említenünk Halasi Rita Máriát mint a projekt kurátorát, és Juhász Istvánt, a projekt témavezetőjét, hiszen jelentős szerepük van a három éve tartó program létrejöttében. Battai Hajnalka szekrénykéje teljesen állatkaszerű, Barna Csaba Meti bútora kacsint, gesztikulál, miközben egy picit sem szobor. Az émeletítő vásári katyvasz ellenére csupán ezért a két tárgyért is érdemes volt ki látogatni az idén a Construmára, és ez valószínűleg jövőre sem lesz másképp. Borzongató érzés belegondolni, hogy hol tarthatnánk, ha még költenénk is a hazai designra.

TÓTA JÓZSEF

A hónap aukciós műtárgya

Kultuszfilmek, kultuszplakátok

Ezúttal nem egy tétel szép, vagy legalábbis figyelemreméltó eredményt értünk el, hanem egy műfaj természetét, piaci viselkedését próbáljuk megérteni, hazai és külföldi példákkal színesítve. Ez pedig a plakát, méghozzá kiemelten a mozifilmeké.

Ha egy periférikus tárgytypusból egy hónapon belül két árverést tartanak Budapesten, akkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül a kínálat és – vélhetően – a kereslet szemmel látható erősödését. Már-már közhely, de mégis szólni kell arról, hogy a magyar plakátművészet világszínvonalú, mindig is az volt a XX. században, az avantgárdtól (Berényi, Biró, Bortnyik és mások) a világháború utáni, mondanivalójuk tekintetében nem is mindig rokonszenves plakátokig. Konecsni György a legszebb art deco hagyományokat folytatva segítette a kommunista és szocialista propagandát – de hát ez a történelmi korszak jutott neki, nem tehet róla. Később Kemény György, Pócs Péter, Árendás József, Bakos István generációja következett, abban az időszakban, amikor a legnagyobb igény mutatkozott a kereskedelmi és kulturális plakátokra, a hatvanas–hetvenes évektől egészen a közelmúltig – sajnos bezárólag. És itt el is érkeztünk a vonatkozó árverések kínálatának lényegéhez.

A rendszerváltás óta több műkereskedés foglalkozott, foglalkozik plakátokkal, árverezett már az antikváriusként indult Szabó Károly, ahogy az Ernst Galéria kínálatában a mai napig szerepelnek filmplakátok, főleg a két világháború közötti időszakból. A 2010-ben létrejött Budapest Poster Gallery a magyar plakátművészet száz évét (1890–1990) tekinti terepének, az árverésein is

A Jedi visszatér plakátja, 1984
terv: Helényi Tibor, 841×1189 mm

több tételcsoport indul (film, reklám, kisebb méret). A legnagyobb fogása 2015-ben Helényi Tibor hagyatéka volt: az Interpress Magazin grafikus, a legtöbb emblematis sci-fi film hazai plakátjának tervezője 2014-ben hunyt el. A Jedi visszatér reklámposzttere, a jelenkori plakátárverések legnagyobb sztár-darabja, már kelt el 300 ezer és 400 ezer forint fölött is (a BAV-nál tavaly 420 ezer volt), de hála a rendkívüli nemzetközi érdeklődésnek, a Star Wars filmek plakátjainak eredeti terveit több millióért értékesítette a Budapest Poster Gallery.

A Bizományi nemrégiben egy gyűjtemény értékesítését kezdte el, kifejezetten filmplakátokat indított tavaly és idén áprilisban. Az elapadhatatlan Star Wars-örület egyértelmű, a gyűjtők minden pénzt megadnak a relikviáért, még itthon is – de más plakátokra azért nem könnyű

több tízezer forintot rászánni, hiszen 15–20 ezer alatt nemigen indul ilyesmi. Fontos, hogy legalább kultuszfilm legyen, időnként a tervező neve is számít, és sokszor olyan plakátokról van szó, amelyek az évtizedek alatt a filmek emblémáivá váltak, álmunkban is fel tudjuk idézni az egykori hirdetést. A BAV legutóbbi aukcióján az Egy nehéz nap éjszakája angol nyelvű plakátja 80 ezer forintért kel el, a Szelem Lakner László által tervezett plakátja 55 ezerért, a Mephistóé (ismeretlen tervező) 50 ezerért cserélt gazdát. (A Hanussené Kemény György tervezte.) Szintén kultuszfilmek, és nem akármilyen tervezők: a cég 2015-ös aukcióján az Eszkimó asszony fázik plakátja, természetesen a Vető–Zuzu párostól, 34 ezer forintot ért, a Dögkeselyű plakátjáért (Szyksznian Wanda terve) pedig 70 ezer forintot adtak.

A nemzetközi piac lényegesen változatosabb, bár a legnagyobb házak ritkán nyúlnak a témához. A modern kereskedelmi plakát „ősei”, Toulouse-Lautrec kőnyomatjai (Jane Avril, Aristide Bruant stb.) 36–40 ezer fontért (13,5–14 millió forint) mentek az utóbbi években, ennél alig olcsóbbak Rodcsenko és El Liszickij plakátjai (25 ezer font, azaz 9 millió forint körül), amelyeket rendszerint az orosz aukciós héten indítanak az árverezőházak. A Christie's 2009-ben rendezett egy kifejezetten filmes relikviákra épülő aukciót, ekkor egy 1958-as angol Dracula film plakátja lett a legértékesebb 9300 fonttal (3,5 millió forint), míg az Álom luxuskivitelben hirdetése 5600 fontot (2,1 millió forint) ért.

GRÉCZI EMÓKE

Dorotheum, Bécs

Fényképezőgép: a tudományos műszer

Kétrészes, félnapos árverést rendezett Bécsben március 29-én a Dorotheum, elsősorban technikai különlegességekből. Több mint fél-ezer tétel várt új tulajdonosra, melyek közül 332 szerepelt az első részben: 115 órához 54 ázsiai dísz tárgy, tucatnyi néhány évtizeddel ezelőtt készült stílusos ruhadarab és kiegészítő, valamint 148 műtárgy társult.

Az aukció második részét, az antik tudományos műszerek és földgömbök szekcióját 237 tétel alkotta. Ezek között magyar gyártmányú volt az 1900-ban Budapesten, Ganz és Társa által előállított elektrodinamométer és a 46 centis, 1897-es Kogutowicz földgömb. Előbbiért 400, utóbbiért 375 eurót kellett fizetni. A többi 235 tételben 15 földgömböt, 33 napórát, 32 optikai eszközt, 10 mérőeszközt, 23 orvosi műszert, 57 közetet, ásványt, kövületet, 11 szemléltető taneszközt, 10 elektromos műszert és 6 számológépet sorakoztattak fel. Ehhez a Magyarországon kevésbé művelt gyűjtői területhez, a tudományosműszer-részhez illesztettek a rendezők 26, fényképezéssel kapcsolatos régi tárgyat is. Ez az aktív kezdeményező besorolás kifejezetten jót tett a műfajnak, határozottan megmutatta helyét a gyűjthető műtárgyak között.

Ezúttal a katalógus szerkesztői az illusztrációk tekintetében a műszerek terén visszafogták magukat, nyolc tételre viszont nagyobb hang-

súly jutott. Ezek közül kiemelkedett a Jacques Canivet által Párizsban, 1771-ben elkészített, dupla teleszkópos mérőkészülék, amely a címlapon is megjelent. A belívben három fotón is bemutatott, begrávirozott címerrel is dekorált, 40×22 centiméteres részcső alól – az eredeti doboz megléte

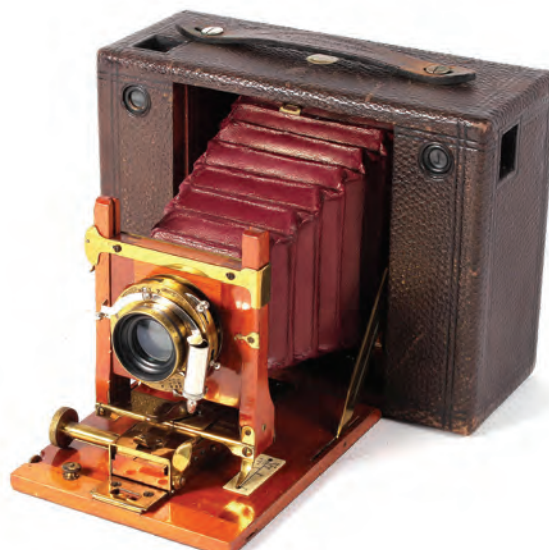
1700-ban elkészített, belga magángyűjteményből származó úti barométere 37 500 euróért kelt el. A négy lábbon álló, 90 centiméter magas, elefántcsont tengelyre helyezett, rézdobozos, kétmutatós műszer egyik oldalán francia, míg a másikon angol nyelvű feliratokhoz illeszkedik a két

a Magyarországon is szélesebb körben használt, 1912-ben, a jénai Zeiss-művekben gyártott Carl Pulfrich-féle – technikai-kémiai mérésekre alkalmas – refraktométer azonban dekorativitása ellenére visszamaradt.

Albert Rueprecht 1880-ban, Bécsben előállított analitikus mérlege

Favazas utazógép központi zárszerkezetes, 120 milliméteres Meyer objektívvel, 1910-es évek

Tekercsfilmes Kodak kézi fényképezőgép német objektívvel, 1890-es évek

Fotók: ©DOROTHEUM, Wien, 2017

miatt – nem hiányzott túlzottan a faállvány. Ez a készítés óta eltelt 246 évben, indokoltnak tűnő módon, elköphatott vagy elveszhetett. A tétel leütési ára 6250 euró lett. Daniel Quare (1648–1724) Londonban,

mutató. A katalógus közeli tárgyfotóin ezek – kissé megengedő módon – változó időjárási helyzetet mutatnak.

A XIX. században Párizsban készített, 13 centiméter magas hengeres napóra 688 euróért ment tovább;

és az azzal egykorú, 90 centiméter magas, filozofikusan egyszerű kivitelű tangens-galvanométer – itt az áramerősség a kör alakú vezeték középpontjában lévő mágnesű kitérés szögének tangensével arányos –

450 euróért cserélt gazdát. Ugyanebben az időben készítette el Caroline Saruber és Herst. F. Haberer azt a mechanikus számológépet, amelynek korongja működés közben egy 24 centiméteres tengelyen mozog. Az eredeti dobozában lévő, nemesen egyszerű műszer 2500 eurót ért.

Az ez alkalommal indított, az 1970-es évek elején gyártott 3,5 F típusú, 6×6-os képméretű Rolleiflex fényképezőgép az 1960–1976 között 121 ezer példányban előállított, sikeres kamera egyik ritka változata. Eből a braunschweigi gyártó 1971-től a típus megszűnéséig két szériában összesen 17 148 darabot készített. A korábban gyártottak tehát éppen hétszer gyakoribbak – a tétel 813 eurón kelt el.

A tudományos műszerekhez a krómozott-bőrözött, modernista Rolleiflexnél sokkal jobban illeszkedett az a nyolc régi, favazas, harmonika-kihuzatos, réz kezelőszervekkel ellátott, XIX. századi fényképezőgép, amelyek jó állapotú műtárgyként reprezentálták a műfajt. A Monarchia ismert cégét, a bécsi Lechner-Müller kameragyárat két gyártmánya képviselte. A sztereováltozatért 1063 eurót is megadtak. A Dorotheum kínálata ebben az osztrák fényképezőgép-márkában jó, mivel Lechner fényképezőgépek más árveréseken ritkábban bukkannak fel.

Az 1900-as évek elején forgalmazott favazas utazógép és a 120 éves kora ellenére kellemes látványt nyújtó, bordó harmonikás Kodak Cartridge 4-es megjelenése valódi élményszámba ment, és most 213 euróért lehetett hozzájutni.

FEJÉR ZOLTÁN

Nagyházi
GALÉRIA ÉS AUKCIÓSHÁZ

NYÁRI AUKCIÓK

MÁJUS 30., 17 óra

Régi mesterek és
19. századi festmények

MÁJUS 31., 17 óra

20. századi festmények, bútorok,
keleti tárgyak, szőnyegek

JÚNIUS 1., 17 óra

Művészeti tárgyak, Zsolnay kerámiák,
ezüstök és ékszerek

Art&Antique Residenz, Salzburg

Művészeti szalon a Fehér Teremben

Karel Appel: Dzsessz-zenész, 1965
olaj, vászon, 196x130 cm

A húsvéti ünnepi játékok – Osterfestspiele – idején, április 7. és 17. között ismét megrendezték az egykori hercegérseki székhely hagyományos műkereskedelmi vásárát. Az immár 42. alkalommal életre hívott eseményen részt vevő 40 élvonalbeli osztrák, német, svájci és angol kereskedő között jól ismert és újonc egyaránt akadt. Utóbbiak közé tartozik a legérdekesebb formáció, a Kunstsalon Art Salzburg, amelyet hat rangos, szakmai berkekben elismert galéria

alkot. Az alkalmi társulás közös kínálatát külön kurátor válogatta össze, az együttes bemutatóra a barokk palota Fehér Termében (Weisser Saal) került sor.

Az elit társulat egyik fontos tagja Ute Eggeling és Michael Beck galériája (Galerie Beck & Eggeling), amely az egykori NDK szász provinciájából küzdötte fel magát a nemzetközi műkereskedelem fontos szereplőjévé. Sikertörténetük kezdetén, 1994-ben a lipcsei Stadtvilla terében XIX. és XX. századi modernnek, valamint kortársak forgalmazásával indították vállalkozásukat. A klasszikus avantgárd mesterei és a mai alkotók műveinek színvonalas tárlása mellett profiljuk az interdiszciplináris határterületek kutatása, mellyel külföldi nagy projektekhez társultak. 1998-tól már Düsseldorfba helyezték át székhelyüket, ahol az óváros szívében, egy XVIII. századi palotában működnek, de New Yorkban is létesítettek fiilálét. 2006-tól megszerezték az egykori városi nyomda szomszédos épületét is, ahol a pályakezdő tehetségeket népszerűsítik, a monumentális plasztikák értékesítésére pedig a közeli Dortmundban rendeztek be szoborkertet, amely előzetes jelentkezéssel látogatható.

A galéria osztrák „párja” az 1989-ben, Grazban alapított Galerie Kon-

zett, amely 2006-tól Bécs belvárosába költözött. Specialitásai az ázsiai és afrikai népi kultúrák művészeti tárgyai mellett a hatvanas évek osztrák performanszainak dokumentumai (Günther Brus, Otto Muehl, Rudolf Schwarzkogler, Hermann Nitsch), méghozzá olyan színvonalon, hogy neves európai és amerikai múzeumok kölcsönöznék tőlük.

A salzburgi galériások rangidős sztárja – Thomas Salis – több mint három évtizede olyan nevek remekműveit forgalmazza, mint Marc Chagall, Pierre Bonnard, Édouard

Joan Miró: Nő madárral, 1963
olaj, karton, 105x75 cm

Vuillard, Pablo Picasso vagy Victor Vasarely. A párizsi mesterek mellett az utóbbi időben kortársak munkái (Peter Dreher, Zoran Music), valamint egzotikus törzsi folklórtárgyak jelentek meg a kínálatában.

A bécsiek közül a Galerie Ruberl a helyi hírességeket patronálja: Oskar Kokoschka csomagolópapírra vázolt fekete-kréta-rajzaitól – Lépcső akt címében (1908), Fekvő nő (1913) – az egykori akcionista Arnulf Rainer korai olajképeiig: Átfestés (1959), Ív (1962), Ujjfestés (1982–1987). Johannes Faber fotógalériája külföldi kortársaik mellett a magyarokat is népszerűsíti: a bécsi Manassé Foto Salont egykor vezető Wlassics Olga, Brassai, Moholy-Nagy László és André Kertész munkái egyaránt megtalálhatók kínálatában.

A W&K – Alois M. Wienerroither és Eberhard Kohlbacher galériája – a nyolcvanas évek elején alakult, és 1997-től működik a császárváros szívében, a Hardegg-palotában. Markáns profiljából most a klasszikus modern sorából többek közt Koloman Moser és Lyonel Feininger munkája mellett Ernst Ludwig Kirchner grafikáit kínálta, például vegyes technikájú Utcai jelenetét (Straßenszene, 1924–1926) 40 ezer euróért. A kortársaktól Max Peiffer Watenphul Venedig, Canale Grande című (1956) olaj-vászon vedutája 48 ezret ért, Ka-

Ernst Ludwig Kirchner:
Utcai jelenet, 1924–1926
vegyes technika, 20,3x15,3 cm

rel Appel azonos technikájú, Dzsessz-zenész (1965) című munkája pedig már 390 ezer euróba került. A vásár egyik legdrágább festményét, Joan Miró Nő madárral (1963) című kartonját másfél millióért árulta a galéria. A W&K művészkörébe tartozik a világsztárrá vált Reigl Judit is: a kínálatban szerepelt a Voluták (1983) – fekete mezőben indigókék csigavonalakkal – és a Bejárat (1986) – csíkozott világos falon terrakottakapuvál.

WAGNER ISTVÁN

Engedje meg, hogy elkápráztassuk!

Következő árverésünk:
70. MŰVÉSZETI AUKCIÓ

Kiállítás: 2017. május 6–14.

BÁV Aukciósház,
1052 Budapest, Bécsi u. 1.

ÁRVERÉS:

- **2017. MÁJUS 16. 17:00**
ékszer, ezüst műtárgy
- **2017. MÁJUS 17. 17:00**
festmény, műtárgy, porcelán

MOM Kulturális Központ,
1124 Budapest, Csörsz u. 18.

A regisztráló vásárlóink
között 2 főre szóló

Air France repülőjegyet
sorsolunk ki

JAPÁNBA!

Választható úti célok:
Tokió, Oszaka.

További információ:

bavmukereskedelem

www.bav.hu/ertekekbirodalma

AIRFRANCE

BÁV ANTIKVTÁS
ANNO 1773

Art Basel Hong Kong

Új piacok, kiművelt gyűjtők

Az idén ötödszörre rendezték meg március végén az egykori brit gyarmaton az európai Art Basel ázsiai testvérét, az Art Basel Hong Kongot. A modern és a kortárs művészetet képviselő fórum a kedvezőtlen külső tényezők – többek közt a kínai gazdaság lassulása, a pénzkivitel korlátozása, valamint a hongkongi választások előtti bizonytalanság – ellenére sikeresen zárult. A kontinens legjelentősebb nemzetközi műkereskedelmi fórumát 70 ezren keresték fel, és a szakmailag egyre felkészültebb ázsiai gyűjtők számának növekedése is érzékelhető volt. A folyamatos, nemzetközi csatornákon, szakmai fórumokon keresztül történő képzések, a művészeti eseményekre történő szervezett és egyéni utazások mostanára látványos eredményt hoztak. Különösen a kínai műgyűjtők esetében feltűnő ez, ők ugyanis már nemcsak a népszerű, befektetésre is alkalmas sztárok műveit, de a kevésbé ismert alkotók munkáit is keresik. Új jelenség, hogy a milliomosok mellett a középréteg is képviselteti magát. A feljövőben levő kínaiak mellett a műgyűjtésben már több évtizedes hagyományokra visszatekintő tajvani és az újdonsült maláj gyűjtők számítanak potenciális piacnak. Az ázsiai vásárlók előretörésével párhuzamosan a térségbeli galériák is igyekeznek színvonalas és professzionális programokat szervezni. Ennek egyik bi-

zonyítéka a hongkongi galériák nagy arányú szereplése a helyi Art Baselen.

A vásár már a kezdetektől fontos szerepet játszott a gyűjtők és a szélesebb közönség vizuális edukációjában. Természetesen a nyugati műkereskedők is felismerték az új lehetőséget, így a rendezvényen a térségbeli mellett a nyugati művészet iránt is nagy volt az érdeklődés, melyet sikeres értékesítés követett.

Idén a Hong Kong Convention and Exhibition Centre kiállítóterének két szintjén 242 galéria szerepelt, fele a nyugati művészeti színtérről érkezett. A résztvevők közel 90 százaléka már korábban is megfordult az eseményen. A vásár fő szekcióját 190 galéria képezte, köztük a megszokott „nagyágyúk” – például a több városban, így Hongkongban is galériát működtető Perrotin, a Gagosian, a Pace és a White Cube.

A munkák közül az absztraktok közt különösen népszerűek voltak Rudolf Stingel nagy méretű képei a londoni Sadie Coles HQ standján. A figuratív festészet egyik ismert művésze, a Lipcsei Iskola képviselője, Neo Rauch szintén nagy méretű festményei David Zwirner és a berlini/lipcsei Eigen+Art galéria standján is szerepeltek. A svájci bázisú Galerie Gmurzynska Christo korai munkái, becsomagolt objektjei mellett a népszerű kolumbiai, Fernando Botero

Kim Soo-ja: Deduktív objektum, 2016

A Kukje galéria és a Tina Kim galéria standján

számos nagyméretű festményét állította ki.

A kelet-európai régióból idén is jelen volt a berlini/kolozsvári Plan B, mely a román Serban Savu realista festményei mellett Ciprian Muresan installációját is elhozta. A Thaddaeus Ropac galéria (Párizs, Salzburg) két, ma már Ázsiában is ismert művész, Georg Baselitz és Tony Cragg szobrai tárta a közönség elé. Szintén itt szerepeltek az ismert pakisztáni Imran Qureshi festményei, melyek a hatalmas beruházással készülő új

művészeti negyed, a West Kowloon Cultural District M+ gyűjteményébe kerültek.

Az Art Basel Hong Kongon először mutatkozott be az Art Basel Miami Beach-en meghonosodott Kabinett szekció, ahol elkülönített térben, 19 galéria standján kurátor által válogatott retrospektív, egyéni vagy csoportos kiállítások várták a közönséget. A tokiói NANZUKA galéria a japán Keiichi Tanaami hetvenes években készült, kollázsokra és rajzillusztrációkra épülő animációs műveit hozta el.

Az Insights (Betekintés) szekcióban 27 galéria mutathatta meg magát – szintén kurátori rendezésben. Egész Ázsiából, főleg Kínából érkező, művészettörténetileg jelentős műtárgyak kerültek itt közönség elé. A hongkongi Osage galéria kiállításán három kínai művész, Jiang Zhi, Shen Shaomin és Zhao Zhao a hatalom és az ellenőrzés problematikáját taglaló szobrai, valamint video- és fotómunkái várták az érdeklődőket.

A Discoveries (Felfedezések) szekcióba 25 galéria került egyéni vagy legfeljebb két művész munkáiból rendezett tárlatával. A hongkongi a.m. space a tajvani Huang Po-Chih Protein boy (Fehérjefiú) című munkáját mutatta be, mely novella, videó, installáció együttesében dolgozta fel a művész apjának az evés és a szex iránti szenvedélyét.

A vásár talán legnépszerűbb része az Encounters (Találkozások) szekció volt, amely installációkat, nagy méretű szobrokat szerepeltetett a galériák standjai között. Az itt látható 17 projektből 4 helyspecifikus munka kifejezetten a vásárra készült. A program kurátora, Alexis Glass-Kantor olyan műveket igyekezett bemutatni, amelyekkel a közönség interaktív kapcsolatba léphetett. A helyi és sanghaji Pearl Lam galéria a tibeti Gonkar Gyatso Family Album (Családi album) című installációját hozta el. A felsorakoztatott családtagok egész alakos, életnagyságú papírképei a valaha tradicionális társadalom szereplőinek átalakulását, a globalizált világ részévé válásának folyamatát ábrázolják.

BAGYÓ ANNA

Az Art Dubai kortárs és modern művészeti vásár 11. kiadását néhány jelentős fordulat, újítás, a regionális és a globális színtérhez történő alkalmazkodás jellemezte. Ez egyben fel is pezsztítette az utóbbi években már kissé megfáradni látszó rendezvényt. A rendezvény a kezdetektől Mohammed bin Rashid Al Maktoum sejk, az Egyesült Arab Emírségek elnökhelyettese és miniszterelnöke, valamint a Dubai Emírség uralkodója védnöksége alatt áll, és az Abraaj Group befektetési cég, a Dubai Culture and Arts Authority mint stratégiai partner, valamint szponzorok összefogása mellett szerveződik. Vezetőségében idén – immár harmadik alkalommal – igazgatóváltás is történt: a bejrúti születésű, de az Emíratokban élő művészeti író, szerkesztő, Myrna Ayad került a vásár élére.

Az Art Dubai-on idén összesen 94 galéria szerepelt. A legnépesebb szekciót, mely a Madinat Jumeirah luxusszálloda két épületszárnyában kapott helyet, 78 kiállító alkotta. A világ vezető galériái az idén sem hiányoztak az eseményről: a New York-i Marianne Boesky, a párizsi/brüsszeli Daniel Templon, a londoni Victoria Miro, a bécsi Krininger vagy az itt első alkalommal megjelenő Marlborough (New York, London, Barcelona, Madrid) határozták meg a rendezvény presztízsét. Természetesen az arab és az indiai térségből is érkeztek galériák: a dzsiddai (Jedda), mumbaji, kalkuttai, kairói, rámalláhi, algériai és tunéziai kereskedők nagy számban jelentek meg a vásáron.

Idén kiemelt figyelmet fordítottak a teheráni galériák, az iráni új művészgeneráció és a modern mesterek bemutatására. Szintén jelentős hangsúlyt kapott a szíriai művészek szerepeltetése. Emellett egyre nö-

© Photo Solutions

Art Dubai Modern szekció

vekszik az érdeklődés a latin-amerikai térség iránt, ahonnan 12 művész és 4 galéria érkezett. A kapcsolódás nem véletlen, hiszen az amerikai kontinens latin részén jelentős az arab diaszpóra.

Magyarországról az Inda Galéria immár második alkalommal vett részt az eseményen, öt magyar és külföldi művész munkáit állította ki. Eperjesi Ágnes fotogramjai, Bernát András festményei és El-Hassan Róza munkái révén a koncept-social design vonal jelent meg a standon, részben a helyi kultúrára való referenciákkal. Mellettük a svéd Matthias van Arkel és a Berlinben élő kanadai Philip Pocock munkái színesítették az Inda kínálatát.

Az idén kiemelt projektként kezelték, és sikeresnek is bizonyult a negyedik alkalommal megrendezett Art Dubai Modern szekció.

Art Dubai

Újjászületett luxusvásár

© Photo Solutions

A Madinat épületével szembeni Mina A'Salam luxushotel két összeérő termében 16 galéria tart egy neves nyugati és ázsiai szakemberekből álló zsűri által válogatott

anyagot a közönség elé. A közel-keleti, dél-ázsiai és afrikai művészekről származó, múzeumi minőséget képviselő festmények, szobrok és grafikák kiállítását nagy érdek-

Rana Begum, az Abraaj Group Art Prize nyertesének installációja az előtérben

© Photo Solutions

lődés övezte. A londoni Grosvenor standján például az élénk színeiről ismert absztrakt festő, az indiai modern művészet úttörője, Sayed Haider Raza (1922–2016) és a pakisztáni Zahoor ul Akhlaq (1941–1999) munkái szerepeltek. A bejrúti Art Gallery az arab grafika kiemelkedő alakjától, a palesztin Mustafa Al Hallajtól (1938–2002) állított ki figuratív-narratív sorozatot. Szintén londoni galéria, a Tafeta szerepeltetett két jelentős nigériai művészt: Ben Osawe (1931–2007) szobrászt és a 77 éves festőt, Muraina Oyelamit. A Modern szekció jelentőségét tovább fokozta, hogy idén először performanszok is megjelenhettek itt. Például színészek meglepetésszerűen, váratlanul tűntek fel a standok között, egy-egy mű előtt történeteket meséltek, vagy az alkotások művészeti, műkereskedelmi fontosságát, provenienciáját ecsetelték a nézelődő közönség örömeire. Szintén első alkalommal szerveztek szimpóziumot a modern művészet témakörében, melyen a térség modern művészetét és a nyugati kapcsolódásokat is megvitaták.

Az itt legjelentősebb elismerésnek számító The Abraaj Group Art Prize ez alkalommal a bangladesi brit művész, Rana Begum tevékenységét honorálta. Egy kisebb munkáját a díjra jelölt három másik alkotóval együtt, kurátori rendezésben az épület egy külön terében állították ki. Megbízásra készült nagyobb installációja, a színes, áttetsző geometrikus elemek ismétlődése, valamint az építészet, az iszlám absztrakció, és a minimal art kombinációjaként létrejött alkotás a Madinathoz közeli mesterséges tóra épített stégen kapott helyet – és varázslatos misztikus hangulatot a vásár nappali, de még inkább éjszakai életébe.

B. A.

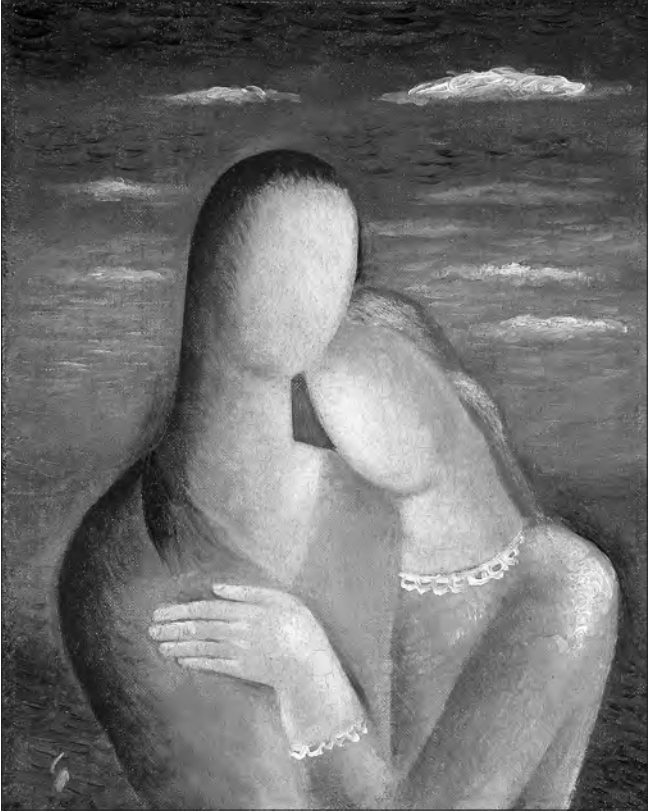
Két évtized távlatából már megállapítható, hogy a szlovákiai műkereskedelem zárt körben és szűk határok között működik. Az okok különbözőek, egyesek a kis keresletet, a szerény felhozatalt, mások a hagyományok és a polgári réteg hiányát okolják. De nem tévedünk nagyot, ha mindezt megtoldjuk a műkereskedelem területén kialakult frött és íratlan játékszabályokkal – vagy éppen azok hiányával is. Nem lehet elvitatni azokat a törekvéseket, amelyek változtatni akartak a dolgok állásán – például az átláthatóság, a közönség nevelése, a média figyelmének elnyerése révén, vagy a folyamatos innovációval, mint a kortárs művészet prioritizálása, az esti aukciók bevezetése, az árszintlejtés. Ezek ideig-óráig sikerek voltak, ám kevésnek bizonyultak a folytonos növekedéshez. Az elmúlt évek legsikeresebb eredményeinek táblázata is mutatja, hogy a közép-európai régióval összehasonlítható komoly eredmények hiányoznak.

A 2012 és 2016 közötti időszak legsikeresebb licitjét Martin Benka Aratás után (1922–1924) című festménye jegyzi, mindössze 180 ezer euróval, azaz 55,8 millió forinttal (1 euró 310 forint). A mágikus 100 ezer eurós határt az öt év alatt csak mindössze 19 alkalommal sikerült elérni, illetve meghaladni.

Miért ragadt le a szlovákiai műkereskedelem ezen a szerény szinten, pedig a ’90-es években és az új évezred első évtizedében még közép-európai ambíciói voltak a meghatározó szereplőnek? Az okok eltérőek, a szereplők száma továbbra is szerény, még egy ötmilliórszágára nézve is. A piacvezető SOGA Aukciósház pozíciói megrendíthetetlenek, a további kezdeményezések – mint az Art Investment, a White&Weiss és a Dante s.r.o. – nehezen veszik fel vele a versenyt. A SOGA 2014-ben kivonult a kortárs művészeti aukciók rendezéséből, és ezzel átadta a terepet a White&Weiss aukciósháznak, ám annak mégsem sikerült áttörést elérnie, és 2016-ban befejezte élő aukciós tevékenységét. A harmadik pozsonyi aukciósház, az Art Investment, valamint a kelet-szlovákiai Dante s.r.o. teljesítményei pedig nem kellőképpen transzparensek. Figyelmeztető jel, hogy Mednyánszky László 1908-as festménye, a Csobogó patak – amely 2016 legdrágább szlovák aukciós tétele volt – 2010-ben egyszer már elkelt, mégpe-

Szlovákiai aukciós körkép 2012–2016

Tanácstalanság, stagnálás

Mikuláš Galanda: Szeretők kékes rózsaszínben, 1931–1932
olaj, vászon, 29,5x23,8 cm

Jakoby Gyula: Női akt, 1932
olaj, vászon, 71x47 cm

dig a Dante s.r.o.-nál 230 ezer euróért, és hat évvel később Pozsonyban mindössze 130 ezerért. Ez felveti annak lehetőségét, hogy a korábbi eladás meg sem történt, ám ezt az aukciósház nem hozta nyilvánosságra.

A Dante s.r.o. valóban külön fejezetet jelent a szlovákiai műkereskedelemben. Több alkalommal is komoly vitát váltott ki a szlovákiai médiumokban azzal, hogy Adolf Hitler képeit kínálta aukcióin, „ez nem politika, hanem művészet” megjegyzéssel. Mára hitelét veszítette, és csak a pozsonyi aukciósház(ak) eredményei irányadóak, bár – sajnálatos módon – az eredmények közlését az Art Investment is elmulasztja. Nem csoda, hogy ebben a közegben komoly aggályok merülnek fel, s egyre nagyobb a bizalmatlanság és a tanácstalanság.

A vezető SOGA-nak pedig azzal a ténnyel kellett szembesülnie, hogy a két világháború közötti szlovákiai

modernizmus csak hazai piacon értékesíthető, az árszint mesterségesen magas, és már a szomszédos Csehországban sem felel meg a piaci realitásoknak. Dicséretes ugyanakkor, hogy ez az aukciósház elsőik között fedezte fel Július Koller konceptualista művész jelentőségét, és felvásárlás útján jelentős gyűjteményre tett szert. De ezzel együtt sem sikerült egy új gyűjtői stratégiát meghonosítani Szlovákiában, nevezetesen hogy a befektetők és a gyűjtők érdeklődése mozduljon el a két világháború közötti szlovákiai modernizmus és a századforduló felső-magyarországi művészetétől az 1960-as évek szlovákiai konceptualizmusa felé. Utóbbi működik a magángalériák szintjén – például a Linea Galéria ugyancsak az 1945 utáni szlovákiai művészetre fókuszál –, ám nem kurrens az aukciók világában. Ez felveti annak lehetőségét, hogy ma még Szlovákiában nagyon jó árszinten építhető gyűjte-

mény a XX. század második felének neoavantgárd művészetéből.

Ugyanakkor fontos szempont, hogy ez a lehetőség csak rövid távon létezhet, hiszen az utóbbi években Ausztria, Németország, Lengyelország és Nagy-Britannia is felfigyelt az 1960–1970-es évek szlovákiai művészetére – nevezetesen Koller mel-

L'udovít Fulla: Gyümölcscsendélet, 1928
olaj, vászon, 35x40 cm

lett Peter Bartos, Mária Bartuszová és Jana Zelibská munkáira. Ám a SOGA jelenleg még saját csapdájában van, mert éppen az ő stratégiája volt közel két évtizeden át a szlovákiai modernizmus pozicionálása, érdekeinek műkereskedelmi védelme.

A hitelesség kérdése és a konzervativizmus mellett a szlovákiai műkereskedelem további komoly problémája a gyűjtők és a befektetők új generációjának hiánya. Ami a cseheknel sikerrel járt, sőt újstratégiákat eredményezett, az jelenleg Pozsonyban még nem létezik.

Nem lehet elhallgatni az elmúlt időszak legnagyobb botrányát: V. Pál

pápa Bernininek, majd műhelyének tulajdonított portréjának ügyét, illetve kivitelét Szlovákiából 2015-ben, ez ugyanis tovább tépázta a műkereskedelem hitelét.

A piaci szereplők közötti bizalom és korrektség is sok kívánnivalót hagy maga után. A SOGA – személyi összefonódások révén – nagyon közel áll a vezető közgyűjteményekhez. Ezek kiállításai több esetben az aukciósház érdekeivel összhangban valósulnak meg. Nemegyszer maguk a közgyűjtemények vezetői kérik fel az aukciósház vezetőjét, hogy recenzeálja, véleményezze intézményük katalógusát, kiállítását, vagy legyen tagja a gyűjteménygyarapító bizottságnak. Ilyen viszonyok közepette nem csoda, hogy bizalmatlanság uralkodik. A média ingerküszöbe igen magas; a háttérben ugyanis ismertek az imént felsorolt összeférhetlenségek, ezért a műkereskedelem kizárólag botrányaival tud megjelenni a szlovákiai médiában.

Míg hat évvel ezelőtt dinamikus mozgásról írhattunk a szlovákiai műkereskedelem kapcsán – amit többen a gazdasági válsággal hoztak összefüggésbe –, ma a gazdaság felélénkülése ellenére stagnálás, tanácstalanság, sőt kiúttalanság jellemzi a szektort. A vásárlók biztosra mennek: Benkát, Fullát, Galandát vesznek, de olykor egy-egy Bauer Szilárd- vagy Jakoby Gyula-vászonért is versengenek a licitálók. Továbbra is a két háború közötti korszak festményei dominálnak, egy-két esetben nyilvánul meg nagy érdeklődés Martin Benkának a háborús szlovák állam idején festett művei iránt. Ugyanakkor örömteli, hogy 2014-ben a TOP 10-be 7, 2016-ban 3 Mednyánszky-mű került. De jelzésértékű a műkereskedelem éves aukciós

TOP Szlovákia 2012–2016 (100 ezer euró felett*)

	Művész	Cím	Datálás	Technika	Méret (cm)	Indulási ár (ezer euró)	Leütési ár (ezer euró)	Aukció időpontja	Aukciósház
1	Benka, Martin	Aratás után	1922–24	o/v	76x51	80	180	12/XI.13.	SOGA
2	Fulla, L'udovít	Gyümölcscsendélet	1928	o/v	35x40	100	170	15/XI.15.	Art Invest
3	Bauer Szilárd	Periféria	1927	o/v	61x70	107	157	12/XI.10.	Art Invest
4	Galanda, Mikuláš	Szeretők kékes rózsaszínben	1931–32	o/v	29,5x23,8	75	151	12/XI.22.	Weiss
5	Benka, Martin	Gyetvai	1932	o/v	81x96	100	146	15/XI.10.	SOGA
6	Mednyánszky László	Csobogó patak	1908	o/v	150x200	100	130	16/IV.26.	SOGA
7	Majerník, Cyprián	Nézők	1942	o/v	60x73	120	125	13/V.07.	Art Invest
8	P. P. Rubens műhelye	Fiatal Bacchus	1630 k.	o/v	94x131,3	150	123	09/XII.01.	SOGA
9	P. P. Rubens műhelye	Fiatal Bacchus	1630 k.	o/v	94x131,3	120	122	12/XI.13.	SOGA
10	Benka, Martin	Ősszel – Turiec	1947	o/v	63x83	90	120	13/IV.23.	SOGA
10	Galanda, Mikuláš	Akrobata (Artista)	1934	o/farost	29,9x24,8	120	120	13/IV.23.	SOGA
10	Jakoby Gyula	Női akt	1932	o/v	71x47	120	120	15/XI.10.	SOGA
13	Foltyn, Frantisek	Tájkép Munkács felől II.	1922 k.	o/karton	61x95	115	116	13/XI.12.	SOGA
14	P. P. Rubens műhelye	Mózes és Elezeár	1625–40	o/v	127x163	117	115	13/X. 13.	Dante
15	Hála, Jan	Gyerekek	1946–47	o/v	96,5x119	60	108	12/XII.04.	SOGA
16	Fulla, L'udovít	Anya gyermekkel	1944	o/v	61,7x42	120	106	13/IV.23.	SOGA
17	Warhol, Andy	Kalapács és sarló	1977	szita	76,2x101,6	130	104	12/III.13.	SOGA
18	Weiner-Kráľ, Imro	Bretagne-i idill	1947	o/v	60x73	64	100	15/V.17.	Art Invest
18	Snyders, Frans	Zöldségárusok	1650 után	o/v	163x231	100	100	16/XI.22.	SOGA

*1 euró = 310 forint

Brillat-Savarin, Az ízlés fiziológiája című (1825) mű szerzője szerint „a világtörténet minden jelentősebb eseményét lakomákon eszelték ki, határozták el és készítették elő”. Költői túlzással egy jelentős irodalmi mű – akár vers, akár próza – megszületése is nevezhető jelentős eseménynek, ezért nem meglepő, hogy elismert nagy íróink, költőink között alig akad valaki, aki közömbös lett volna a gasztronómia iránt. Az egyik legismertebb gourmet, Krúdy Gyula száz évvel Savarin kötetének megjelenése után ezt írta A vendéglők költője című novellájában: „A pesti vendéglők a régi világban mintha csak azért lettek volna nyitva, hogy ott a költők szokásos tápszereiket magukhoz vegyék, valamint disputáikat ott helyben elintézzék és maradandó költeményeket írjanak a márványsz talon.”

A gasztronómia szerelmesei közül – a teljesség igénye nélkül – Jókai Mórt kell az élre helyezni, mivel ő volt az első, akinek életművében komoly gasztrotörténeti írásokat találhatunk, és regényeiben is felelevenít étkezési szokásokat. A legérdekesebbet az első írói korszakában, 1854-ben megjelent Kárpáthy Zoltán című

A szegedi Kass-Vigadó menükártyájának borítója

regényében találhatjuk. Itt ezt írja: „A haladó korszellem más módot hozott be, asztal csak az ételek számára áll, ott van felhalmozva, mi szemnek és szájnak tetszik, mellettök kanalak, villák, kések és tányérok mind egy halomban, ki-ki vesz magának, amire szüksége van, ott kezd, ahol akarja, eszik, iszik kínálás nélkül, s letelepszik, ahol helyet talál, a legszemesebbé a legízletesebb falat, a legkényelmesebb hely.” Ismereteink szerint a svédasztal (smörgasbord) nevének megfelelően Svédországból származik, egyes források a XVI., mások a XVII–XVIII. századra teszik megjelenését. A leírások egyetértenek abban, hogy a svédasztal eleinte csak előételek esetében működött, az éttermek csak az 1912-es stockholmi olimpián álltak át arra a gyakorlatra, hogy főételeket is felszolgáljanak ilyen formában. Újabb hungarikum lenne a láthatáron?

Jókai a Vasárnapi Újság 1862-ben megjelent egyik számában egy XVIII. századi kéziratos szakácskönyvet is közreadott, és a krampampuli eredeti receptjét is több helyen leírta. Kedvenc ételeiről Jókai Jolán írja: „Móricz bátya nagyon kis evő volt, de nagyon szerette a csirkének a zuzáját, meg a combját, libának a mellét, hidegen. Tavasszal a tárkonyos bárányt! A lencsét disznó fülével és sonkával, a borsót csíkos káposztával...” Több

forrás is megemlíti, hogy kedvelte a paprikás halászos levest is, halászlét még véletlenül sem írt vagy említett – annak hangzata félreérthető, mondta. A róla elnevezett „Jókai-torta” receptje pedig már az 1897-ben megjelent Rézi néni- (Doleskó Teréz-) féle szegedi szakácskönyv 6. kiadásában megtalálható.

A Jókainál két évvel fiatalabb, korán elhunyt Petőfi Sándort nem emlegetik a nagy ínyencek között, de a felvidéki útját megörökítő Úti jegyzetek című (1845) prózájában számos gasztronómiai érdekesség található, mint ahogy a Kerényi Frigyeshez írt Úti levelei (1847) is igen tanulságosak kulináris és gasztronómia-történeti szempontból. 1847. május 13-án, Füzesabonyban a következő kemény figyelmeztetést vetette papírra: „Szeretőmet és a francziákat és a túrós tésztát és a rónaságot fülem hallatára ne gyalázza senki!” Szintén az Úti levelekben nem éppen barátságosan emlékezett meg a vidéki vendéglátásokról: „Ha az Alföldön utazik az ember, a sáron kívül még a korcsmárosokkal is meggyűlik az ember baja. Classicus nép az a magyar korcsmáros, barátom. Fizetned kell, hogy szóljon hozzád egy-két szót, enni pedig fizetségért sem ad. Nem a. Ha kérsz tőle valamit, azt mondja, hogy nincs, vagy ő bíz ezért nem rak tüzet.” A későbbiekben is többször fogalmazott meg lesújtó véleményeket a korcsmárosokról, aminek az a pikantériája, hogy apjáról, Petrovics Istvánról írta A jó öreg korcsmáros című versét. A füleki kocsmáról például így emlékezett meg: „Fülek sokáig volt a török kezében. Ha napoként abból a borból kellett volna inniok, melyet én itt a kocsmában ittam, fogadom, száz évvel előbb szabadult volna meg tőlük Fülek.” A túrós tészta mellett kedvenc étele volt a rostélyos, sok hagyománnyal, és a paprikás csirke. Deák Kálmán írta a költő 1846. szeptemberi, Szatmáron tett látogatásáról, hogy „legkedveltebb étele a gulyás és a túrós csusza volt, sokszor még reggelire is gulyást főzött”. Volt azonban valami, amit nagyon nem szeretett: „Ha kritikusok nem volnának, a világon legjobban utálnám a tejfölös tormamártást, de így azoké az elsőség, s csak második helyet foglal el a tejfölös torna.” Róla elnevezett étel a „Petőfi rostélyos” és a „tojáslepény Petőfi módra”.

A szűkre szabott felsorolásból József Attilát sem szabad kihagyni. Köztudott, hogy gyermekkorában nagyon szegények voltak, és később sem vált belőle Krúdyhoz hasonló gourmet. Mindenki által ismert, egyik legkorábbi versét „Kedves Jocó” ajánlással nővérenek, Jolánnak írta, amiben elsősorban kedvenc ételei után vágyakozik: „De szeretnék gazdag lenni, / Egyszer libasültet enni. / Jó ruhába járni, kelni, / S öt forintért kuglert venni.” A későbbiekben a Japán Kávéház lett a törzshelye, ahol a gombás ponty volt a kedvence. Sokszor járt a Modern Kávéházba is, innen asztaltársaságával gyakran látogatott az irodalmi szomszédvárbába, a Centrálba, ahol Karinthy Frigyes és író társai fogadták szeretettel. Gyakori vendég volt az újpesti Vágner vendéglőben, ahol Berda József költővel és asztaltársaságával multatta az időt, házias ételek mellett.

Irodalmunk nagyjai és a gasztronómia

Étel és irodalom

József Attila a makói színház előtt Juhász Gyula, Móra Ferenc, Espersit János, Károlyi Lajos és Vertán Endre társaságában

Azt, hogy a házi koszt volt a kedvence, Jolán nővérenek Párizsból írt levelében is megerősíti: „Csomagban legyen babaleves csipetkével és kolbászreszeléssel.” József Jolán a költőről írt könyvében megírta, hogy küldeményként fatányéroszt is kért tőle. Makói gimnáziumi éveit után csak rövid ideig koptathatta a szegedi egyetem padjait, mert Tiszta szívvel című verse miatt Horger Antal, az egyetem dékánja kitiltotta az egyetemről. Rövid szegedi tartózkodása idején Juhász Gyula és Móra Ferenc vette pártfogásába, együtt a leggyakrabban a Tisza Szálló éttermét keresték fel. Kevésbé ismert, hogy fennma-

radt egy versben íródott menülapja is. A Kínálgató című tréfás költemény Jolán nővére és férje, Makai Ödön ügyvéd 1930. április 19-i, nagyszombat esti társasági vacsorája ételsorának elfogyasztásához kapcsolódik.

Mikszáth Kálmánt, a „nagy palócot” általában a pénzügyminiszter reggelijéről, a parlamenti étkezésekről írt sorairól ismeri a gasztronómia iránt érdeklődő olvasók többsége. Írói pályafutása kezdetén gyakran időzött a Kammon Kávéházban Vajda János törzsasztalánál, korai novelái nagy részét is itt írta. 1878 nyarán közel három évre Szegedre költözött, ahol a Szegedi Napló munka-

társa lett. Az ő tollából ismerhettük meg Szeged korabeli vendéglátásának ismert helyszíneit, az éttermek kínálatát. Törzshelye a Hungária volt, ahol a „Zóna Akadémia” ülésezett Pósa Lajos elnökletével, a világhírűvé lett Dankó Pista dalszerző, cigányprímás háznagysága mellett, de többször előfordult a Kass-Vigadóban is. Budapestre visszakérülve A Hét című képes szírirodalmi hetilapban jelentek meg gasztronómiával kapcsolatos írásai. Jó barátja volt a Gundel-dinasztia alapítója, Gundel János, aki az általa bérelt István Főherceg Szállodában az író tiszteletére Mikszáth-szobát rendezett be. Az 1894. október 6-án tartott ünnepélyes megnyitó menüsorában az ételek a nagy palóc egy-egy írásának tréfásan alkotott címéből keletkeztek. Az ételkínálatból csak a palóclevés receptje maradt fenn Gundel Károly jóvoltából, a Kis magyar szakácskönyv című (1937) főzőkönyvében tette közzé. Az ő tiszteletére készítették a Mikszáth-szeletet, ami Scipiades Ida Magyar uriasszonyok szakácskönyvében (1937) jelent meg. A világháló által „kitermelt” gasztrobloggerek közül az elmúlt években – elért nemzetközi sikerei ellenére – sokan kritizálták a magyar konyhát. Mikszáth szavai talán „lecsendesítik” őket: „Ha beáll egykor a rideg közöny, melyet a kosmopolitizmus elótologat, ha minden érzés megszűnik a rög iránt, az idealizmus roncsai közt még mindig ott lesz varázsnak a magyar konyha. Lehet elfásult, kiégett a szív, lehet mindenféle ferde okoskodással szaturálva az elme, de a gyomor azt fogja kiáltani: magyar vagyok, magyar maradok! Nem szabad tehát a magyar konyhát pusztulni hagyni. Dőljön, omoljék minden nagy reformok és divatok mániájában, pusztuljon a vármegye (ámbar ott egészséges, jó gyomrok vannak), pusztuljon a gentry, a szüzdohány, de az őselekek maradjanak. Azokat nem engedjük!”

HORVÁTH DEZSŐ

36 árverés május 7. június 13.

Aukciós naptár

nap	óra	axio	tárgytípus	árverező	árverés helye	kiállítás helye	ideje
05. 07.	18.00	♀	22. tavaszi aukció	Galeria Quadro	galenaquadro.ro	Kolozsvár, Jókai u. 2-4.	máj. 7-ig
05. 11.	17.00		könyv, kézirat, térkép	Pest-Budai Árverezőház	VIII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
05. 11.	18.00		56. aukció / papírrégiség, levél, foto, képeslap	Krisztina Aukciósház	krisztinaaukcioshaz.hu	az árverés helyszínén	az előző három héten
05. 12.	16.00	♀	tavaszi árverés / könyvek	Múzeum Antikvárium	Kossuth Klub, VIII., Múzeum u. 7.	V., Múzeum krt. 35.	máj. 11-ig
05. 12.	18.00	♀	13. plakátaukció	Plakátbolt By Budapest Poster Gallery	Brody Club Life, VI., Vörösmarty u. 38.	az árverés helyszínén	az árverés előtt
05. 13.	15.00	♀	54. festmény- és műtárgyárverés	Villás Galéria	Debrecen, Bem tér 2.	az árverés helyszínén	máj. 13-ig
05. 15.	18.00		tavaszi művészeti aukció	Virág Judit Galéria	Budapest Kongresszusi Központ, XII., Jagelló út 1-3.	V., Falk Miksa u. 30.	máj. 14-ig
05. 16.	17.00	♀	70. Művészeti Aukció / 1. nap	BAV Aukciósház	MOM Kulturális Központ, XII., Csórsz u. 18.	V., Bécsi u. 1.	máj. 6-14.
05. 17.	17.00	♀	70. Művészeti Aukció / 2. nap	BAV Aukciósház	MOM Kulturális Központ, XII., Csórsz u. 18.	V., Bécsi u. 1.	máj. 6-14.
05. 17.	18.00	♀	113. árverés / festmény, grafika, műtárgy	Műgyűjtők Háza Galéria és Aukciósház	II., Zsigmond tér 8.	az árverés helyszínén	az előző héten
05. 18.	19.00	♀	298. gyorsárverés / filatélia, festmény, műtárgy, numizmatika, könyv	Darabanth Aukciósház	darabanth.com	VI., Andrássy út 16.	az árverés hetén
05. 18.	17.00		műtárgy	Pest-Budai Árverezőház	VIII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
05. 19.	17.00	♀	37. könyvárverés	Studio Antikvárium	OFI, VIII., József krt. 63.	XIII., Petneházy u. 34-36.	az előző héten
05. 20.	10.00	♀	95. árverés / könyv, kézirat, foto	Honterus Antikvárium és Aukciósház	Kossuth Klub, VIII., Múzeum u. 7.	V., Múzeum krt. 35.	máj. 8-19.
05. 24.	18.00		grafika	Párisi Galéria	V., Múzeum krt. 3.	az árverés helyszínén	az előző héten
05. 25.	levelezési		papírrégiség, filatélia	Pest-Budai Árverezőház	bedo.hu	VIII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	www.bedo.hu
05. 25.	18.00	♀	kortárs és modern művészet	Párisi Galéria	V., Múzeum krt. 3.	az árverés helyszínén	az előző héten
05. 25.	18.00	♀	Boda 21. Művészeti Árverése	Boda Gallery of Art	Bálya Budapest, IX., Fővám tér 11-12.	az árverés helyszínén	az előző héten
05. 26.	18.00		55. tavaszi művészeti aukció / festmények	Kieselbach Galéria	Hotel Marriott, V., Apáczai Csere János u. 4.	V., Szent István krt. 5.	máj. 4-25.
05. 26.	17.00	♀	142. könyvárverés	Központi Antikvárium	Festetics-palota, VIII., Pollack Mihály tér 3.	V., Múzeum krt. 13-15.	az előző héten
05. 27.	10.00		numizmatika, kitüntetés, papírpénz	Pannónia Terra Numizmatika	The Ritz-Carlton Budapest, V., Erzsébet tér 9-10.	VIII., Dohány u. 1/a	máj. 22-26.
05. 27.	10.00	♀	38. könyvárverés	Szőnyi Antikvárium	Budapest Jazz Club, XIII., Hollán Ernő u. 7.	V., Szent István krt. 3.	máj. 22-26.
05. 28.	20.00	♀	dedikált könyvek 1. online árverése	Antikvarium.hu Kft.	antikvarium.hu	IX., Soroksári út 18.	az előző héten
05. 30.	17.00	♀	régi mesterek, XIX. századi festmények	Nagyházi Galéria	V., Balaton u. 8.	az árverés helyszínén	az előző héten
05. 31.	17.00	♀	XX. századi festmények, bútorok, szőnyegek	Nagyházi Galéria	V., Balaton u. 8.	az árverés helyszínén	az előző héten
05. 31.	18.00	♀	114. árverés / festmény, grafika, műtárgy	Műgyűjtők Háza Galéria és Aukciósház	II., Zsigmond tér 8.	az árverés helyszínén	az előző héten
06. 01.	17.00	♀	38. könyvárverés	Studio Antikvárium	OFI, VIII., József krt. 63.	XIII., Petneházy u. 34-36.	az előző héten
06. 01.	17.00	♀	művészeti tárgyak, ezüstök, ékszerek	Nagyházi Galéria	V., Balaton u. 8.	az árverés helyszínén	az előző héten
06. 01.	19.00	♀	299. gyorsárverés / filatélia, festmény, műtárgy, numizmatika, könyv	Darabanth Aukciósház	darabanth.com	VI., Andrássy út 16.	az árverés hetén
06. 01.	18.00		57. aukció / papírrégiség, levél, foto, képeslap	Krisztina Aukciósház	krisztinaaukcioshaz.hu	az árverés helyszínén	az előző három héten
06. 02.	17.00	♀	143. könyvárverés	Központi Antikvárium	Festetics-palota, VIII., Pollack Mihály tér 3.	V., Múzeum krt. 13-15.	az előző héten
06. 06.	17.00		86. könyvárverés	Abauj Antikvárium és Könyvlap	K+K Hotel Opera, VI., Révay u. 24.	az árverés helyszínén	az árverés előtt 12 órától
06. 08.	17.00		könyv, kézirat, plakát	Pest-Budai Árverezőház	VIII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
06. 09.	levelezési		képes levelezőlap / nagyárverés	Pest-Budai Árverezőház	bedo.hu	VIII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	www.bedo.hu
06. 10.	11.00	♀	74. aukció / grafika, festmény, kispasztika	Arte Galéria és Aukciós Iroda	FUGA, V., Petőfi Sándor u. 5.	V., Ferenczy István u. 14.	máj. 30–jún. 10.
06. 13.	17.00	♀	nyári kamaraaukció	BAV Aukciósház	BAV Apszisterem, V., Bécsi utca 3.	az árverés helyszínén	jún. 3-10.

A ♀ logóval jelölt aukciók árverési katalógusai az axioart.com címen megtekinthetők/megtekinthetők lesznek. Licitálás/vételei megbízás adásának lehetőségével kapcsolatban bővebben tájékozódhat az axioart.com-on!

AXIOART

műkereskedelem az interneten

Megtalálja a Műértőt az axioart.com-on is!

Időszaki kiállítások 2017. május 5.–június 2.

Budapest

Angyalföldi József Attila Művelődési Központ
XIII., József Attila tér 4. Ny.: H.–P. 8–20
Vajda Melinda , V. 12-ig
Aranytíz Kultúrház
V., Arany János u. 10. Ny.: H.–V. 10–19
Dialógus: Eifert János és Csató József , V. 6–23.
Ari Kupsus Galéria
VIII., Bródy S. utca 23/b. Ny.: K.–P. 13–18
A Magyar Képzőművészeti Egyetem hallgatói , V. 19-ig
ARNOLDÓ – Gross Arnold Galéria és Kávézó
XI., Bartók Béla út 46. Ny.: K.–P. 10–21, Szo. 11–21
Ikalfalvi-Parkas Béla akvarelljei , V. 17-ig
Raymond Lloyd gyűjteménye – Gross Arnold művei, V. 19.–VI. 10.
Art&Me Galéria és Élményter
VI., Keleti Károly u. 22. Ny.: H.–P. 10–18
Floralia / csoportos kiállítás , V. 26-ig
Art-Text Budapest
V., Honvéd u. 3. Ny.: H.–P. 10–18
Koncz András képei a '80-as évekből , V. 23-ig
Art9 Galéria
IX., Ráday u. 47. Ny.: K.–P. 14–18
Luzsiczka Árpád: Festményfelék és egy grafika , V. 19-ig
Art Salon / Társalgó Galéria
II., Keleti Károly u. 22. Ny.: H.–P. 11–18
Colin Foster szobrászművész , V. 18.–VI. 10.
ARTE Galéria
V., Ferenczy István u. 14. Ny.: K.–Cs. 11–17
Szőnyi István rajzai és rézkarcai , V. 18-ig
Artézi Galéria
III., Kunigunda útja 18. Ny.: bejelentkezésre
Sinkó István , V. 11-ig
Ateliers Pro Arts / A.P.A. Galéria
VIII., Horánszky u. 5. Ny.: H.–P. 12–18
Baksai József , V. 7–30.
2B Galéria
IX., Ráday u. 47. Ny.: H.–P. 12–18
Had gadja / A gödölye meséje , V. 19-ig
Barabás villa
XII., Városmajor u. 44. Ny.: H.–Cs. 9–18, V. 9–13
Gyuricza Gergely: Atlas , V. 30-ig
Barcsay Terem
VI., Andrássy út 69–71. Ny.: H.–V. 10–18
Diplomakiállítások , V. 16.–VI. 25.
Bartók 1. Galéria
XI., Bartók Béla út 1. Ny.: Sze.–Szo. 14–20
Kapos Art , V. 10-ig
BTM – Budapest Galéria
III., Lajos u. 158. Ny.: K.–V. 10–18
Váradai Brigitta: Jelölés , VI. 4-ig
Bozsó Nóra: „A nyolcas lehet, hogy mindenirányú hármas” , VI. 4-ig
BTM – Fővárosi Képtár – Kiscelli Múzeum
III., Kiscelli u. 108. Ny.: K.–V. 10–18
KÉPLET – Budapesti streetfotó, VI. 25-ig
cARTC Galéria
IX., Lónyai u. 31. Ny.: H.–P. 10–18
Végh Júlia: Pink Society , V. 11-ig
Centrális Galéria / Blinken OSA Archivum
V., Arany János u. 32. Ny.: K.–V. 10–18
Red Africa / Széthulló világ , VI. 4-ig
Chimera-Project
V., Klauzál tér 5. Ny.: K.–P. 15–18
Fridvalszki Márk, Anu Vahtra, Perneckzy Géza, Kútvolgyi-Szabó Áron, Koós Gábor, Kupcsik Adrián , V. 12.–VI. 17.
Deák 17 Gyermek és Ifjúsági Művészeti Galéria
V., Deák Ferenc u. 17. Ny.: H.–P. 10–18
Meseváros-Budapest: A Főváros a gyermekkönyvek illusztrációiban , V. 27-ig
Deák Erika Galéria
VI., Mozsár u. 1. Ny.: Sze.–P. 12–18, Szo. 11–16
Vitaly Pushnitsky , V. 5.–VI. 3.
E-Galéria
V., Falk Miksa u. 8. Ny.: K.–P. 10–18
Molnár Imre: Bőr, szőr, csont , V. 20-ig
Csobaji Zsolt: Erdélyi fakazettás mennyezetek , V. 23.–VII. 20.
Előtér Galéria / KMO Művelődési Ház
XIX., Teleki u. 50. Ny.: H.–P. 8–20
Mirage / Bihari Eszter grafikái , V. 12.–VII. 1.
Eötvös 10
VI., Eötvös u. 10. Ny.: H.–V. 10–18
Körtési András , V. 29-ig
Vágó Magda , VI. 30-ig
Erdős Renée Ház
XVII., Báthori u. 31. Ny.: K.–V. 14–18
Kiss György festő- és szobrászművész , V. 6.–VI. 9.
Esernyös Galéria
III., Fő tér 2. Ny.: H., Sze., Cs., P, Szo. 10–18, K. 10–21, V. 10–15
Óbudai Tavaszí Tárlat , V. 6.–VI. 18.
Faur Zsófi Galéria
XI., Bartók Béla út 25. Ny.: H.–P. 12–18
Fürjesi Csaba: Pillangóhatás , V. 22-ig
FERI
VIII., Német u. 6. Ny.: Sze.–Szo. 14–18
Nagy Kriszta x:T és Agnes von Uray , V. 11.–VI. 10.
Ferencvárosi Pincegaléria
IX., Mester u. 5. Ny.: K.–Szo. 10–18
Varázskézek , V. 20-ig
Fészek Galéria
VII., Kertész u. 36. Ny.: H.–P. 14–19
Rosta József fotóművész , V. 26-ig
Fóris Katalin textilművész , V. 9.–VI. 2.
Fiktív Gastrogaléria
VIII., Horánszky u. 27. Ny.: H.–V. 12–24
Pavlics Ignác: TECHLEKTIKA , VI. 4-ig
FISE Galéria
V., Kálmán Imre u. 16. Ny.: H.–P. 13–18
A Muthesius University of Fine Arts and Design, Kiei, és a PTE Művészeti Kar Kerámia Tanszék hallgatói , V. 19-ig
Szabó Edit keramikusművész , V. 23.–VI. 2.
Forrás Művészeti Intézet
VI., Teréz krt. 9. Ny.: H.–Cs. 12–18, P. 9.30–13.30
Ádám Gyula , V. 12-ig
Nagy Péter , V. 17.–VI. 9.
FUGA / Budapesti Építészeti Központ
V., Petőfi Sándor u. 5. Ny.: H.–V. 10–21
Tértsomagoló építészet . Alfred Neumann, VI. 5-ig
Birtalan Zsolt: Séta, képek, utazás , V. 24-ig
Szítás Bernadett: Benyomások , V. 11–29.
Balogh Viktória, Dobokay Máté, Fehér Vera, Nagy Tibor , V. 17.–VI. 12.

Gaál Imre Galéria
XX., Kossuth L. u. 39. Ny.: K.–V. 10–18
48. Tavaszí Tárlat , V. 10.–VI. 11.
Galéria 12 Kávézó és Borbár
XII., Hajnóczy J. u. 21. Ny.: H.–P. 13–22, Szo. 16–22
Tóth József Füles fotói , VI. 3-ig
Galéria 13 Soroksár
XXIII., Hősök tere 13. Ny.: Sze.–P. 14–18
Vizsolyi János szobrászművész , V. 26-ig
Galéria Lénia
II., Szeher út 74. Ny.: K. 16–18, Szo. 14–17
Kondor Béla grafikái , V. 30-ig
Grafikai napok, grafikai lapok , V. 18.–VI. 18.
Godot Galéria
IX., Bartók Béla út 11–13. Ny.: K.–P. 9–14, Szo. 10–13
Gaál József: Bestia , VI. 3-ig
Haas Galéria
V., Falk Miksa u. 13. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Akvarellrekek a XX. századból , V. 27.–VI. 3.
Hegyvidék Galéria
XII., Királyhágó tér 10. Ny.: K.–P. 10–18, Szo. 10–14
Szurcsik József: Feketen-fehéren , V. 26-ig
Hotel Nemzeti Budapest
VIII., József krt. 4. Ny.: H.–V. 9–20
Jávorka Csaba , X. 30-ig
Horizont Galéria
VI., Zichy Jenő u. 32. Ny.: K.–P. 14–20, Szo. 12–18
Romhány Veronika: Nimova Projekt , V. 10.–VI. 7.
iF Jazz Cafe
IX., Ráday u. 19. Ny.: H.–V. 11–24
Kéri Rita: Polytonos , V. 18-ig
Inda Galéria
VI., Király u. 34. Ny.: K.–P. 14–18
Ütfélen , VI. 2-ig
Iparművészeti Múzeum
IX., Üllői út 33–37. Ny.: K.–V. 10–18
Breuer újra itthon , VI. 11-ig
Színekre hangolva , VI. 11-ig
Jurányi Galéria
II., Jurányi u. 1. Ny.: H.–V. 10–22
Szűts Miklós: Magyar tenger , V. 25-ig
Karinthy Szalon
XI., Karinthy Frigyes út 22. Ny.: H.–P. 11–18
Zsemlye Ildikó és Újházi Péter , V. 19-ig
Nagy Zsófia festőművész , V. 23.–VI. 23.
kArton Galéria
V., Álkotmány u. 18. Ny.: H.–P. 13–18
Tótiös Kata: Szépség , V. 12-ig
Császár Tamás: Torzó , V. 18.–VI. 23.
K.A.S. Galéria
XI., Bartók Béla út 9. Ny.: K.–P. 14–18
Herendi Péter: Fény-Képek , V. 16-ig
Hans Peter Bauer és Laszlo Milasovszky: Hullámok , V. 19.–VI. 10.
Kisterem
V., Képlíró u. 5 Ny.: K.–P. 14–18
Kis Varsó: Printing Conversation , V. 19-ig
Klauzáli13 Könyvesbolt és Művészeti Galéria
VIII., Klauzál tér 13. Ny.: H.–P. 12–19, Szo. 10–18
Type a message , V. 19-ig
Kieblersberg Kultúrkúria
II., Templom u. 2–10. Ny.: H.–V. 10–18
Megszerkesztett valóság , V. 21-ig
Az év természetfotója 2016 , V. 14-ig
Forster Jakob: Templomok, tájak, titkok , V. 23.–VI. 20.
Szalma Edit meseillusztrációi , V. 17.–VI. 25.
Knoll Galéria
VI., Liszt Ferenc tér 10. Ny.: K.–P. 14–18.30, Szo. 11–14
Németh Ilona: „Mindent becsomagolni…” , V. 20-ig
KOGART Ház
VI., Andrássy út 112. Ny.: H.–V. 10–18
Enslaved. A modern kori rabszolgaság képei , V. 31-ig
Kaleidoszkóp , V. 31-ig
LATARKA Galéria
Andrássy út 32. Ny.: K.–P. 11–18
A mindennapiság formái / lengyel-magyar kiállítás , V. 24-ig
Léna & Roselli Galéria
V., Galamb u. 10. Ny.: H.–P. 11–18
Nádas Alexandra: Reneszánsz Azilum , V. 9-ig
Liget Galéria
XIV., Ajtósi Dürer sor 5. Ny.: K.–Szo. 12–19
Soós Tamás: Mitológia 2.0 , V. 18-ig
Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum
IX., Komor Marcell u. 1. Ny.: K. 10–20, Sze.–V. 10–18
Ei nem kötelezett művészet – Marinko Sudac gyűjteménye , VI. 25-ig
Párhuzamos avantgárd – Pécsi Műhely 1908–1980 , VI. 25-ig
Westkunst – Ostkunst. Új állandó kiállítás a gyűjteményből , V. 2.–XII. 31.
M Galéria
II., Marczibányi tér 5/a. Ny.: H.–V. 8–18
Mátéfy Szabolcs: Természetrajzok , V. 14-ig
Fiatal pályakezdők / Bessenyei Bertalan , V. 18–31.
Magyar Fotográfusok Háza – Mai Manó Ház
VI., Nagymező u. 20. Ny.: H.–V. 11–19
Mona Lisa Vakuval – Hórusz Archivum , V. 14-ig
Fotók és képeslapok William A. Christian Jr. gyűjteményéből , V. 14-ig
Schmied Andi: Japán fotográfiák és videók , IV. 16-ig
Balázs Attila – a 35. Magyar Sajtófotó Pályázat MÚOSZ nagydíjasa , VI. 7-ig
Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége
VI., Andrássy út 6. I. em. Ny.: H.–Cs. 10–18
Kortárs magyar ékszer , V. 12–25.
Magyar Képzőművészeti Egyetem
VI., Andrássy út 69–71. Ny.: H.–V. 10–18
Diplomakiállítások , V. 16.–VI. 25.
Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum
III., Korona tér 1. Ny.: K.–V. 10–18
Hemző: Gastro , V. 17-ig
Magyar Műhely Galéria
VII., Akácfa u. 20. Ny.: H.–P. 10–17
Faludi Ádám: Képelitérités , V. 26-ig
Magyar Nemzeti Galéria
I., Szent György tér 2. Ny.: K.–V. 10–18
Baselitz. Újrajátszott múlt , VII. 2-ig
Medence Concept Store
IX., Pipa u. 4. Ny.: H.–P. 12–18
Szarka Fedor Guido: Symmetricon , V. 19-ig
MET Galéria
IX., Bölcső u. 9. Ny.: K.–P. 14–18
Mix. up: a Kaposvári Egyetem művésztanárai , V. 8–25.

MissionArt Galéria
V., Falk Miksa u. 30. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Gaál József: Bestia – Holtvilág , V. 13-ig
Szanyi Borbála: Balansz , V. 16–31.
Molnár Ani Galéria
VIII., Bródy S. u. 22. Ny.: K.–P. 12–18
Somody Péter: Kettős fókusz , V. 6.–VI. 30.
Molnár-C. Pál Múterem-Múzeum
XI., Budapest, Ménesi út 65. Ny.: Cs.–Szo. 10–18
Szakraális és profán Molnár-C. Pál művészetében , V. 27-ig
Medgyessy Ferenc szobrászművész , V. 27-ig
Museion No1 Galéria
IX., Üllői út 3. Ny.: K.–P. 14–18
Nemzetközi Kerámia Stúdió gyűjteménye: Figurák , V. 26-ig
Műcsarnok
XIV., Dózsa Gy. út 37. Ny.: K.–V. 10–18, Cs. 12–20
ARCHIV I A Soproni Egyetem Alkalmazott Művészeti Intézetének kiállítása , V. 14-ig
Art deco a pusztnán I Sajó István (1896–1961) és műve , VI. 4-ig
Nemzeti Szalon 2017 / Ipar- és tervezőművészet , VIII. 13-ig
Nagy Balogh János Kiállítóterem
XIX., Ady Endre út 57. Ny.: K.–P. 14–18, Szo. 10–14
Bartus Ferenc festőművész , VI. 3-ig
Óbudai Társaskör Galéria
III., Kiskorona u. 7. Ny.: K.–V. 15–19
MKE Sass Valéria-Szabó Ádám osztály: Gyökérzóna , V. 14-ig
Kósa János: Szalonképek , V. 24.–VI. 25.
Pintér Galéria
V., Falk Miksa u 10. Ny.: H.–P. 10–18
Kulinyi István: Fázisok és parafrázisok , V. 27-ig
PIM – Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet
I., Krisztina krt. 57. Ny.: H.–Cs. 9–16, P. 9–14
Ilovsky Béla fotóművész: 40 év ördögsejkéren , V. 30-ig
PIK Galéria / Pestszentimrei Községi Ház
XVIII., Vasút u. 48. Ny.: H.–P. 9–21, Szo.–V. 9–14
Koscsó László – Moments of Art , V. 26-ig
Plátán Galéria
VI., Andrássy út 32. Ny.: K.–P. 11–18
Fabricius Anna és Janek Tomza , V. 17.–VI. 22.
RaM – Radnóti Miklós Művelődési Központ
XIII., Kárpát u. 23. Ny.: H.–V. 9–21
Vásárhelyi Kata , V. 21-ig
Resident Art Budapest
VI., Andrássy út 33. Ny.: K.–P. 13–18
Kondor Attila: Napváros , V. 18.–VI. 24.
Robert Capa Kortárs Fotográfiai Központ
VI., Nagymező u. 8. Ny.: H.–P. 14–19, Szo.–V. 11–19
35. Magyar Sajtófotó Kiállítás , V. 28-ig
Csáki László: Letörölt rajzok , V. 9.–VI. 12.
San Marco Galéria
III., San Marco u. 81. Ny.: H.–P. 9–16
T. Szabó László festőművész , V. 12-ig
Saxon Art Gallery
VI., Sziv utca 38. Ny.: Cs. 15–19
Saxon Szász János: PoliUniverzum Modulok , VI. 20-ig
Titok Galéria
VI., Ó u. 12. Ny.: Sze.–H. 13–19
Filippo DeGasperri, Angelo Minuti, Mátyás András , V. 10-ig
TOBE Gallery
XIII., Herzen u. 6. Ny.: K.–P. 14–18
Résistance – nemzetközi csoportos kiállítás , V. 10-ig
Trafó Galéria
IX., Lilom u. 41. Ny.: K.–V. 16–19
Kristóf Krisztián: Együttérző tájkép , V. 19.–VI. 18.
Újlipótvárosi Klub Galéria
XIII., Tátra u. 20/b. Ny.: H.–P. 14–19
Gábor Imre kiállítása , V. 9.–IX. 1.
Balogh István Péter kiállítása , V. 18.–VI. 9.
Császár Lilla kiállítása , V. 24.–IX. 8.
Csala Ildikó kiállítása , V. 19-ig
Poszt-barakk , V. 12-ig
Várkok Galéria
I., Várkok u. 11. Ny.: K.–Szo. 11–18
Nemes Anna: Vannak , V. 5.–VI. 3.
Várkok Project Room
I., Várkok u. 14. Ny.: K.–Szo. 11–18
Nemes Anna: Vannak , V. 5.–VI. 3.
Várkert Bazár – Testőrpalota
I., Ybl Miklós tér 2. Ny.: K.–V. 10–18
Kondor Béla gyűjteményes kiállítása , VII. 2-ig
Szujjektum – kortárs magyar fotográfia , V. 31-ig
Várnegyed Galéria
I., Batthyány u. 67. Ny.: K.–Szo. 11–18
Gyulai Líviusz: LULU80 , V. 5.–VI. 3.
Városház Galéria
XIII., Béke tér 1. Ny.: H.: 13.30–17.30, Sze. 8–16, P. 8–11.
Ötven év, ötven felvétel. Fotókiállítás , V. 26-ig
Vigadó
V., Vigadó tér 2. Ny.: H.–P. 10–18
A Kínai Nemzeti Művészeti Akadémia kiállítása , V. 31-ig
Somos Miklós (1933–2009) emlékkiállítása , V. 12.–VII. 2.
VILTIN Galéria
VI., Vasvári Pál u. 1. Ny.: K.–P. 13–18, Szo. 11–17
Gáspár György , V. 11–V. 10.
Vintage Galéria
V., Magyar u. 26. Ny.: K.–P. 14–18
Hajas Tibor: Személyskorszorosítás , V. 19-ig
Virág Judit Galéria
V., Falk Miksa u. 30. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Mokry Mészáros Dezső életmű-kiállítás , V. 25.–VI. 24.
Vízivárosi Galéria
II., Kapás u. 55. Ny.: K.–P. 13–18, Szo. 10–14
Magyar Grafikusművészek Szövetsége , V. 26-ig

VIDÉK

BALASSAGYARMAT
Horváth Endre Galéria, Rákóczi fejedelem útja 50.
Véssy Gábor festőművész , VI. 22-ig
Szerbtemplom, Szerb u. 5.
Balla Orsolya festőművész , V. 25-ig
MNMF Palóc Múzeuma, Palóc liget 1.
Mednyánszky Társaság , VIII. 31-ig
BALATONFÜRED
Vaszaray Galéria, Honvéd u. 2–4.
Kortársunk , Daumier, VI. 11-ig

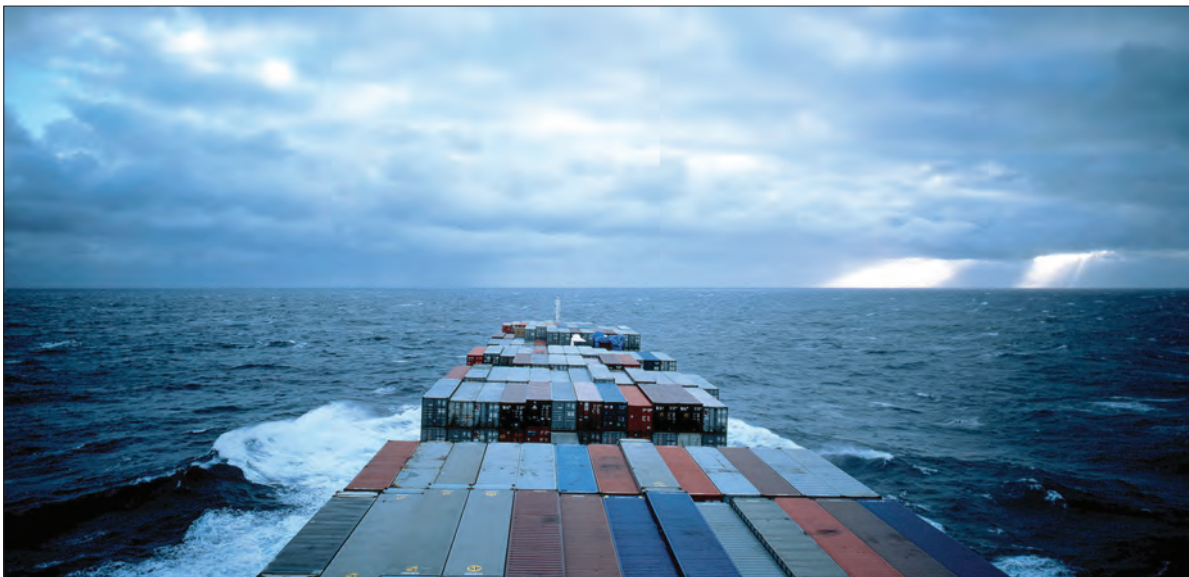
DEBRECEN
MODEM, Baltazár Dezső tér 1.
drMáriás: Béke Veled! , V. 14-ig
GÉM//GAMEK apocs II., V. 28-ig
Hal Köz Galéria, Hal köz tér 3.
Adorján Attila: Feketén, fehéren , VI. 10-ig
B24 Galéria, Batthyány u. 24.
Molnár Dóra Eszter , V. 20-ig
Belvárosi Galéria, Kossuth u. 1.
Saubermacher – az év természetfotója 2016 , V. 17.–VI. 15.
Újkerti Közösségi Ház, Jerikó u. 17–19.
Kínai tusfestés és szimbólumok. Dr. Petró Mátyás , V. 12–24.
Timárház, Nagy Gál I. u. 6.
Terdik Angéla, Nagyné Török Zsóka és Szolancs Elvira , VI. 2-ig
Józsai Közösségi Ház, Szentgyörgyfalvi út 9.
Éles Bulcsú: Áttekintés , V. 10.–VI. 13.
Kovács Ágnes fotókiállítása , V. 22-ig
DUNAUJVÁROS
Kortárs Művészeti Intézet – ICA-D, Vasmű út 12.
Fejér Megyei Tárlat , V. 26-ig
ÉRD
Érdi Galéria, Alsó u. 2.
Erdős János festőművész , V. 20-ig
ESZTERGOM
Keresztény Múzeum, Mindszenty tér 2.
Hegyi Ibolya kárpitművész emlékkiállítása , VI. 5-ig
GÖDÖLLŐ
GIM-Ház, Körösfői u. 15–17.
Zászlók Erzsébet királyné tiszteletére. Textilművészeti kiállítás , IX. 10-ig
Művészetek Háza Gödöllő, Szabadság út 6.
Skóza-Domján Szilvia , V. 20-ig
Esterházy-palota, Király u. 17.
Reformáció 500 / Ég és Föld – Borsos Miklós és a Biblia , VI. 11-ig
Csikóca Művészeti Műhely és Kiállítótér, Apor Vilmos tér 2.
Faber-Kovács Krisztián festőművész , V. 21-ig
Magyar Ispita, Nefelejcs köz 3.
Krajcsovics Éva: Festőnapló , V. 14.–VI. 4.
GYULA
Kohán Képtár, Béke sugárút 35.
Székhelyihdi Attila , V. 19.–VI. 18.
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY
Alföldi Galéria, Kossuth tér 8.
Csikós András festőművész , VII. 2-ig
ISZKASZENTGYÖRGY
Ari Kupsus Galéria, Amadé–Bajzáth–Pappenheim-kastély
Patrick Taylor , VI. 1–30.
KAPOSVÁR
Vaszary Képtár, Nagy Imre tér 2.
Kertész Sándor retrospektív , V. 13-ig
Szin-Folt Galéria, Fő u. 24.
22. Nemzetközi Miniatúr Kiállítás , V. 23-ig
KECSKEMÉT
Magyar Fotográfiai Múzeum, Katona J. tér 12.

A Csendes-óceán felfedezésére másfél éve indított művészeti expedíció híre mára végighullámzott a nemzetközi szcénán. A bécsi Thyssen-Bornemisza Art Contemporary (TBA21) alapítvány által életre hívott ösztöndíjprogram keretében a Dardanella tengerjáró művészekkel és kutatókkal a fedélzetén indult útnak. A hároméves The Current projekt célkitűzése az óceán ökoszisztémájának a klímaváltozás tükrében való interdiszciplináris újrafelfedezése, de mindenekelőtt a figyelem felhívása a környezeti változások jelentőségére. A sürgető természeti problémák és az azokból adódó globális gazdasági, politikai és társadalmi összefüggések feltárását első lépésben a tengeri élővilág művészeti és tudományos eszközöket ötvöző feltérképezésével képelték el. A különböző szakembereket és alkotókat mozgósító utazó projekt a tervek szerint az idei Velencei Biennálé alatt foglalja el állandó helyszínét, az Oceans Paviliont, amelynek a város egyik használaton kívüli templomépülete ad majd otthont. Az elképzelés Bécs legmeghatározóbb kortárs műpártolója, a gyakran Peggy Guggenheimhez is hasonlított Francesca von Habsburg által alapított TBA21 szakmai programjából nőtt ki magát, és egyúttal a Thyssen-Bornemisza örökösön személyes ügyének is tűnik.

Francesca von Habsburg gyűjtői szenvedélye nem meglepő, hiszen műkedvelő családban nőtt fel. Olyannyira, hogy három generáció fáradozásai nyomán apja, a dúsgazdag báró

Thyssen-Bornemisza Art Contemporary, Bécs

Fotóesszé és ökoesztétika

Allan Sekula: Middle Passage, chapter 3, Fish Story, 1994

hang- és fényinstallációkat, szobrot, festményt, fotót és performanszt – foglal magába. A kortárs művészeti színtér számos, intermediális praxisáról ismert nemzetközi sztárjának – mint például Olafur Eliasson, Ai Weiwei, Candice Breitz, Elmgreen & Dragset, Christoph Schlingensief, Roman Signer, Bill Viola, Carsten Höller, Tracey Emin, Amar Kanwar, Isa Genzken, Walid Raad, Julian Rosefeldt vagy Monica Bonvicini és

Ivekovic és Omer Fast projektjeiben vállalt meghatározó szerepet, addig egy korábbi Sydney-i Biennálé Janet Cardiff nagyszabású hanginstallációját köszönhette neki. A kanadai művész mély benyomást keltő, atmoszférikus hatásokkal dolgozó, de egyúttal történelmi és kulturális tekintetben is rendkívül rétegzett audiovizuális munkássága nagy hatást gyakorolt Francesca von Habsburgra. Cardiff ilyen módon a multimediális művészeti alapítvány gondolatának megfogalmazásához is jelentős mértékben hozzájárult – nem véletlen, hogy a TBA21 az első kiállítását neki szentelte.

Az alapítvány figyelme a korai vásárlások körébe eső önreflektív művészeti alkotásoktól a társadalmi és politikai kérdéseket tematizáló diszkurzív és jellemzően idő alapú művészeti műfajok felé fordult. Ezzel párhuzamosan alakult ki a passzív szerzeményezési gyakorlattól eltávolodó, új munkák születését ösztönző produceri feladatkör. Dan Flavin és Fred Sandback minimalista objektjeitől elmozdulva, az antropológiai és természeti kérdéseket a film műfajával is körüljáró művészek kerültek a középpontba. A gyűjtemény alappilléreit olyan, az ezredforduló környékén kibontakozó multimediális életművek jelentik, amelyek irányadók a kortárs konceptuális művészeti tendenciák számára, így Mario García Torres (Mexikó), Ernesto Neto (Brazília) vagy Allan Sekula (Egyesült Államok) munkái. A TBA21 kurrens társadalmi kérdéseket szem előtt tartó, műfaji tekintetben széles skálán mozgó inkubációs programja 2015-ben még határozottabb irányt vett. Az alapító mindenekelőtt a környezetvédelemnek, azon belül is az óceán témájának szentelte az intézmény kiállítási és ahhoz kapcsolódó kutatási munkáját.

Allan Sekula (1951–2013) kiállítása ebben a kontextusban nem pusztán a gyűjtemény művészeit bemutató monografikus tárlatok soron következő felvonásának, hanem sokkal inkább az új agenda legfontosabb esztanulmányának tekinthető. Sekula már több mint húsz évvel von Habsburg előtt hajóra szállt, hogy az óceánt mint a globalizálódó világ egyik legfajszínűbb ökopolitikai erőterét tegye vizsgálat tárgyává. Az amerikai fotós és író munkássága a magyar közönség számára sem ismeretlen, hiszen a Ludwig Múzeumban is rendeztek már egyéni tárlatot műveiből.

révén a művek a baloldali mozgalmiság narratívájában olvashatók. A médiumválasztás sem véletlen, hiszen a szociofotó műfaja erősen összefonódik a demokráciáért folytatott küzdelmek történetével. A színes fotók pedig a természet végtelen kékségébe ágyazva hullámzó, többtonnányi rakomány fémdobozainak „corporate színvilágát” hivatottak hangsúlyozni.

Bár Sekula szemléletét kezdettől fogva a neoliberális kereskedelmi rendszernek a történelmi materializmus értelmében vett kritikája jellemzi, még sincs szükség az elmúlt 200 év átfogó esztörténetének ismeretére ahhoz, hogy a kiállítást „saját jogán” is be tudjuk fogadni. A dokumentarista felvételekből olyan alkotói hozzáállás olvasható ki, amelyben a részvételiség talán még fontosabb, mint maga az elkészült kép. A sajtófotóval ellentétben tehát Sekula nem egy-egy akkumulált pillanat elkapására törekszik, hanem olyan önaazonos képek sorát fűzi össze, amelyek egymás kontextusában nyírnak el értelmüket.

A kortárs képzőművészetben nem új keletű az a trend, amelyben a dokumentum válik az alkotás központi motívumává. A dokumentum elsősorban mint archívum, az esztétikai és fizikai formában is rendszerezett elképzelés egységének reprezentációja, az alkotó önmegvalósításának múzeumba-rát formája jelenik meg. Noha Sekula gyakorlatának is központi elme a dokumentum, fotóesszéjének ritmusa a téma diktálta aktív és elkötelezett narratívát követi. Az archívum lezárt logikai egységével ellentétben soha nem záruló ügyként tárja elénk a történelmi mulasztások és környezeti károk megoldatlan következményeit és a kizsákmányolás jelenkori formáit. A Fish Story hozzátéve 100 fotót tartalmazó képanyaga a kiállítási nagytások mellett könyv formájában is megvalósult, ezzel egy, a múzeumi gyakorlathoz kevésbé jellemző logika és befogadói attitűd igényét jelezve.

A fotóesszé mellett a gyűjteményben található további Sekula-művek is szerepelnek a kiállításon. A kétezres évektől kezdve az életműben egyre gyakoribbá váltak a fotósorozatok

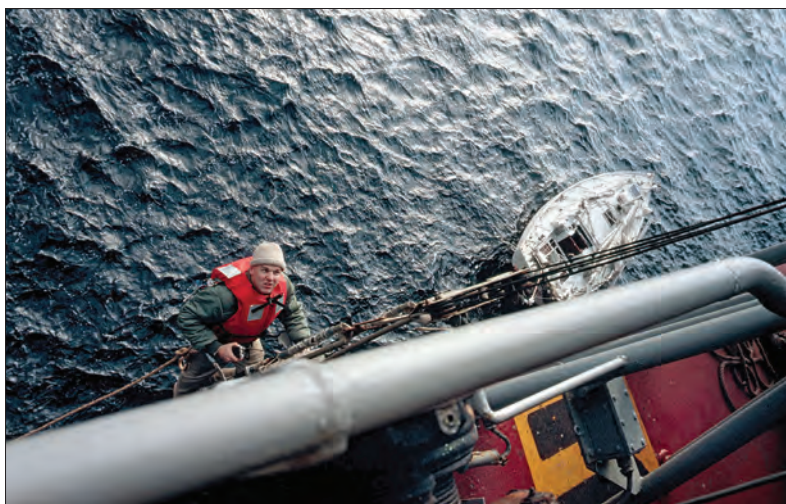
Allan Sekula: Okeanos, 2017

Hans Heinrich Thyssen-Bornemisza Európa második legnagyobb gyűjteményét mondhatta magáénak. Magánkollekcióját csak az angol királynő múlja felül, de bizonyos kritikus hangok szerint az uralkodó nem tekinthető igazi gyűjtőnek. Francesca ezzel a szerénynek nem mondható háttérrel a Habsburg-dinasztiába házasodott be. Tekintettel az anakronisztikusan arisztokratikus körülményekre, a műgyűjtés szinte kötelezőnek tűnt, ő azonban 2002-ben létrehozott magánalapítványával a hagyományörzés egy progresszív, társadalmilag elkötelezett formáját valósította meg. Így gyűjtőből intézményvezetővé, majd rövidesen a nemzetközi kortárs művészet egyik meghatározó tényezőjévé vált.

A TBA21 műfaji tekintetben olyan nehezen vagy egyáltalán nem kategorizálható műveknek és projekteknek köszönhetően tett szert nemzetközi hírnévre, amelyek többsége jelenünk égető társadalmi és környezeti kérdéseire fókuszál. Több mint 700 újmédia-művészeti alkotást – film, video,

Ragnar Kjartansson – műveit megtalálhatjuk a kollekcióban. A korai magángyűjtői tevékenység mellett az anyag törzsét elsősorban az intézményesüléssel intenzívebbé váló vásárlások, valamint a megbízásos formában elkészült projektek alkotják.

A nyilvánosság számára hozzáférést biztosító időszak kiállítási programban is tetten érhető az a hangsúlyeltolódás, amely az alapítvány egyre erősebb produceri szerepvállalásában bontakozott ki. Ennek a proaktív gyűjteményezési gyakorlatnak olyan szakmai és piacképes előnyei is vannak, amelyek a vezető művészekkel és a legtragosabb kortárs művészeti eseményekkel való közvetlen együttműködést is lehetővé teszik. A TBA21 fennállása óta majd minden Velencei Biennálén hozzájárult egy-egy művész elképzeléseinek megvalósításához, többek között Olafur Eliasson Your black horizon című projektjéhez, vagy az osztrák művész-kollektíva Gelatin Paviliónjához. Míg Francesca von Habsburg a két legutóbbi Documentához kapcsolódva Sanja

Allan Sekula: Middle Passage, chapter 3, Fish Story, 1994

a dokkmunkások kiszolgáltatottsága, egyúttal vizeink törekeny ökoszisztémája felől közelíti meg.

A művész a Fish Storyt fotóesszé formájában bontja ki, amelyben felvételeit saját szövegei kísérik. Míg a képek objektív jellegűek, a „jegyzetek” inkább egy-egy olyan apróbb részletre összpontosítanak, amely felett elsiklott volna a hatásvadász tömegmédián edződött befogadó tekintete. A vizuális fragmentumokhoz kapcsolódó szövegrészek egyúttal ki is jelölik azt a történelmi perspektívát, amelynek

szemléletéhez hasonló videomunkák, mint a Tsukiji (2001) és a Lottery of the Sea (2006). Míg az előbbi egy nagy tokiói halpiac egy napját örökíti meg, az utóbbi a tengeren zajló munkásélet történeti és képi reprezentációját igyekszik videomontázs formájában összefoglalni. A május 14-ig nyitva tartó, programadó egyéni kiállítást követően a TBA21 modernista műteremépületében az óceán tágabb témakörével foglalkozó kutatási program összefoglaló tárlata lesz látható.

MAGYAR FANNI

Met Breuer, New York

Riói történetek: Lygia Pape

Lygia Pape: Teremtés könyve, 1959–1960

Latin Amerika olyan, mint Kelet-Európa – vagy fordítva. A kontinens déli részének országai, hasonlóan Európa másik feléhez, a XX. század nagyobb részét a nyugati nagyhatalmak magaskultúrájához való tartozás örökös ígéretében, kisebbségi komplexusokkal küszködve, provinciális göggel, mindig sértetten, politikai diktatúrák és nagyratörő utópiák közé szorulva élték meg. Szerencse, hogy a hol szenvedő félként megtapasztalt, hol önerőből létrehozott politikai radikalizmus

mellé jutott nekik művészeti radikálizmusból is. A geometrikus absztrakció és a konstruktivizmus formanyelvéből, illetve a Bauhaus interdiszciplináris örökségéből induló latin-amerikai országok – különösen Uruguay, Argentína, Venezuela, Brazília és Kolumbia – művészete lenyűgözően sokféle. A latin-amerikai neoavantgárd művészei a diktatúrák, szükségállapotok és katonai puccsok ellenére és ellenében, a nyugati modernizmus és a történeti avantgárd örökségét radikálisan át-

formálva dolgoztak, akár otthon, akár a párizsi, a londoni vagy a New York-i diaszpórában tették is ezt. A II. világháborút követően a latin-amerikai művészet önálló nyelvet és – ahogy az Európából és Észak-Amerikából 1934-ben Montevideóba hazatérő Joaquín Torres García remélte – iskolát teremtett. Az 1990-es évek végén a korábban a nyugati művészet periferiáján létező „déli iskola” történeti áttekintések, múzeumi kiállítások, konferenciák és könyvek tárgyává, az elmúlt évtizedben pedig műkereskedelmi szakkifejezéssé vált.

A brazil művészeti szcena legismertebb résztvevői – a Rióban dolgozó Lygia Clark, Lygia Pape és Hélio Oiticica – az 1950-es évekbeli modernizációs hullám idején a geometrikus absztrakció különféle formáira épülő konkrét művészetet műveltek. Míg a Kubitschek-kormány új fővárost épített, megújította az ország ipari infrastruktúráját és létrehozta művészeti intézményeit, a Grupo Frente néven ismert kollektíva tagjaként dolgozó Clark, Pape és Oiticica a négy-szögek és a körök kultúráján, valláson, társadalmi osztályon és politikai mozgalmakon túli rendjéből hozott létre tárgyakat és képeket. A szovjet-orosz avantgárd művészetéhez vagy Mondrian festészetéhez hasonlóan a geometrikus absztrakció a brazil konkrét művészek festett tárgyaiban is univerzálisan hozzáférhető és érthető formaként, utópisztikus politikai metaforaként működött.

Amikor az 1964-es katonai puccs véget vetett az ország modernizációjának és bevezette az 1980-as évek közepéig tartó egyeduralmat, a há-

rom művész már nem falra szánt, a nézőtől tisztas távolságban lévő, képként viselkedő munkákon dolgozott, hanem olyan tárgyakat hozott létre, amelyek megkínálták, sőt követelték, hogy nézőik megérintsék és manipulálják őket. A tárgy performatív funkcióit hangsúlyozó új, sokszor játékszerre vagy kreatív terápiás eszközre emlékeztető munkák annak a neokonkrét művészet néven ismert tendenciának a körébe tartoztak, amelyet 1959-ben az író és kritikus Ferreira Gullar vezetett be

forgatható és átrendezhető konfigurációkból álló könyvtárgy, amelynek kiállítási példányát a látogatók is kézbe vehetik.

Az 1968 utáni emigrációs hullám, amely a katonai állam kényszervallatást legalizáló kormányrendeletének bevezetését követte, a brazil kulturális szcena sok résztvevőjét érintette, Pape azonban Rióban maradt, és olyan, nem műtárgy alapú projekteken dolgozott, amelyek elkerülték a cenzorok figyelmét, és gyakran az állami művészeti intézmények falain kívüli térben operáltak. Az 1960-as években induló brazil politikai film, a Cinema Novo idején Pape a riói favelákban lakó gyerekekről, az utcazenészekről és a karneválra készülődő szambaiskolákról forgatott szuper

Lygia Pape: Tupinambá bankett, 2000

Manifesto Neoconcreto (Neokonkrét Kiáltvány) című szövegében. A nézők aktiválására apelláló neokonkrét tárgyak és installációk – hasonlóan az 1960-as években kibontakozó Tropicália mozgalom multimediális performanszaihoz – hibrid és experimentális műformákat hoztak létre, amelyek a magas és a populáris kultúra formáit az elitművészettel, a katonai rezsimmel szembeni politikai ellenállás nevében ötvözték.

A latin-amerikai művészet recens sikerének köszönhetően Clark és Oiticica munkáit a Los Angeles-i vagy a New York-i közönség ma már jól ismeri, de Lygia Pape (1927–2004) életművével most először találkozunk az észak-amerikaiak. A művész életmű-kiállítása a Whitney Museum régi, Breuer Marcel tervezte épületében látható, amelyet ma a Metropolitan használ. A kronologikus rendet követő bemutatás a konkrét művészet konstruktivista ideológiáját használó alapszínnel festett, fából és farostlemezekből épített 1950-es évekbeli reliefekkel indul, és Pape egy 2000-ben konstruált, rózsaszín tollakkal borított és női mellekkel dekorált konyhaasztal-szék együtteséből álló installációjával ér véget. A tárlat az életművet a geometria rendjétől és szigorától a testek hol komikus, hol erotikus rendtelenségéig vezető íveként rajzolja meg.

Pape a Grupo Frente tagjaként készített absztrakt reliefek, rajzok és fametszetek után az 1950-es évek végén kezdett dolgozni könyvsorozatán. A könyv mint képgyűjtemény és forma, vizuális eszköz és háromdimenziós tárgy, amelyet nézni, fogni, lapozni lehet, és amelynek lapjain nem feltétlenül a nyelvi jelekből, hanem a színek és a formák egymást követő szekvenciáiból bontakoznak ki történetek, életművének kulcselemévé vált. A Dieter Roth korai munkáival rokon Livro da Criação (Teremtés könyve, 1959–1960) mobil lapokból,

8-as filmeket, majd a Rio utcáin vagy a tengerparton létrehozott interaktív installációkon és performanszokon dolgozott.

Az 1968-ban először a riói Museu de Arte Modernában, majd a város utcáin, a favelákban lakó fiatalok és gyerekek részvételével megrendezett kollektív performansz, a Divisor (Elválasztó) hatalmas fehér drapériába burkolta résztvevőit. Mi történik a testeket befedő, de a fejeket szabadon hagyó lepel alatt? Hogyan mozog egy félig láthatatlanná tett, egymáshoz láncolt embertömeg? Kinek az akarata és hogyan érvényesül az egymásnak feszülő testek közötti huzavonában? A Divisor, amelyet az elmúlt években több alkalommal és több helyen – Hongkongban vagy idén márciusban, a New York-i Fifth Avenue-n is – újrarendeztek, címevel ellentétben a brazil politikai diktatúrának alávetett tömeg egy-másrautaltságának és a közösségi létezés kölcsönös és elkerülhetetlen kiszolgáltatottságának az élményét ritualizálta.

Pape életművében jól megfér egymással a festészet, a fametszet, a konstruált tárgy, a költészet, a film, a performansz és az installáció, de a munkák formái sokfélesége csak látszólagos. A festett absztrakt fareliek sorait néző, a könyveket kézbe vevő vagy a Rio utcáin fehér lepedőben hömpölygő tömeg minden tagja a tárgyhasználatot és a társas viszonyok, az együttélés különféle formáit gyakorolja. A geometrikus absztrakt formák váltakozó rendje és a túleledő, egymást érintő testek rendtelensége ugyanarról szól, csak másképp: Pape szelíd és poétikus, de mindig politikával átitatott tárgyai és terei, filmjei és performanszai viszonyrendszereket, a közösségi létezés és a társadalmi érintkezés formáit modellezzik – azt, ami elválaszt, és azt, ami összeköt. *(Megtekinthető július 23-ig.)*

BERECZ ÁGNES

21er Haus, Bécs

Elhagyott, régi jelszavak

Az ötvenes éveiben járó német Daniel Richter nemzedékének egyik vezéralakja. A hamburgi punkscénából startolva lemezborítókat, színpadi díszleteket tervez a festés mellett, majd ottani és berlini vendégtanáradkodás után immár egy évtizede a bécsi képzőművészeti egyetem professzora. Ennek ellenére az osztrák fővárosban ez az első retrospektív tárlata, félszáznyi monumentális kompozícióval. A bemutató címét – Lonely Old Slogans – egy 2006-os, háromméteres vásznától kölcsönözték, amelynek fő motívuma, egy bőrdzseki hátára rótták fel farmer-szövegcekkkel a „Fuck the police” elköptatott szlogenjét.

A visszatekintés ízelítőt ad három periódusba sorolható munkásságából. Indulásánál az amerikai absztrakt expresszionizmus inspirálta, ám amikor a kilencvenes évek elején az óvilág a festészetet temette, ő harsány kólorittal és formakítórésszel válaszolt a kihívásra. Ilyen például a Párbeszéd a természettel (fürdésnél) című, színes mustrák dekoratív kavalkádjából álló 1996-os kompozí-

Daniel Richter: Army of Traitors, 2011
olaj, vászon, 200x300 cm, magántulajdon

ció. Az ezredfordulótól a társadalmi valóság foglalkoztatta figuratív-narratív képein, ám konkrét tények helyett némi távolságtartással szemlélte az eseményeket. Ez a vonulat képezi a válogatás magvát, mint a hátizsákos kirándulócsoport az impresszionisztikus frissességgel ábrázolt erdőben (Tuanus, 2000). Az ezredforduló táján jelent meg munkáin az afrikai nyomor vagy az arab régióban dúló háborúskodások elől menekülők ma már egész Európát érintő problematikája (Tarifa, 2001; Hűtlenek serege, 2011).

Richter csaknem állandó témája a nyílt, egyenesen pornografikus erotika (Csókold a ringyót, 2005; Félaakt, 2013), de legújabb alkotói korszakában ismét visszatért az organikus-stilizált motívumvilághoz, amint azt a Bill (2015) összefonódott „szerelmi háromszöge” vagy A vörösök leverik a feketéket? (2015) harapófogó-formái is bizonyítják. *(Megtekinthető június 5-ig.)*

W. I.

Daniel Richter: Bill, 2015
olaj, vászon, 200x270 cm, magántulajdon

Idén februárban sajtótájékoztatót tartottak a 2011. július 22-i kegyetlen gyilkosságsorozatról elhíresült Utoya szigetével szembeni partszakaszon. Hosszas társadalmi vita után a norvég kormány, a nemzeti emlékmű létrehozására felállított emlékbizottság és a támadást elszenvedő Munkáspárt Ifjúsági Szervezete (AUF) bejelentette: nem valósítják meg a 2013-as tervpályázaton győztesnek ítélt Memory Wound (Emlékseb) elnevezésű tájinstallációt.

A támadás utáni napokban a megrendülés és a szolidaritás kifejezéséként sokan a szigettel szembeni partszakaszon, tízezrek pedig az állami megemlékezésnek helyet adó oslói dóm kertjében helyeztek el virágcsokrokat, emléktárgyakat. Tehát már akkor elementáris társadalmi igény jelent meg, amely cáfolta is az emlékhely- vagy emlékműállítással szemben manapság sokszor kifejtett érvet: a közösségi emlékezés igénye a XIX. század attitűdjéből fakad, a XXI. század elején más formákat kellene erre találni.

Alig fél évvel később, 2011 decemberében a norvég kormány határozott arról, hogy két nemzeti emlékművet hoz létre: egyet az Utoya szigetéhez benyúló félszigeten, a másikat Oslo belvárosában, a kormányzati negyedet ért robbantás helyszínén. 2013 nyarán nemzetközi pályázatot írtak ki az első megvalósítására. A pályázatok közül a legjobb nyolcat hívták meg 2014 februárjában egy oslói kiállításra. A zsűri végül a svéd Jonas Dahlberg építéstudiójának tervét ítélte a legjobbnak.

Egy meg nem valósult emlékmű

Memory Wound

A pályázati kiírás a helyszínt is meghatározta: az Utoya szigetével szemközt fekvő Sorbraten-félszigetet. Az építésziroda merész tervvel állt elő. A félszigetet egy magasabb pontja mentén kettévágták volna egy három és fél méter széles csatornával. A domb metszetében létrejövő, két egymással szembeni falszakasz felületét fekete márványborítással látták volna el. Az így keletkezett felületet a szárazföld felőli oldalon egy talajba vágott lépcsőn keresztül elérhető, a kivágattól és a víztől üvegkorlattal elválasztott föld alatti terasz törte volna meg, amelyről rá lehetett volna látni a szemközti fal márványfelületébe bevéssett nevekre. A félszigetből kivágott köveket az oslói kormányzati negyedbe tervezett emlékműbe építették volna bele.

A győztes terv kihirdetése után azonnal megjelentek a nyilvánosságban az első kétkedő hangok. A legnagyobb ellenállás az Utoyával szemben fekvő község lakosai részéről érte a helyszínválasztást, illetve Dahlberg koncepcióját. A környékbeli, a mentésben csónakjaikkal is részt vevő lakosok erősen kifogásolták, hogy az ő beleegyezésük nélkül került sor a helyszín kijelölésére. A Norvégiában előírt közmeghallgatási szakaszra tehát már több ellenvélemény is megjelent, ám a diskurzus még mindig az emlékmű jellege és annak a társadalmi emlékezetre gyakorolt hatása miatt volt élen.

A Jonas Dahlberg Studio emlékműterve a Sorbraten-félszigeten, 2013

© Jonas Dahlberg Studio, courtesy of KORO / Public Art Norway

Az építés kezdete a meghallgatási szakasz elhúzódása miatt is tolódott, és végül csak 2016 nyarára sikerült az összes előírt engedélyt beszerezni. Ekkorra azonban annyira elmeresedett a helyzet a lakosok és a kivitelezést felügyelő minisztérium között, hogy a helyiek egy csoportja pert indított az állam ellen annak érdekében, hogy az emlékmű ne a félszigeten épüljön meg. A nemzeti emlékhely szükségességét ők sem vonták kétségbe.

Ezzel egy időben a szigeten táborot üzemeltető AUF teljes átépítésbe kezdett. Egy kivételével az összes épület lebontották, és új, modern ifjúsági

táborot alakítottak ki. Utoya félreeső részén, a fák között, egy drótok segítségével felfüggesztett, így a lebegés látszatát keltő, az áldozatok neveivel áttört fémgyűrűt felhasználva létrehoztak egy saját emlékhelyet, mely kizárólag hozzátartozók részére és időpont-egyeztetés után látogatható. Az AUF már a szigeten található építmények majdnem teljes felszámolásával és a táboroztatás újraindításával is erős emlékezetpolitikai gesztust gyakorolt. Üzenetük szerint a sziget újbóli használatba vétele, a közösségi élmények újratерemtésének lehetősége, az ott megvalósuló oktatás

mind a terror ellensúlyozása, hiszen az utoyai tábor megszüntetésével a merénylet elérte volna a célját.

Annak ellenére, hogy 2016 végén a Dahlberg Studio terve egy rangos skandináv kortárs művészeti díjat is elnyert, több hónapos közös mérlegelést követően az emlékbizottság, a norvég kormány és az AUF közösen úgy döntött, hogy nem építik meg a sorbrateni emlékművet. A minisztérium közleményében hangsúlyozta: azért született ez a döntés, mert nem sikerült megteremteni azt a nemzeti és helyi szintű konszenzust, amely elengedhetetlen egy ilyen morális súlyú ügy esetében. Továbbá azt sem akarták, hogy az elhelyezés végül bírósági úton dőljön el. A vita során több túlélő azt javasolta, hogy inkább azon a partszakaszon kellene emléket állítani, ahol a szigetről kimentett fiatalok az első csónakokkal partot értek. Lehet, hogy az állam végül majd ezt a javaslatot fogadja el.

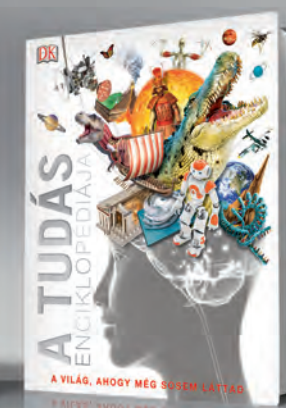
A másik tervezett emlékmű az oslói kormányzati negyed felújítása miatt még a pályázati szakaszba sem jutott el. Közel hat évvel a történetek után, napjainkban a nemzeti emlékmű újra és újra előkerülő ügye kapcsán esik a legtöbb szó a közbeszédben a tragikus napról, annak társadalmi hatásairól és feldolgozásáról.

Az ügy tanulsága mégis az, hogy miként lehet egy demokratikus, érett vitakultúrával rendelkező társadalomban konszenzuális alapon dönteni a köztér emlékeztetéséről és a köztéri emlékezés közösségteremtő erejéről.

(k.)

ÚJDONSÁGAINK

TÉNYFELTÁRÁS | ÜZLET & PSZICHOLÓGIA
ÜZLET & MENEDZSMENT | ISMERETTERJESZTÉS
PSZICHOLÓGIA & ÖNISMERET | GYEREKKÖNYV

hvg könyvek
Az vagy, amit olvasol.

webshop: hvgkonyvek.hu
Teljes választék – folyamatos kedvezmények.

M E G J E L E N T !

HVG Extra

Pszichológia

A TITOKZATOS TUDATTALAN
Hozzáférhető és hozzá-
férhetetlen élményeink

MIÉRT ÉLÜNK TITKOKKAL?
Tudomány a hallgatás mögött

**NEM MONDJA EL,
NEM MONDOM EL...**
A másik múltja

INFORMÁCIÓS ARANYBÁNYA
A vállalati szennyes
és a titoktartás

Keresse
az újság-
árusoknál!

MEGRENDELHETŐ: BOLT.HVG.HU/HVG-EXTRA